

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Οι εταιρικοί μετασχηματισμοί υπό το καθεστώς του Ν. 4601/2019 και
τα παρεπόμενα φορολογικά ζητήματα»**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ (ΑΜ:ΜΔΟ 1944)

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΡΙΣΤΕΑ ΣΙΝΑΝΙΩΤΗ – ΜΑΡΟΥΔΗ

Πειραιάς, 2022

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή (δεύτερη) σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, «Δίκαιο και Οικονομία» με τίτλο: «*Οι εταιρικοί μετασχηματισμοί υπό το καθεστώς του Ν. 4601/2019 και τα παρεπόμενα φορολογικά ζητήματα*», έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή

Όνοματεπώνυμο: Κωνσταντίνος Λιακόπουλος

Ημερομηνία: 16 Φεβρουαρίου 2022

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους τους καθηγητές που είχα την τιμή να γνωρίσω κατά τη διάρκεια της φοίτησής μου στο Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Δίκαιο και Οικονομία» του Πανεπιστημίου Πειραιώς. Η επιστημονική τους κατάρτιση και η αφοσίωσή τους στο διδακτικό τους έργο, παρά τις αντίξοες συνθήκες της πανδημίας, συνέβαλαν καταλυτικά στη διεκπεραίωση και ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών μου σπουδών, από τις οποίες πέραν των γνώσεων, αποκόμισα πολύ σημαντικά για την μετέπειτα πορεία μου εφόδια.

Ιδιαίτερα, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα τη διπλωματική μου εργασία καθηγήτρια, κυρία Αριστέα Σινανιώτη - Μαρούδη, για την ουσιαστική συμβολή και στήριξή της, τόσο σε ό,τι αφορά την επιλογή του ενδιαφέροντος και επίκαιρου αντικειμένου της παρούσας εργασίας, όσο και σε κάθε στάδιο εκπόνησης αυτής, μέχρι την ολοκλήρωσή της.

Τέλος, ευχαριστώ πολύ τους γονείς μου, τη γιαγιά μου και τους φίλους μου για τη συμπαράσταση και ενθάρρυνση που μου παρείχαν όλο αυτό το διάστημα.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς, με τίτλο: «ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ – MASTER IN LAW AND ECONOMICS».

Η εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας έχει ως βασικό σκοπό την παρουσίαση ενός θέματος, με επίκαιρο και εξαιρετικά ενδιαφέρον χαρακτήρα. Οι επιχειρήσεις προσαρμοζόμενες στις εξελίξεις της παγκόσμιας οικονομίας και στα συνεχώς μεταβαλλόμενα οικονομικά δεδομένα, ιδιαίτερα όπως έχουν διαμορφωθεί από τις συνέπειες της πανδημίας από τις αρχές του 2020, αναζητούν ολοένα και περισσότερο νέες μορφές λειτουργίας και ανάπτυξης, μέσω της μεταβολής της νομικής τους μορφής.

Προς την επίτευξη του σκοπού αυτού, η διπλωματική εργασία πραγματοποιεί την προσέγγιση του Ν. 4601/2019, ο οποίος παρουσιάζει για πρώτη φορά στην ελληνική έννομη τάξη ένα ολοκληρωμένο πλέγμα ρυθμίσεων για τους μετασχηματισμούς των εμπορικών εταιριών. Παράλληλα, καθώς η διαδικασία των μετασχηματισμών επηρεάζουν άμεσα τη φορολογική μεταχείριση των εταιριών, η παρούσα εργασία προσεγγίζει με τρόπο ευσύνοπτο την ανάλυση του ζητήματος της φορολογικής μεταχείρισης των εταιρικών μετασχηματισμών υπό το πρίσμα των αναπτυξιακών νόμων, που έχουν θεσμοθετηθεί στο ελληνικό δίκαιο και συγκεκριμένα του Ν.Δ. 1297/1972 και του Ν. 2166/1993, ενώ για πρώτη φορά παρουσιάζονται νέες προσεγγίσεις στα φορολογικά κίνητρα των συγχωνεύσεων των εταιριών, στο πλαίσιο της επιστροφής της οικονομίας στην κανονικότητα.

Ειδικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται το φαινόμενο του εταιρικού μετασχηματισμού και οι διαστάσεις που λαμβάνει σε οικονομικό, εμπορικό και φορολογικό επίπεδο. Στο δεύτερο κεφάλαιο συστήνεται η έννοια του μετασχηματισμού, το νομοθετικό πλαίσιο, στο οποίο εντάσσεται, καθώς και τα προβλήματα που εμφάνιζε το προγενέστερο δίκαιο, τα οποία έχρηζαν αντιμετώπισης. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση των κατηγοριών των μετασχηματισμών υπό τον Ν. 4601/2019. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα πλεονεκτήματα που εμφανίζει η εφαρμογή του Ν. 4601/2019, μέσω των κεντρικών στόχων που έχει θέσει, ενώ γίνεται αναφορά και στις δικονομικού δικαίου διατάξεις. Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύεται η διαδικασία των

μετασχηματισμών και οι βασικές ρυθμίσεις που προνοεί ο νόμος, μέσα από αυτή τη διαδικασία, όπως η προστασία των μετόχων και των πιστωτών. Στο έκτο κεφάλαιο αναλύονται διεξοδικά τα αναπτυξιακά φορολογικά νομοθετήματα του Ν.Δ. 1297/1972 και του Ν. 2166/1993 με αναφορά στο πεδίο εφαρμογής τους, τις προϋποθέσεις υπαγωγής σε αυτά και τα φορολογικά κίνητρα τα οποία χορηγούνται στους μετασχηματισμούς επιχειρήσεων που τελούνται υπό τις διατάξεις τους. Επιπλέον, επιχειρείται μια συγκριτική παρουσίαση των υπό εξέταση αναπτυξιακών νομοθετημάτων (Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993), καθώς και η παρέμβαση του φορολογικού δικαίου στους εταιρικούς μετασχηματισμούς. Το έβδομο κεφάλαιο θέτει ένα γενικό πλαίσιο στην επόμενη μέρα των εταιρικών μετασχηματισμών μετά την πανδημία, ενώ συμπερασματικά καταδεικνύεται η ανάγκη μεταρρύθμισης του φορολογικού πλαισίου που διέπει τους μετασχηματισμούς με σκοπό την εναρμόνισή του με το Ν. 4601/2019. Τέλος εκτίθεται η συγκεντρωτική βιβλιογραφία της παρούσας εργασίας.

Abstract

This dissertation was prepared in the framework of the Interdepartmental Program of Postgraduate Studies of the University of Piraeus, entitled: “MASTER IN LAW AND ECONOMICS”.

The main purpose of this dissertation is to present a topic, with an extremely interesting character. Businesses adapting to global economic developments and ever-changing economic data, especially as they have been shaped by the effects of the pandemic since early 2020, are increasingly seeking new forms of operation and development by changing their legal form.

In order to achieve this goal, the dissertation approaches the Greek Law 4601/2019, which presents for the first time in the Greek legal order a complete network of regulations for the transformations of companies. At the same time, as the process of transformations directly affects the tax treatment of companies, the present work approaches in a concise manner the analysis of the issue of tax treatment of corporate transformations in the light of development laws, which have been enshrined in Greek law and specifically the Law 1297/1972 and the Law 2166/1993, while for the first time new approaches are presented to the tax incentives of the mergers of the companies, in the context of the return of the economy to normal conditions.

In particular, the first chapter analyzes the phenomenon of corporate transformation and its dimensions at the economic, commercial and fiscal level. The second chapter introduces the concept of transformation, the legal framework in which it is included, as well as the problems posed by the previous law, which needed to be addressed. The third chapter analyzes the categories of transformations under Law 4601/2019. The fourth chapter presents the advantages of the implementation of the Law 4601/2019, through the central objectives it has set, while reference is also made to the provisions of procedural law. The fifth chapter analyzes the process of transformations and the basic regulations provided by law, through this process, such as the protection of shareholders and creditors. The sixth chapter analyzes in detail the development tax legislation of the Law 1297/1972 and the Law 2166/1993 with reference to their scope, the conditions of inclusion in them and the tax incentives which are granted to the transformations of companies that are carried out under their provisions. In addition, a comparative presentation of the development legislation under consideration (Law 1297/1972 and Law 2166/1993) is attempted, as well as the intervention of tax law in corporate transformations.

The seventh chapter sets a general framework for the future of corporate transformations after the pandemic, while conclusively demonstrates the need to reform the tax framework that governs transformations in order to harmonize it with the Law 4601/2019. Finally, the summary bibliography of the present work is also presented.

Συντομογραφίες

Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρεία
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
αρ.	άρθρο
βλ.	βλέπε
Γ.Ε.ΜΗ.	Γενικό Εμπορικό Μητρώο
ΔΕΕ	ΔΙΚΑΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΕΤΑΙΡΙΩΝ (Νομικό περιοδικό)
ΔΕΕ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
εδ.	εδάφιο
επ.	επόμενα
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.	Ετερόρρυθμη Εταιρεία
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
Ε.Π.Ε.	Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης
Ι.Κ.Ε.	Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία
Κ.Ν.	Κωδικοποιημένος Νόμος
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας

Κ.Φ.Δ.	Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας
Κ.Φ.Ε.	Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος
Ν.	Νόμος
Ν.Δ.	Νομοθετικό Διάταγμα
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (Νομικό περιοδικό)
νπ	νομικό πρόσωπο
ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
Ο.Ε.	Ομόρρυθμη Εταιρεία
ο.π.	όπου παραπάνω
παρ.	παράγραφος
πρωτ.	πρωτοκόλλου
Π.Δ.	Προεδρικό διάταγμα
ΠΟΛ	Πολυγραφημένη Υπουργική Εγκύκλιος
ΣΕΒ	Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών
σελ.	σελίδα
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
Υπ. Οικ.	Υπουργείο Οικονομικών
ΦΠΑ	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	σελ. 2
Περίληψη	σελ. 3
Abstract	σελ. 5
Συνομογραφίες	σελ. 7
Περιεχόμενα	σελ. 9
Κεφάλαιο 1: Οι διαστάσεις των εταιρικών μετασχηματισμών	σελ. 12
1.1. Η οικονομική και εμπορική διάσταση των εταιρικών μετασχηματισμών.....	σελ. 13
1.2. Η φορολογική διάσταση των εταιρικών μετασχηματισμών	σελ. 14
1.3. Τα φορολογικά κίνητρα ανά νομοθέτημα	σελ. 18
1.4. Συμπεράσματα	σελ. 21
1.5. Βιβλιογραφία	σελ. 22
Κεφάλαιο 2: Βασικές έννοιες και κατηγοριοποίηση προβλημάτων των εταιρικών μετασχηματισμών	σελ. 24
2.1. Η έννοια του μετασχηματισμού	σελ. 24
2.2. Το νομοθετικό πλαίσιο	σελ. 26
2.3. Το προϊσχύσαν δίκαιο και τα χαρακτηριστικά του	σελ. 27
2.3.1. Η αρχή της ειδικότητας (αρχή κλειστού αριθμού/numerus clausus)	σελ. 28
2.3.2. Οι «καταχρηστικοί» μετασχηματισμοί	σελ. 30
2.3.3. Η ανάμειξη του φορολογικού δικαίου στις εταιρικές ρυθμίσεις	σελ. 31
2.4. Συμπεράσματα	σελ. 32
2.5. Βιβλιογραφία	σελ. 33
Κεφάλαιο 3: Κατηγορίες και μορφές μετασχηματισμών	σελ. 34
3.1. Γενικές αρχές μετασχηματισμών	σελ. 35
3.2. Κατηγορίες μετασχηματισμών	σελ. 36
3.2.1. Η συγχώνευση	σελ. 37
3.2.2. Η διάσπαση	σελ. 38
3.2.3. Η μετατροπή	σελ. 43
3.3. Συμμετοχή στον μετασχηματισμό από εταιρικές μορφές	σελ. 45
3.4. Συμπεράσματα	σελ. 47
3.5. Βιβλιογραφία	σελ. 48
Κεφάλαιο 4: Οι καινοτομίες του Ν. 4601/2019	σελ. 50

4.1. Η επέκταση των εταιρικών μετασχηματισμών	σελ. 51
4.2. Ενοποίηση της ρύθμισης	σελ. 52
4.3. Εξισορρόπηση συμφερόντων	σελ. 54
4.4. Απλούστευση διαδικασιών	σελ. 55
4.5. Περιορισμός «καταχρηστικών» μετασχηματισμών και συμμετοχής του φορολογικού πλαισίου	σελ. 56
4.6. Οι δικονομικού χαρακτήρα διατάξεις	σελ. 57
4.7. Συμπεράσματα	σελ. 58
4.8. Βιβλιογραφία	σελ. 59
Κεφάλαιο 5: Βασικά στάδια και κομβικές ρυθμίσεις του Ν. 4601/2019	σελ. 60
5.1. Βασικά στάδια διαδικασίας μετασχηματισμού	σελ. 60
5.2. Λήψη απόφασης μετασχηματισμού από τα αρμόδια εταιρικά όργανα	σελ. 63
5.3. Προστασία μετόχων και πιστωτών	σελ. 66
5.4. Έλεγχος νομιμότητας	σελ. 68
5.5. Ευθύνη διαχειριστών και μελών Διοικητικού Συμβουλίου	σελ. 69
5.6. Αποτελέσματα μετασχηματισμών	σελ. 70
5.7. Ακυρότητα μετασχηματισμού	σελ. 72
5.8. Συμπεράσματα	σελ. 74
5.9. Βιβλιογραφία	σελ. 75
Κεφάλαιο 6: Το φορολογικό δίκαιο στους εταιρικούς μετασχηματισμούς	σελ. 76
6.1. Η φορολογική νομοθεσία	σελ. 76
6.2. Το ΝΔ 1297/1972	σελ. 77
6.3. Ο Αναπτυξιακός Νόμος 2166/1993	σελ. 83
6.4. Συγκριτική παρουσίαση των δύο αναπτυξιακών νομοθετημάτων	σελ. 87
6.5. Σημεία σύγκλισης φορολογικού και εταιρικού δικαίου	σελ. 91
6.6. Οι φορολογικές ρυθμίσεις του Ν. 4601/2019	σελ. 93
6.7. Συμπεράσματα	σελ. 94
6.8. Βιβλιογραφία	σελ. 95
Κεφάλαιο 7: Το νομοθετικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών στην εποχή της πανδημίας	σελ. 97
7.1. Γενικό Πλαίσιο	σελ. 97
7.2. Περιεχόμενο του νέου νομοθετικού κειμένου	σελ. 98
7.3. Συμπεράσματα	σελ. 102

7.4. Βιβλιογραφία	σελ. 102
Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα	σελ. 103
Συγκεντρωτική Βιβλιογραφία	σελ. 105

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Οι διαστάσεις των εταιρικών μετασχηματισμών.

1.1. Η οικονομική και εμπορική διάσταση των εταιρικών μετασχηματισμών.

Καθόλη τη διάρκεια ζωής μίας επιχείρησης είναι δυνατό να μεταβληθεί ο νομικός τύπος της και ο φορέας άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας, είτε ως εργαλείο ανάπτυξης και μεγέθυνσης της επιχείρησης είτε ως εργαλείο εξυγίανσης αυτής προκειμένου να επιτευχθεί η βασική επιδίωξη που δεν είναι άλλη απ' τη μεγιστοποίηση της αξίας της επιχείρησης. Οι λόγοι που μπορεί να οδηγήσουν στην πραγματοποίηση ενός εταιρικού μετασχηματισμού, μέσω της συγχώνευσης εταιρειών, της διάσπασης μιας εταιρείας σε περισσότερες ή της μετατροπής εταιρείας ενός νομικού τύπου σε άλλον, όπως θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο, είναι πολλοί και διαφορετικής φύσης, όπως για παράδειγμα η ανάγκη ανάπτυξης ή προσαρμογής της επιχείρησης στο διαρκώς μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον και στον εξελισσόμενο ανταγωνισμό, η επέκταση, η διαφοροποίηση, η αναβάθμιση της θέσης της στην αγορά, η αναδιάρθρωση, η ενίσχυση της έρευνας και της ανάπτυξης, η έμφαση στην παραγωγή και η ορθολογικότερη οργάνωση¹.

Όπως γίνεται αντιληπτό από την παραπάνω ενδεικτική αναφορά των κινήτρων των εταιρικών μετασχηματισμών, αυτά μπορούν να διαφέρουν ως προς τη φύση τους, ωστόσο όλα σχετίζονται με τον κύκλο ζωής της επιχείρησης².

Το κίνητρο της ορθολογικής οργάνωσης και επέκτασης των επιχειρήσεων αποτελεί ένα από τα κυριότερα κίνητρα που ωθούν τις επιχειρήσεις σε μετατροπή σε νομικό πρόσωπο ανώτερου βαθμού και σε συγκέντρωση με εξαγορά ή συγχώνευση. Ειδικότερα, οι μετασχηματισθείσες επιχειρήσεις, με την είσοδο σε νέες εγχώριες ή διεθνείς αγορές,

¹ Σακέλλης Ε. (1991), Η εκτίμηση της αξίας της επιχειρήσεως – Συγχωνεύσεις και μετατροπές εταιριών (από άποψη Νομική, Φορολογική, Λογιστική), Εκδόσεις Βρύκους

² Αλεξανδρίδου Ε. (2019), Δίκαιο εμπορικών εταιριών, Προσωπικές και Κεφαλαιουχικές Εταιρίες – Εταιρικοί μετασχηματισμοί, 3^η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 651.

επιδιώκουν την επέκταση της δραστηριότητάς τους και τη διαφοροποίησή τους και αναζητούν καινούριους διαύλους διάθεσης των προϊόντων τους.

Πιο συγκεκριμένα, εξετάζοντας αυτοτελώς κάθε είδος μετασχηματισμού, η απορρόφηση μιας επιχείρησης από μια υγιή επιχείρηση λειτουργεί ως ένας μηχανισμός διάσωσης της απορροφούμενης επιχείρησης, διότι της προσφέρει τακτικούς προμηθευτές, έμπειρο και εξειδικευμένο προσωπικό, σύγχρονες εγκαταστάσεις παραγωγής και σύστημα διανομής των προϊόντων της. Από την άλλη μεριά, η απορροφούσα επιχείρηση μπορεί να σχεδιάζει τη δραστηριότητά της βασιζόμενη στην ιστορία, στη φήμη και στο πελατολόγιο της απορροφούμενης επιχείρησης. Σε διοικητικό επίπεδο, η απορρόφηση μιας επιχείρησης από μία άλλη που διοικείται με αποτελεσματικό τρόπο, μπορεί να προσφέρει στην εταιρεία τα πλεονεκτήματα της υγιούς διοίκησης από εξειδικευμένο και έμπειρο προσωπικό, το οποίο έλειπε από την απορροφούμενη επιχείρηση.

Με την ίδια λογική, η απορρόφηση εξυπηρετεί πέρα από το κίνητρο της ορθολογικής οργάνωσης αφενός μεν το αμυντικό κίνητρο, καθώς η απορροφώσα επιχείρηση επιδιώκει να ισχυροποιήσει τη θέση της στην αγορά, έτσι ώστε να αποθαρρύνει μια πιθανή απορρόφηση της απορροφούμενης από κάποια άλλη ανταγωνίστρια επιχείρηση, αφετέρου δε το επιθετικό κίνητρο, καθώς στόχος της επιχείρησης που προβαίνει στην απορρόφηση μιας άλλης, πριν αυτή περιέλθει σε ανταγωνίστρια επιχείρηση, είναι να αποκρούσει την ισχυροποίηση της ανταγωνίστριάς της.

Επιπλέον, σκοπός της μετατροπής μιας προσωπικής εταιρείας σε νομικό πρόσωπο ανώτερου βαθμού, λόγου χάριν ανώνυμη εταιρεία, είναι να αποκτήσει μεγαλύτερη πιστοληπτική ικανότητα, περισσότερο βαρύνουσα εμφάνιση στον επιχειρηματικό κόσμο και αυξημένη εμβέλεια δράσης.

Ομοίως, η συγχώνευση δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων σε μία, συνήθως ανώτερου βαθμού, αποσκοπεί στη συγκέντρωση οικονομικών και άλλων μέσων για τη δημιουργία ισχυρότερων μονάδων. Πέραν όμως των οικονομικών λόγων υπάρχουν και νομικοί λόγοι που οδηγούν στους εταιρικούς μετασχηματισμούς. Πιο συγκεκριμένα, η μετατροπή μιας προσωπικής εταιρείας σε ανώνυμη εταιρεία οδηγεί αφενός στον περιορισμό της ευθύνης του επιχειρηματία και αφετέρου καθίσταται ευκολότερη η μεταβίβαση του κεφαλαίου, διότι στην ανώνυμη εταιρεία οι μέτοχοι δύνανται ταχύτερα και ευκολότερα να

μεταβιβάσουν τα εταιρικά τους μερίδια και η ευθύνη τους περιορίζεται στο ύψος της εισφοράς τους.

1.2. Η φορολογική διάσταση των εταιρικών μετασχηματισμών.

Η σύσταση μιας επιχείρησης καθώς και ο μετασχηματισμός της αποτελούν δύο πολύπλοκα ζητήματα, γιατί και στα δύο στάδια απαιτείται η επιλογή της νομικής μορφής και του τύπου που θα την περιβάλλει. Επομένως, η επιχείρηση είναι μία οργάνωση, όπου οι υπεύθυνοι αυτής είναι υποχρεωμένοι να λαμβάνουν διάφορες αποφάσεις σε συνάρτηση με τον οικονομικό περίγυρό της. Είτε πρόκειται λοιπόν για επιχείρηση παραγωγής αγαθών ή παροχής υπηρεσιών ή συνδυασμού και των δύο, σε κάθε περίπτωση αναφερόμαστε σε μία αυτοτελή οικονομική μονάδα, η οποία αποβλέπει σε ένα συγκεκριμένο οικονομικό αποτέλεσμα, όπου πάντοτε οι συναλλαγές αποτελούν πεδίο εφαρμογής του δραστικού δυναμικού της επιχείρησης³. Συνεπώς, το οικονομείν αποτελεί τη σπονδύλωση της κάθε επιχείρησης, όπου το επιχειρηματικό κέρδος συνδέεται άμεσα με την επιχειρηματική πρωτοβουλία, τη διάθεση και τη διακινδύνευση των κεφαλαίων.⁴

Βάσει των ανωτέρω, καταλήγουμε να προσδιορίσουμε το χρονικό σημείο κατά το οποίο εκκινεί η πραγματοποίηση της κερδοσκοπίας της επιχείρησης και ταυτόχρονα εντοπίζεται η κυριαρχική θέση της φορολογικής παρέμβασης του κράτους στις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Η σύζευξη της επιχειρηματικής δράσης και της φορολογικής παρέμβασης συνδέεται με όλα τα επίπεδα της οικονομικής ζωής και οδηγεί στη συμμόρφωση του οικονομικού και συναλλακτικού φαινομένου και την υπαγωγή του στους οικείους κανόνες του φορολογικού δικαίου.

Από την ανωτέρω ανάλυση καθίσταται εμφανής η επίδραση της φορολογίας στην επιχειρηματική δράση. Πράγματι ο φορολογικός προγραμματισμός⁵ κρίνεται αναγκαίος

³ Νικολάου Α.(1999) Λογιστικά πληροφοριακά συστήματα, Αθήνα 1999, Εκδόσεις Μπένου, σελ.161

⁴ Λεονάρδος Άρ. Κόντος – Μάναλης (2007), Η Φορολογία των Επιχειρήσεων, τόμος Α΄, εκδόσεις Σάκκουλας.

⁵ S. Jones, Principles of Taxation for Business and Investment Planning, 2010 Edition, Published by McGraw-Hill/Irwin.

για κάθε επιχείρηση διότι γίνεται προκειμένου να προκαθοριστούν οι τρόποι και οι πιθανές λύσεις, με βάση τις δυνατότητες που παρέχει η φορολογική νομοθεσία για την αναζήτηση αποτελεσμάτων απαλλαγμένων από φορολογικές επιβαρύνσεις. Επομένως, ο φορολογικός προγραμματισμός στην πολιτική της επιχείρησης από τα αρχικά στάδιά της και εφεξής, συνεπάγεται την κατά καλύτερο βαθμό ιεράρχηση των στόχων της, απαλλαγμένων από σφάλματα και παλινδρομήσεις. Άλλωστε, τα σημερινά δεδομένα ενθαρρύνουν τον φορολογικό προγραμματισμό και σχεδιασμό σαν μία διαδικασία συναρμολόγησης των επιδιωκόμενων σκοπών με τα μέσα για την κατάστρωση και επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί. Με άλλα λόγια, κάθε επιχείρηση θα πρέπει να εξετάσει το φορολογικό κόστος του μετασχηματισμού. Ενδέχεται, ωστόσο, οι σκοποί να μην εξυπηρετούνται από τα διατιθέμενα μέσα, οπότε και η κάλυψη της αντινομίας αυτής να αναζητείται στις περιοχές των φορολογικών κινήτρων, στην περίπτωση που είναι δυνατόν, η επιχείρηση να αναζητήσει την υπαγωγή της σε αυτά⁶.

Επομένως, καθίσταται σαφές ότι, οι μετασχηματισμοί δεν αφορούν μόνον το εταιρικό δίκαιο. Σημαντικές πτυχές τους διέπονται και από έτερους κλάδους δικαίου, όπως το φορολογικό δίκαιο, το δίκαιο ανταγωνισμού, το δίκαιο κεφαλαιαγοράς, το εργατικό δίκαιο και βέβαια οι σχετικές ρυθμίσεις εξυπηρετούν διαφορετικούς δικαιοπολιτικούς στόχους, άλλοτε μη σχετιζόμενους μεταξύ τους, άλλοτε συγκλίνοντες και άλλοτε αποκλίνοντες. Εν προκειμένω, το φορολογικό δίκαιο παρόλο που καταρχήν επιδιώκει τη σύλληψη της μέγιστης φορολογητέας ύλης, στο επίπεδο των εταιρικών μετασχηματισμών παρέχει ευνοϊκές αποκλίσεις και κίνητρα για τη συντέλεση αυτών⁷.

Ο όρος «κίνητρο» συνιστά το δηλωτικό στοιχείο της φορολογικής παρακίνησης των νομικών προσώπων, όπως αυτά με τη μορφή διάφορων φορολογικών ανταλλαγμάτων, αναλάβουν την εκτέλεση συγκεκριμένων οικονομικών πράξεων. Υπό των

⁶ Νικολάου Α., (1999), Λογιστικά πληροφοριακά συστήματα, Εκδόσεις Μπένου, σελ. 171

⁷ Αυγητίδης Δ.,(2019) Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, Τεύχος 2/2019

παρακινητικών στοιχείων της κρατικής προσφοράς των φορολογικών νομοθετημάτων διαμορφώνεται η επενδυτική και επιχειρηματική πολιτική των επιχειρήσεων⁸

Ειδικότερα, προκειμένου να προωθηθεί αποτελεσματικά ο σκοπός της ανάπτυξης της αγοράς και συγκεκριμένα για να ενισχυθεί η ιδιωτική πρωτοβουλία για δημιουργία ισχυρών οικονομικών μονάδων⁹ παρέχονται ποικίλα φορολογικά κίνητρα για το μετασχηματισμό των επιχειρήσεων. Οι φορολογικές διατάξεις που αφορούν τους εταιρικούς μετασχηματισμούς βρίσκονται μέχρι σήμερα διάσπαρτες σε διάφορα νομοθετήματα. Το πιο σύγχρονο νομοθέτημα είναι εκείνο του ισχύοντος Κ.Φ.Ε¹⁰ το οποίο παρέχει φορολογικά κίνητρα για το μετασχηματισμό ορισμένων μόνο εταιρικών τύπων. Τα δύο κυριότερα, «παραδοσιακά» πλέον, αναπτυξιακά νομοθετήματα που χρησιμοποιούνται ευρύτατα στην πράξη, είναι ο Ν. 2166/1993¹¹ και ο μακροβιότερος όλων Ν.Δ. 1297/1972. Στόχος των εν λόγω δύο αναπτυξιακών νομοθετημάτων είναι η διαμόρφωση ενός αυτοτελούς και ανεξάρτητου φορολογικού πλαισίου των εταιρικών μετασχηματισμών, το οποίο εφαρμόζεται σε συνάρτηση με το εταιρικό πλαίσιο που τους διέπει, άλλοτε συγκλίνοντας και άλλοτε αποκλίνοντας από αυτό¹², όπως θα αναλυθεί διεξοδικά στη συνέχεια.

Για λόγους πληρότητας παρουσίασης του ισχύοντος φορολογικού πλαισίου των εταιρικών μετασχηματισμών θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο Κ.Φ.Ε., ο οποίος ισχύει από 01.01.2014, ενσωματώνει στα άρθρα 52, 53 και 54 τις διατάξεις της Οδηγίας 209/133/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το κοινό φορολογικό καθεστώς το εφαρμοστέο στη μεταφορά λειτουργιών (άρθρο 51), στις εισφορές ενεργητικού (άρθρο

⁸ Λεονάρδος Άρ. Κόντος – Μάναλης, Η Φορολογία των Επιχειρήσεων, τόμος Α', 2007, εκδόσεις Σάκκουλας

⁹ Ν.Δ. 1297/1972 «Περί παροχής φορολογικών κινήτρων διά την συγχώνευσιν ή μετατροπήν επιχειρήσεων προς δημιουργίαν μεγάλων οικονομικών μονάδων», ΦΕΚ Α' 217/8-12-1972

¹⁰ Άρθρα 52 έως 54 του Ν. 4172/2013 «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 167/23-07-2013

¹¹ Ν. 2166/1993 «Κίνητρα ανάπτυξης επιχειρήσεων, διαρρυθμίσεις στην έμμεση και άμεση φορολογία και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 137/24-08-1993.

¹² Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019.

52), ανταλλαγές μετοχών (άρθρο 53) και συγχωνεύσεις, διασπάσεις, μερικές διασπάσεις (άρθρο 54) που αφορούν εταιρείες διαφορετικών κρατών-μελών καθώς και τη μεταφορά της καταστατικής έδρας μίας ευρωπαϊκής εταιρίας ή μιας ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρίας από ένα κράτος-μέλος στο άλλο (άρθρο 55) και τέλος στη μη εφαρμογή των ευεργετημάτων (άρθρο 56).

Οι διατάξεις του Κ.Φ.Ε. εντάσσονται στον ευρύτερο σχεδιασμό του Υπουργείου Οικονομικών για τη μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος της χώρας με στόχο τη δημιουργία ενός δίκαιου, με βάση τις συνταγματικές επιταγές της φορολογικής δικαιοσύνης και ίσης μεταχείρισης, και αποτελεσματικού φορολογικού συστήματος, το οποίο θα συμβάλει καθοριστικά στην ενίσχυση της διαφάνειάς του στο ανταγωνιστικό διεθνές οικονομικό περιβάλλον και στην ουσιαστική καταπολέμηση της φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής. Οι εν λόγω διατάξεις αποτελούν ουσιαστικά το πρώτο σημαντικό μεταρρυθμιστικό βήμα. Στόχος είναι η ενίσχυση της διαφάνειας και του δημοσιονομικού ελέγχου στα φορολογικά κίνητρα ή ειδικά καθεστώτα, προκειμένου να απλοποιηθεί και να εκσυγχρονιστεί το πλαίσιο αυτό προς όφελος της εθνικής οικονομίας και των παραγωγικών δυνάμεων της χώρας.¹³

Οι επιχειρήσεις δύνανται λοιπόν σήμερα, να επιλέξουν κατά τον μετασχηματισμό τους μεταξύ των τριών προαναφερόμενων φορολογικών νομοθετημάτων προκειμένου να υπαχθούν στο ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς που προβλέπει το καθένα. Ωστόσο, δεν είναι δυνατή η παράλληλη υπαγωγή μετασχηματισμών τόσο στις διατάξεις του Κ.Φ.Ε. όσο και στις διατάξεις των λοιπών αναπτυξιακών νομοθετημάτων.

Επιπλέον, επισημαίνεται, ότι η επιλογή της επιχείρησης για υπαγωγή στις διατάξεις είτε του Κ.Φ.Ε. είτε των αναπτυξιακών φορολογικών νομοθετημάτων, πρέπει να προκύπτει με κάθε πρόσφορο μέσο, όπως για παράδειγμα από τα οικεία εταιρικά έγγραφα.¹⁴

¹³ Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις» Β. Ειδικό μέρος, τμήμα πρώτο, Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος, παρ. 1.

¹⁴ Εγκύκλιος του Υπουργείου Οικονομικών ΠΟΛ 1057/2017

Πρέπει βέβαια να τονισθεί ότι, οι επιχειρήσεις δεν είναι υποχρεωμένες να υπαχθούν στις φορολογικές διατάξεις των ανωτέρω νομοθετημάτων. Ειδικότερα, οι επιχειρήσεις δύνανται να επιλέξουν να κάνουν χρήση μόνο των γενικών διατάξεων της εταιρικής νομοθεσίας που αφορά τους μετασχηματισμούς, ήτοι του Ν. 4601/2019, δίχως την υπαγωγή τους είτε στη σχετική διάταξη του ΚΦΕ (άρθρο 54) είτε των διατάξεων των αναπτυξιακών νομοθετημάτων Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993. Φυσικά, σε περίπτωση που μία επιχείρηση επιλέξει να μην υπαχθεί σε κανένα από τα καθεστώτα των προαναφερόμενων φορολογικών νόμων δεν θα τύχει οποιασδήποτε ευνοϊκής φορολογικής μεταχείρισης.

1.3. Τα φορολογικά κίνητρα ανά νομοθέτημα.

Ο βασικός προορισμός των αναπτυξιακών νομοθετημάτων είναι η παροχή φορολογικών «κινήτρων» για την δημιουργία μεγάλων οικονομικών μονάδων, τα οποία συνίστανται σε φορολογικές απαλλαγές ή διευκολύνσεις, οι οποίες δεν αφορούν μόνο τον φόρο εισοδήματος αλλά και τις λοιπές φορολογίες προκειμένου να διασφαλισθεί στο σύνολό της η φορολογική ουδετερότητα του διενεργούμενου μετασχηματισμού.

Επιχειρώντας μια συνοπτική παρουσίαση των φορολογικών κινήτρων των αναπτυξιακών νομοθετημάτων, οι ρυθμίσεις του Ν.Δ. 1297/1972 παρέχουν τα ακόλουθα φορολογικά κίνητρα: (α) Αναβολή της φορολόγησης της προκύπτουσας κατά τον χρόνο του μετασχηματισμού υπεραξίας, έως τον χρόνο διάλυσης της εταιρίας, η οποία διαπιστώνεται με σχετική απογραφή των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων, (β) ελεύθερη μεταφορά ζημιών της απορροφώσας εταιρείας, (γ) ευνοϊκή βάση υπολογισμού των αποσβέσεων, (δ) απαλλαγή από κάθε φόρο ή τέλος για τη σύμβαση μετασχηματισμού και εισφορά των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού, υπό τον όρο της μη μεταβίβασης ποσοστού των μετοχών που αντιστοιχούν στην αξία του εισφερόμενου κεφαλαίου καθώς και μη διάλυσης της εταιρίας εντός πενταετίας από τον μετασχηματισμό, (ε) απαλλαγή, υπό ειδικές προϋποθέσεις, από τον φόρο μεταβίβασης ακινήτων και (στ) αναβολή της φορολόγησης κατά τον χρόνο του μετασχηματισμού τυχόν αφορολόγητων κρατήσεων αναπτυξιακών νόμων που έχουν σχηματίσει οι μετασχηματιζόμενες εταιρίες.

Ομοίως, ο Ν. 2166/1993 προβλέπει τα ακόλουθα φορολογικά ευεργετήματα: (α) Απαλλαγή άνευ ειδικών προϋποθέσεων από κάθε φόρο ή τέλος για τη σύμβαση μετασχηματισμού και την εισφορά των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού, (β) ελεύθερη μεταφορά ζημιών της απορροφώσας εταιρείας, (γ) αναβολή της φορολόγησης κατά τον χρόνο του μετασχηματισμού τυχόν αφορολόγητων κρατήσεων αναπτυξιακών νόμων που έχουν σχηματίσει οι μετασχηματιζόμενες εταιρίες, (δ) μεταφορά των ευεργετημάτων των αναπτυξιακών νόμων και (ε) απαλλαγή άνευ ειδικών προϋποθέσεων από τον φόρο μεταβίβασης ακινήτων.

Το βασικότερο πλεονέκτημα του Ν. 2166/1993 είναι η παροχή ενός απλοποιημένου και ευέλικτου διαδικαστικού πλαισίου μέσω της πρόβλεψης για τη συντέλεση του μετασχηματισμού με λογιστική ενοποίηση των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των μετασχηματιζόμενων εταιριών. Κατά συνέπεια, δεν απαιτείται η διενέργεια αποτίμησης και κατ' επέκταση δεν προκύπτουν φορολογητέες υπεραξίες.

Λαμβάνοντας υπόψη την ανωτέρω συνοπτική παρουσίαση των φορολογικών πλεονεκτημάτων των αναπτυξιακών νόμων και κάνοντας μια επάνοδο στον όρο του φορολογικού «κινήτρου», θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε την άποψη ότι η χρήση του όρου αυτού είναι μάλλον ατυχής, διότι οι διατάξεις των αναπτυξιακών νομοθετημάτων δεν παρέχουν κίνητρα, αλλά, αντίθετα εξαλείφουν τα πιθανά φορολογικά «αντικίνητρα» που πιθανόν να αποτρέπουν τις επιχειρήσεις να προχωρήσουν σε μετασχηματισμό, προκειμένου να διασφαλισθεί στο σύνολό της η φορολογική ουδετερότητα του διενεργούμενου μετασχηματισμού¹⁵. Μάλιστα, σύμφωνα με το προοίμιο της Ευρωπαϊκής Οδηγίας περί διασυνοριακών μετασχηματισμών¹⁶, τα κράτη-μέλη οφείλουν να αίρουν κάθε φορολογική επιβάρυνση για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς προκειμένου να επιτευχθεί η δημιουργία κοινών συνθηκών και κατ' επέκταση η ομαλή λειτουργία της κοινής αγοράς.

¹⁵ Β. Βύζας, Η ρήτρα κατά της φοροαποφυγής στο ελληνικό δίκαιο, 2017, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 107

¹⁶ “Merger Directive”, Οδηγία 90/434/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1990 σχετικά με το κοινό φορολογικό καθεστώς για τις συγχωνεύσεις, διασπάσεις, εισφορές ενεργητικού και ανταλλαγές μετοχών που αφορούν εταιρείες διαφορετικών κρατών μελών, η οποία ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με τον Ν. 2578/1998

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στην αντιμετώπιση των μετασχηματισμών υπό το πρίσμα του Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας¹⁷. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρ. 5 παρ. 4 του Κώδικα Φ.Π.Α. η μεταβίβαση αγαθών επιχείρησης ως συνόλου, κλάδου ή μέρους της από επαχθή ή χαριστική αιτία ή με τη μορφή εισφοράς σε υφιστάμενο ή συνιστώμενο νομικό πρόσωπο δεν θεωρείται παράδοση αγαθών υπαγόμενη σε καθεστώς Φ.Π.Α. Το πρόσωπο που αποκτά τα αγαθά θεωρείται ότι υπεισέρχεται ως διάδοχος στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του προσώπου που μεταβιβάζει. Η διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή, αν το πρόσωπο που μεταβιβάζει ή το πρόσωπο που αποκτά τα αγαθά ενεργεί πράξεις για τις οποίες δεν παρέχεται δικαίωμα έκπτωσης του φόρου. Σημειώνεται ότι, η ανωτέρω παράγραφος είναι εναρμονισμένη με την παράγραφο 8 του άρθρου 5 της Έκτης οδηγίας (77/388/ΕΟΚ), η οποία έχει ως εξής: «Τα κράτη μέλη δύνανται να θεωρούν, ότι, κατά τη μεταβίβαση εξ επαχθούς ή χαριστικής αιτίας ή υπό μορφή εισφοράς σε εταιρεία, συνόλου ή μέρους συνόλου αγαθών, ουδεμία παράδοση αγαθών επραγματοποιήθη και ότι ο δικαιούχος διαδέχεται τον μεταβιβάζοντα».

Επιπλέον, το άρ. 8 παρ. 4 του ίδιου νόμου προβλέπει ότι οι παραπάνω διατάξεις του άρ. 5 παρ. 4 εφαρμόζονται αναλογικά και στην περίπτωση που κατά τη μεταβίβαση αγαθών επιχείρησης ως συνόλου από οποιαδήποτε αιτία, μεταβιβάζονται και άυλα αγαθά, όπως η φήμη και η πελατεία, καθώς και υπηρεσίες. Συνεπώς, ούτε η μεταβίβαση των υπηρεσιών συνιστά φορολογητέα πράξη. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρ. 22 παρ. 1 περ. κθ' του Κώδικα ΦΠΑ απαλλάσσεται η παράδοση αγαθών επιχείρησης ως συνόλου, κλάδου ή μέρους αυτής από επαχθή ή χαριστική αιτία ή με τη μορφή εισφοράς σε υφιστάμενο ή συνιστώμενο νομικό πρόσωπο, από δραστηριότητα αποκλειστικά απαλλασσόμενη ή εξαιρούμενη από το φόρο.

Βάσει των ανωτέρω, καθίσταται σαφές ότι, εάν τα περιουσιακά στοιχεία και οι υποχρεώσεις που μεταβιβάζονται αποτελούν, από επιχειρηματική άποψη, αυτοτελή επιχείρηση, η συναλλαγή θα πρέπει να θεωρείται ως μεταβίβαση επιχείρησης μη υπαγόμενη σε Φ.Π.Α., αλλά στο αναλογικό τέλος χαρτοσήμου. Το ως άνω αναλογικό

¹⁷ Ν. 2859/2000 «Κύρωση Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας», ΦΕΚ Α' 248/07-11-2000.

τέλος χαρτοσήμου υπολογίζεται στην καθαρή περιουσία της μεταβιβαζόμενης επιχείρησης, δηλαδή, στο ποσό, κατά το οποίο το ενεργητικό υπερβαίνει το πραγματικό παθητικό (χρέη προς τρίτους) αυτής, υπό την προϋπόθεση ότι, το ποσό της καθαρής θέσης είναι μεγαλύτερο από το καταβαλλόμενο εκ μέρους του αγοραστή τίμημα (αντάλλαγμα). Αντίθετα, στην περίπτωση που το συμφωνηθέν τίμημα είναι υψηλότερο από την καθαρή θέση της μεταβιβαζόμενης επιχείρησης, το αναλογικό τέλος χαρτοσήμου θα υπολογισθεί στο μεγαλύτερο αυτό τίμημα, διότι σύμφωνα με το άρ. 32 παρ. 1 του Κώδικα Τελών Χαρτοσήμου, το ποσό αυτό θεωρείται ως πραγματική αξία της μεταβιβαζόμενης επιχείρησης.

1.4. Συμπεράσματα

Προκειμένου να αυξήσει την αξία της, μια επιχείρηση μπορεί να μεταβάλει τον νομικό της τύπο, καθώς και τον φορέα άσκησης της επιχειρηματικής της δραστηριότητας. Πέραν όμως των οικονομικών λόγων υπάρχουν και νομικοί λόγοι που οδηγούν στους εταιρικούς μετασχηματισμούς, όπως ο περιορισμός της ευθύνης του επιχειρηματία ή η διευκόλυνση της μεταβίβασης του κεφαλαίου.

Οι μετασχηματισμοί δεν αφορούν μόνον το εταιρικό δίκαιο. Σημαντικές πτυχές τους διέπονται και από έτερους κλάδους δικαίου, όπως το φορολογικό δίκαιο, το δίκαιο ανταγωνισμού, το δίκαιο κεφαλαιαγοράς, το εργατικό δίκαιο και βέβαια οι σχετικές ρυθμίσεις εξυπηρετούν διαφορετικούς δικαιοπολιτικούς στόχους, άλλοτε μη σχετιζόμενους μεταξύ τους, άλλοτε συγκλίνοντες και άλλοτε αποκλίνοντες.

Η φορολογική διάσταση έγκειται στο ότι το φορολογικό δίκαιο, στο επίπεδο των εταιρικών μετασχηματισμών παρέχει ευνοϊκές αποκλίσεις και κίνητρα για τη συντέλεση αυτών. Συγκεκριμένα, παρέχονται ποικίλα φορολογικά κίνητρα για το μετασχηματισμό των επιχειρήσεων. Οι φορολογικές διατάξεις που αφορούν τους εταιρικούς μετασχηματισμούς βρίσκονται μέχρι σήμερα διάσπαρτες σε διάφορα νομοθετήματα και η υπαγωγή σε αυτές είναι μεν προαιρετική, δεν μπορεί όμως να ασκηθεί παραλλήλως.

Δεδομένης της πολυθεματικής διάστασης των εταιρικών μετασχηματισμών και κυρίως των φορολογικών κινήτρων που εκείνοι παρέχουν, μέσω των διάσπαρτων

νομοθετημάτων, καθίσταται αντιληπτή η αναγκαιότητα της θέσπισης ενός σύγχρονου πλαισίου ρύθμισής τους, όπως θα αναλυθεί στα επόμενα κεφάλαια.

1.5. Βιβλιογραφία

- Αλεξανδρίδου Ε., Δίκαιο εμπορικών εταιριών, Προσωπικές και Κεφαλαιουχικές Εταιρίες – Εταιρικοί μετασχηματισμοί, 3η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019
- Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019
- Βύζας Β, Η ρήτρα κατά της φοροαποφυγής στο ελληνικό δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017
- Κόντος – Μάναλης Λεονάρδος, Η Φορολογία των Επιχειρήσεων, τόμος Α', εκδόσεις Σάκκουλας, 2007
- Νικολάου Α., Λογιστικά πληροφοριακά συστήματα, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα 1999
- Σακέλλης Ε., Η εκτίμηση της αξίας της επιχείρησης – Συγχωνεύσεις και μετατροπές εταιριών (από άποψη Νομική, Φορολογική, Λογιστική), Εκδόσεις Βρύκουσ, 1991
- S. Jones, Principles of Taxation for Business and Investment Planning, 2010 Edition, Published by McGraw-Hill/Irwin
- Ν.Δ. 1297/1972 «Περί παροχής φορολογικών κινήτρων διά την συγχώνευσιν ή μετατροπήν επιχειρήσεων προς δημιουργίαν μεγάλων οικονομικών μονάδων», ΦΕΚ Α' 217/8-12-1972
- Ν. 2166/1993 «Κίνητρα ανάπτυξης επιχειρήσεων, διαρρυθμίσεις στην έμμεση και άμεση φορολογία και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 137/24-08-1993
- Ν. 2859/2000 «Κύρωση Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας», ΦΕΚ Α' 248/07-11-2000.
- Ν. 4172/2013 «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 167/23-07-2013
- Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και

άλλες διατάξεις» Β. Ειδικό μέρος, τμήμα πρώτο, Κώδικας Φορολογίας
Εισοδήματος

- Οδηγία 90/434/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1990
- Εγκύκλιος του Υπουργείου Οικονομικών ΠΟΛ 1057/2017

Κεφάλαιο 2: Βασικές έννοιες και κατηγοριοποίηση προβλημάτων των εταιρικών μετασχηματισμών

2.1. Η έννοια του μετασχηματισμού

Μια από τις πρωταρχικές ανάγκες που καλείται να καλύψει το εκάστοτε νομοθετικό κείμενο αποτελεί η θέσπιση ορίων – κυρίως εννοιολογικών – πάνω στο αντικείμενο, το οποίο πραγματεύεται. Η οριοθέτηση τόσο ως προς το εννοιολογικό σκέλος, όσο και ως προς το πεδίο εφαρμογής του νομοθετικού αντικειμένου, αφενός μεν καθιστά πιο εύληπτη την έννοια του αντικειμένου, αφετέρου δε καθορίζει ευκρινώς το πεδίο δραστηριότητας ενός προσώπου που επιθυμεί να ασχοληθεί με αυτό. Σε ό,τι αφορά εν προκειμένω τους μετασχηματισμούς των επιχειρήσεων, για το ελληνικό εταιρικό δίκαιο και ειδικότερα για το δίκαιο των εμπορικών εταιριών δεν υφίσταται σαφήνεια, σχετικά με την έννοια τους ως προς το περιεχόμενό της¹⁸. Αν αναγνώσει κανείς τα νομοθετικά κείμενα που ρυθμίζουν τις εταιρικές μορφές της Α.Ε., της Ε.Π.Ε., της Ι.Κ.Ε., της Ο.Ε. και της Ε.Ε. αγνοούν τον όρο του μετασχηματισμού, ο οποίος προέκυψε ως έννοια από τον χώρο της φορολογικής νομοθεσίας και συγκεκριμένα εμφανίζεται πρώτη φορά στον αναπτυξιακό φορολογικό Ν. 2166/1993¹⁹. Αν θέλει δε κανείς να ανατρέξει στην πρώτη νομολογιακή χρήση του όρου του μετασχηματισμού, θα διαπιστώσει ότι η πρώτη καταγραφή εντοπίζεται στο 1934 και συγκεκριμένα στην ΑΠ 217/1934, η οποία αφορούσε μετασχηματισμό Ο.Ε. σε Ε.Ε.²⁰

Σήμερα, τόσο στη θεωρία όσο και στην πρακτική των συναλλαγών, ο όρος έχει από μακρού χρόνου καθιερωθεί, όχι μόνον εξαιτίας της στενής σχέσης εταιρικού και φορολογικού δικαίου που πάντοτε χαρακτήριζε το σχετικό συναλλακτικό πεδίο, αλλά και λόγω του σημασιολογικού του φορτίου και της ικανότητάς του να αποδίδει με συνθετικό και συνάμα περιληπτικό τρόπο, ποικίλες νομικές πράξεις αναδιάρθρωσης ενός φορέα

¹⁸ Τριανταφυλλάκης, Εισηγήσεις Εμπορικού Δικαίου, 2η Έκδοση, 2018, σελ. 498

¹⁹ Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, Τεύχος 2/2019, Φεβρουάριος 2019.

²⁰ ΑΠ 217/1934 Θ.ΜΕ, 574

άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας, όπως η συγχώνευση, η διάσπαση και η μετατροπή (βλ. και τους συγγενείς ξενόγλωσσους όρους: αγγλικά “corporate restructurings”, γαλλικά “restructurations des sociétés”, γερμανικά “Unternehmensumstrukturierungen”)²¹

Επομένως εν συνόλω, ως «μετασχηματισμοί» επιχειρήσεων νοούνται, οι διεπόμενες από το εταιρικό δίκαιο νομικές πράξεις και διαδικασίες, με τις οποίες μεταβάλλεται η υπόσταση ενός εταιρικού φορέα άσκησης επιχείρησης, χωρίς κατά κανόνα να μεσολαβήσει λύση και εκκαθάρισή του ούτε μεταβίβαση των περιουσιακών του στοιχείων με τους κανόνες της ειδικής διαδοχής. Οι εταιρικοί μετασχηματισμοί συντελούνται με τα μέσα που προβλέπει το εταιρικό δίκαιο, τα δε νομικά αποτελέσματά τους είναι σύνθετα και επέρχονται ταυτοχρόνως και αυτοδικαίως (uno actu) με την καταχώρισή τους στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο (Γ.Ε.ΜΗ.). Στο χρονικό αυτό σημείο οι μετασχηματιζόμενοι εταιρικοί φορείς ενοποιούνται, διαιρούνται ή μεταβάλλουν, κατά περίπτωση, τη νομική μορφή τους, χωρίς να προηγηθούν οι διατυπώσεις της λύσης και εκκαθάρισής τους, οι εταίροι τους καθίστανται αυτομάτως εταίροι των εταιρικών φορέων που προκύπτουν από τον μετασχηματισμό, ενώ η μεταβίβαση της περιουσίας των μετασχηματιζόμενων φορέων πραγματοποιείται χωρίς εκκαθάριση, διανομή και εισφορά, αλλά (πλην της περίπτωσης της μετατροπής) με καθολική διαδοχή, δηλαδή, μεταβίβαση του συνόλου του ενεργητικού και παθητικού τους στον διάδοχο ή στους διάδοχους εταιρικούς φορείς, χωρίς την ανάγκη μεταβίβασης καθενός περιουσιακού στοιχείου χωριστά.²²

²¹ Βλ. Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 5, και Αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου Τμήμα Α', Ι, παρ. 1 «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημοσίων συμβάσεων».

²² Βλ. Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 6 και Αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου Τμήμα Α', Ι, παρ. 1 «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημοσίων συμβάσεων».

2.2. Το νομοθετικό πλαίσιο

Μέχρι πρόσφατα, οι ρυθμίσεις για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς περιέχονταν σε ένα σύνθετο πλαίσιο διατάξεων διαφορετικών νομοθετημάτων τόσο του εταιρικού δικαίου όσο και των φορολογικών αναπτυξιακών νομοθετημάτων, με σημαντικότερα το Ν.Δ. 1297/1972 και τον Ν 2166/1993, τα οποία, εκτός από τα παρεχόμενα φορολογικά κίνητρα στους εταιρικούς μετασχηματισμούς που καλύπτονταν από το πεδίο εφαρμογής τους, περιείχαν και ρυθμίσεις εταιρικού δικαίου. Η απουσία μιας ενιαίας ρύθμισης των εταιρικών μετασχηματισμών στο δίκαιό μας συνεπαγόταν την πρόκληση ανασφάλειας δικαίου, διότι η αποσπασματική ρύθμιση των εταιρικών μετασχηματισμών είχε ως συνέπεια να αμφισβητείται το κύρος και το σύννομο των νομικά αρρυθμιστων μετασχηματισμών.²³

Προκειμένου να εναρμονισθεί η ελληνική έννομη τάξη με την Οδηγία 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και σε συνέχεια της αναμόρφωσης του δικαίου της ανώνυμης εταιρίας (Ν. 4548/2018) και τη συστηματοποίηση του δικαίου των προσωπικών εταιριών και της ιδιωτικής κεφαλαιουχικής εταιρίας (Ν. 4072/2012), τέθηκε σε ισχύ, τον Απρίλιο του 2019²⁴, ο Ν. 4601/2019, δυνάμει του οποίου επετεύχθη η αναμόρφωση του δικαίου των εταιρικών μετασχηματισμών και η συστηματοποίησή του για πρώτη φορά σε ένα ενιαίο νομοθετικό κείμενο. Το νέο θεσμικό πλαίσιο κλήθηκε να αντιμετωπίσει και να δώσει λύσεις σε συγκεκριμένα και προ πολλού γνωστά στην πράξη και στη θεωρία προβλήματα του προϊσχύσαντος δικαίου, έχοντας ως βασικούς πυλώνες του τη διευκόλυνση των «γνήσιων» μετασχηματισμών, την ενιαία αντιμετώπιση των διαδικαστικών προϋποθέσεων και την εξισορρόπηση των συμφερόντων των εμπλεκόμενων μερών²⁵.

²³ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών.

²⁴ Βλ. άρθρο 157 εδ. α' του Ν. 4601/2019: «Η ισχύς του Τμήματος Α' (άρθρα 1-147) αρχίζει την 15η Απριλίου 2019»

²⁵ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών.

Ο Ν. 4601/2019 επιχείρησε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα του υφιστάμενου, έως τη θέσπισή του, πλαισίου των εταιρικών μετασχηματισμών, τα οποία, εκτός από την αποσπασματική νομοθέτηση και την πολυδιάσπαση της ύλης, εντοπίζονταν στους τρεις ακόλουθους βασικούς τομείς που θα αναλυθούν και κατωτέρω: (α) τον «κλειστό αριθμό» (numerus clausus) των επιτρεπόμενων μορφών μετασχηματισμών, (β) το φαινόμενο των «καταχρηστικών» μετασχηματισμών, και (γ) την «ανάμειξη» του φορολογικού δικαίου στο πλέγμα των εταιρικών ρυθμίσεων.²⁶

Οι διατάξεις του Ν. 4601/2019 αντιμετώπισαν ενιαία το ζήτημα των εταιρικών μετασχηματισμών, διατηρώντας μεν την αρχή του «κλειστού αριθμού», διευρύνοντας όμως σε μεγάλο βαθμό το υποκειμενικό και αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής του νόμου, έτσι ώστε να είναι ελάχιστες οι μορφές μετασχηματισμών που δεν καλύπτονται από τον Ν. 4601/2019.²⁷ Είναι δε χαρακτηριστική η αναφορά στην αιτιολογική έκθεση του νόμου αυτού ότι «ο κανόνας εδώ οφείλει να είναι ότι όλοι μπορούν να συγχωνευθούν με όλους, όλοι μπορούν να απορροφήσουν όλους, όλοι μπορούν να διασπαστούν σε όλους, όλοι μπορεί να επωφεληθούν από όλους, όλοι μπορούν να μετατραπούν σε όλους.».

2.3. Το προϊσχύσαν δίκαιο και τα χαρακτηριστικά του.

Μέχρι και το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, είναι δεδομένο ότι οι μετασχηματισμοί δεν διακρίνονταν από κάποια συνοχή. Ειδικότερα, διατάξεις για τους μετασχηματισμούς περιλαμβάνονταν στο νομοθετικό πλαίσιο για τις ανώνυμες εταιρίες (Κ.Ν. 2190/1920 πριν την αντικατάστασή του από το Ν. 4548/2018), στο νόμο για τις εταιρίες περιορισμένης ευθύνης (Ν. 3190/1955), στο νόμο για τις ιδιωτικές κεφαλαιουχικές εταιρίες (Ν. 4072/2012) και στο νόμο για τις προσωπικές εταιρίες (Ν. 4072/2012).

Η έως τώρα κατάσταση του εταιρικού δικαίου των μετασχηματισμών δεν μπορούσε σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ικανοποιητική, εξαιτίας μιας σειράς παραγόντων, που

²⁶ Λ.-Ε. Σωφρονά, (2019), Το φορολογικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών - Ανάλυση υπό το πρίσμα των νέων εταιρικών ρυθμίσεων (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιριών

²⁷ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών.

αφορούν κυρίως την αποσπασματική νομοθέτηση και την πολυδιάσπαση της ύλης του, καθώς και την ελλειμματική κάλυψη περιπτώσεων. Απόρροια της έλλειψης της συστηματικής συνοχής των προϊσχυόντων διατάξεων, αποτελούν τρεις κατηγορίες προβλημάτων τα οποία προαναφέρθηκαν και τώρα αναλύονται εκτενέστερα:

2.3.1. Η αρχή της ειδικότητας (αρχή του κλειστού αριθμού/numerus clausus)

Στη μέχρι προσφάτως ισχύουσα νομοθεσία προβλέπονταν συγκεκριμένης μορφής μετασχηματισμοί για συγκεκριμένες κατηγορίες επιχειρήσεων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργείται εύλογα ασάφεια ως προς το επιτρεπτό σημαντικό αριθμό μη προβλεπόμενων μετασχηματισμών και να καταλείπεται έδαφος για αντικρουόμενες ερμηνείες σε νομολογία, θεωρία και πράξη σε έναν τομέα όπου η ασφάλεια του δικαίου θα έπρεπε να είναι το πρώτο ζητούμενο. Πιο συγκεκριμένα, το προϊσχύσαν εταιρικό δίκαιο προέβλεπε τους ακόλουθους μετασχηματισμούς:

α) μετατροπή ΙΚΕ σε άλλη εταιρία (άρθρο 106 Ν. 4072/2012)

β) μετατροπή άλλης εταιρίας σε ΙΚΕ (άρθρο 107 Ν. 4072/2012)

γ) συγχώνευση μεταξύ ΙΚΕ (άρθρα 108 – 115 Ν. 4072/2012)

δ) μετατροπή ΑΕ σε ΕΠΕ (άρθρο 51 Ν. 3190/1955 και άρθρο 66 Κ.Ν. 2190/1920)

ε) μετατροπή ΟΕ ή ΕΕ σε ΕΠΕ (άρθρο 53 Ν. 3190/1955)

στ) μετατροπή ΕΕ σε ΟΕ (άρθρο 282 Ν. 4072/2012)

ζ) μετατροπή ΟΕ σε ΕΕ (άρθρο 282Α Ν. 4072/2012)

η) μετατροπή ΕΠΕ σε ΟΕ ή ΕΕ (άρθρο 283 Ν. 4072/2012)

θ) συγχώνευση μεταξύ ΕΠΕ (άρθρα 54 και 55 Ν. 3190/1955)

ι) μετατροπή ΑΕ σε ΟΕ ή ΕΕ (άρθρο 66α Κ.Ν. 2190/1920)

ια) μετατροπή ΕΠΕ σε ΑΕ (άρθρο 67 παρ. 1 Κ.Ν. 2190/1920)

ιβ) μετατροπή ΟΕ ή ΕΕ σε ΑΕ (άρθρο 67 παρ. 2 Κ.Ν. 2190/1920)

ιγ) συγχώνευση μεταξύ ΑΕ (άρθρα 68 – 80 Κ.Ν. 2190/1920)

ιδ) διάσπαση ΑΕ (άρθρα 81 – 89 Κ.Ν. 2190/1920)

Από την καταγραφή αυτή προκύπτει ότι το εταιρικό δίκαιο αγνοούσε μεγάλο αριθμό μετασχηματισμών. Για παράδειγμα, προβλέπονταν συγχωνεύσεις μόνο μεταξύ ΑΕ, μεταξύ ΕΠΕ και μεταξύ ΙΚΕ, δεν παρατηρήθηκε η πρόβλεψη συγχωνεύσεων μεταξύ εταιριών διαφορετικού τύπου, εξέλειπαν οι διασπάσεις πλην της διάσπασης της ΑΕ με επωφελούμενες επίσης ΑΕ, ενώ αγνοούνταν παραλλαγές της διάσπασης, όπως είναι η απόσχιση κλάδου ή η μερική διάσπαση. Επίσης, η ελλειπτική πρόβλεψη δεν αφορούσε μόνο το ποιες εταιρίες μπορούσαν να συγχωνευθούν, για παράδειγμα, μεταξύ τους, αλλά και τη μορφή που μπορούσε να λάβει ο μετασχηματισμός αυτός. Δύο ΑΕ, δηλαδή, μπορούσαν να συγχωνευθούν με απορρόφηση μιας εταιρίας από άλλη, σύσταση νέας εταιρίας και εξαγορά ενεργητικού και παθητικού από άλλη, δύο ΕΠΕ ή ΙΚΕ μπορούσαν να συγχωνευθούν μόνο με απορρόφηση και σύσταση.²⁸

Οι ως άνω περιπτώσεις συνιστούσαν τους «γνήσιους» μετασχηματισμούς. Σύμφωνα, λοιπόν, με την αρχή του κλειστού αριθμού των μετασχηματισμών, μόνο οι γνήσιοι μετασχηματισμοί μπορούσαν να πραγματοποιηθούν σύννομα, εκείνοι δηλαδή που προβλέπονταν ρητώς στη σχετική νομοθεσία. Ως γνήσιοι, λοιπόν, νοούνταν οι μετασχηματισμοί, κυρίως με τη μορφή της συγχώνευσης και της διάσπασης, οι οποίοι πραγματοποιούνταν με λύση της μετασχηματιζόμενης εταιρίας, δηλαδή της απορροφώμενης ή της διασπώμενης, χωρίς να ακολουθήσει το στάδιο της εκκαθάρισης και της διανομής της εταιρικής περιουσίας. Η δε μεταβίβαση της περιουσίας της στο νέο φορέα λάμβανε χώρα με καθολική διαδοχή των επιμέρους περιουσιακών σχέσεων της

²⁸ Αυγητίδης, Δ., (2019) Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Ο Ν 4601/2019 (ΦΕΚ Α' 44/9.3.2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 165

και διατήρηση της νομικής προσωπικότητάς της (για παράδειγμα σε περίπτωση μετατροπής της)²⁹

2.3.2. Οι «καταχρηστικοί» μετασχηματισμοί

Η απουσία πρόβλεψης ενός πλήρους φάσματος μετασχηματισμών με τα προσόντα της καθολικής διαδοχής και της συνέχισης της νομικής προσωπικότητας, έχει οδηγήσει στην υιοθέτηση των καλούμενων «καταχρηστικών» μετασχηματισμών. Σε περίπτωση, δηλαδή, που ο μετασχηματισμός δεν ενέπιπτε σε κάποια από τις προβλεπόμενες περιπτώσεις του «κλειστού αριθμού», οι εταίροι ήταν πρακτικά αναγκασμένοι να προβούν σε έναν καταχρηστικό μετασχηματισμό. Ως τέτοιος νοείται εκείνος που καταλήγει στο ίδιο οικονομικό αποτέλεσμα με τους ρυθμιζόμενους μετασχηματισμούς, στη μεταβολή, δηλαδή, του μετασχηματιζόμενου επιχειρηματικού φορέα με τα μέσα του κοινού και όχι του εταιρικού δικαίου. Για παράδειγμα, αντί συγχώνευσης, δύο εταιρίες αποφασίζουν τη λύση και εκκαθάρισή τους με διανομή της περιουσίας τους και ίδρυση νέας εταιρίας στην οποία εισφέρουν την περιουσία αυτή.

Με την πρακτική αυτή επιδιώκεται η επίτευξη παρεμφερούς αποτελέσματος, όχι με τη χρήση μηχανισμών του εταιρικού δικαίου, αλλά με τη συνένωση ή διαίρεση ή μεταφορά περιουσιών νομικών προσώπων μέσω της λύσης και εκκαθάρισης των εταιριών και επανασύστασης αυτών με άλλη εταιρική μορφή. Σε σχέση με τους ρητά προβλεπόμενους στο νόμο μετασχηματισμούς, οι διαδικασίες αυτές δεν είναι καθόλου απλές, ενώ παραλλάσσουν κατά περίπτωση, περιλαμβάνοντας λύση εταιρίας ή εταιριών, εκκαθάριση, διανομή, ίδρυση νέας ή νέων εταιριών, εισφορά περιουσίας σε αυτήν χωρίς τα προσόντα της καθολικής διαδοχής, αλλά με τα μέσα του κοινού περιουσιακού δικαίου.³⁰

²⁹ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (N 4601/2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 682

³⁰ Αυγητίδης, Δ., (2019) Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Ο Ν 4601/2019 (ΦΕΚ Α' 44/9.3.2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 165

2.3.3. Η ανάμειξη του φορολογικού δικαίου στις εταιρικές ρυθμίσεις

Η ανάμειξη του φορολογικού δικαίου με ζητήματα που ανήκουν στην παραδοσιακή ύλη του εταιρικού δικαίου λαμβάνει τη μορφή διατάξεων που προβλέπουν κίνητρα και απαλλαγές, ιδίως με σκοπό τη μεγέθυνση οικονομικών μονάδων μέσω μετασχηματισμών. Η ανάμειξη αυτή, από τη μία πλευρά αποτελεί εύλογη δικαιοπολιτική επιλογή, μέσω της οποίας προωθείται η δημιουργία ισχυρότερων οικονομικών μονάδων, από την άλλη πλευρά όμως δεν προάγει τη συστηματική προσέγγιση καιρίων ζητημάτων του δικαίου των μετασχηματισμών. Αυτό συμβαίνει διότι λύσεις, πρόσφορες για σκοπούς αναπτυξιακούς ή φορολογικούς, δεν είναι πάντοτε ευχερώς εντασσόμενες στο σύστημα των κανόνων του εταιρικού δικαίου.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4601/2019, το φορολογικό δίκαιο και ιδίως ο Ν. 2166/1993, παρεμβαίνει στο ουσιαστικό εταιρικό δίκαιο μετασχηματισμών, δημιουργώντας πρόβλημα συμβατότητας και συστηματικής συνοχής με αυτό, με αφορμή τη θέσπιση φορολογικών κινήτρων για συγκεκριμένες μορφές μετασχηματισμών και για συγκεκριμένους εταιρικούς τύπους και έχοντας ως στόχο την ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για τη δημιουργία ισχυρών οικονομικών μονάδων.

Η παρέμβαση του φορολογικού δικαίου δημιουργεί ασάφεια όχι μόνο ως προς το ποιος μετασχηματισμός επιτρέπεται, αλλά και ως προς το πώς υλοποιείται ένας τέτοιος μετασχηματισμός. Για παράδειγμα, ο Ν. 2166/1993 καταλαμβάνει μεταξύ άλλων την εισφορά από λειτουργούσα επιχείρηση ενός ή περισσότερων κλάδων ή τμημάτων της σε λειτουργούσα ΑΕ (άρθρο 1 παρ. 1 περ. ε), ενώ και το Ν.Δ 1297/1972 εφαρμόζεται και σε εισφορά κλάδου σε ΑΕ (άρθρο 7 παρ. 1). Ακόμη, με το Ν. 4172/2013 παρέχονται φορολογικά ευεργετήματα τα οποία ισχύουν και επί διάσπασης μιας εταιρίας σε μία ή περισσότερες υφιστάμενες εταιρίες, συμπεριλαμβανομένης και της μερικής διάσπασης (άρθρο 54). Η απόσχιση κλάδου και η μερική διάσπαση στερούνταν σαφούς ερείσματος στο ουσιαστικό εταιρικό δίκαιο και συνδυάζονταν μόνο με την παροχή φορολογικών

κινήτρων χωρίς να υπάρχει καμία πρόβλεψη στο εταιρικό δίκαιο για τους όρους και τη διαδικασία πραγματοποίησής τους.³¹

Ακόμη, όμως και για γνωστές από το εταιρικό δίκαιο μορφές μετασχηματισμών, όπως είναι οι συγχωνεύσεις και οι διασπάσεις ανωνύμων εταιριών και εταιριών περιορισμένης ευθύνης σύμφωνα με τους Κ.Ν 2190/1920 και Ν. 3190/1955, η φορολογική νομοθεσία εισάγει παρεκκλίσεις από το εταιρικό δίκαιο, κάποιες από τις οποίες θα μπορούσαν να θεωρηθούν τουλάχιστον αμφίβολης συμβατότητας με το ενωσιακό δίκαιο. Ειδικότερα, αναφορικά με τους εν λόγω μετασχηματισμούς, ο Ν. 2166/1993 προβλέπει ότι πραγματοποιούνται κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Κ.Ν 2190/1920, με ενοποίηση των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων, όπως αυτά εμφανίζονται σε ισολογισμούς αυτών συντασσόμενους για το σκοπό του μετασχηματισμού και μεταφέρονται ως στοιχεία ισολογισμού της νέας εταιρίας.³² Η επιρροή της φορολογικής νομοθεσίας στους εταιρικούς μετασχηματισμούς, θα αναλυθεί εκτενέστερα σε ξεχωριστό κεφάλαιο.

2.4. Συμπεράσματα

Καθίσταται εμφανές ότι ο Ν. 4601/2019 στοχεύει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων του υφιστάμενου, έως τη θέσπισή του, πλαισίου των εταιρικών μετασχηματισμών, τα οποία, εκτός από την αποσπασματική νομοθέτηση και την πολυδιάσπαση της ύλης, ιδιαίτερα στο πεδίο των φορολογικών ζητημάτων, χαρακτηρίζονταν από έναν κλειστό αριθμό περιπτώσεων μετασχηματισμών, αλλά και από περιπτώσεις «καταχρηστικών»

³¹ Αυγητίδης, Δ., (2019) Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Ο Ν 4601/2019 (ΦΕΚ Α' 44/9.3.2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σ. 166. Βλ. και Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 683

³² Η ισχύουσα Οδηγία (ΕΕ) 2017/1132 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δικαίου, η οποία μεταξύ άλλων κωδικοποιεί προηγούμενες οδηγίες για τη συγχώνευση και τη διάσπαση κεφαλαιουχικών εταιριών, προβλέπει όμως αυστηρή διαδικασία σύνταξης έκθεσης και ενημέρωσης του διαχειριστικού οργάνου για τη συγχώνευση ή διάσπαση (άρθρα 95 και 141) και εξέταση του σχεδίου από εμπειρογνώμονες (άρθρα 96 και 142), δηλαδή διασφάλιση της εγκυρότητας της σχέσης ανταλλαγής με βάση ελεγμένη από ειδικούς αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων. Βλ. Αυγητίδης, Δ., (2019) Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Ο Ν 4601/2019 (ΦΕΚ Α' 44/9.3.2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 166

μετασχηματισμών. Από τη θεώρηση των διατάξεων του Ν. 4601/2019 κρίνεται ότι αντιμετωπίζεται ενιαία το ζήτημα των εταιρικών μετασχηματισμών, διατηρώντας ο νόμος μεν την αρχή του «κλειστού αριθμού», διευρύνοντας όμως σε μεγάλο βαθμό το υποκειμενικό και αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής του, έτσι ώστε να είναι ελάχιστες οι μορφές μετασχηματισμών που δεν καλύπτονται ακόμα. Οι διαδικασίες που προβλέπει ο Ν. 4601/2019 ως προς την πραγματοποίηση των μετασχηματισμών, οι ειδικότερες ρυθμίσεις και τα παρεπόμενα φορολογικά ζητήματα θα αναλυθούν ξεχωριστά σε επόμενα κεφάλαια.

2.5. Βιβλιογραφία

- Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019
- Διακόπουλος, Δ., Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 2019
- Σωφρονά Λ.Ε, Το φορολογικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών - Ανάλυση υπό το πρίσμα των νέων εταιρικών ρυθμίσεων (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιριών, Μάιος 2019
- Τριανταφυλλάκης Γ., Εισηγήσεις Εμπορικού Δικαίου, 2η Έκδοση, 2018
- Αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου Τμήμα Α', Ι, παρ. 1 «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημοσίων συμβάσεων»
- Οδηγία (ΕΕ) 2017/1132 - κωδικοποίηση ορισμένων πτυχών του εταιρικού δικαίου που αφορούν τις κεφαλαιουχικές εταιρείες
- ΑΠ 217/1934 Θ.ΜΕ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Κατηγορίες και μορφές μετασχηματισμών

Κύριο πρότυπο για το νέο θεσμικό πλαίσιο αποτέλεσε το γερμανικό δίκαιο των μετασχηματισμών, το οποίο αριθμεί πάνω από 300 άρθρα και το οποίο ρυθμίζει όλες τις μορφές μετασχηματισμών για όλους τους εταιρικούς τύπους. Ακόμη, σημαντικό οδηγό για την κατάστρωση της ρυθμιστέας ύλης αποτέλεσε η Οδηγία 2017/1132/ΕΕ, η οποία κωδικοποίησε σε ενιαίο κείμενο την τρίτη και την έκτη εταιρική Οδηγία για τις συγχωνεύσεις και τις διασπάσεις, αντίστοιχα, όπως είχαν επανειλημμένα τροποποιηθεί.

Η αλήθεια είναι ότι η ανωτέρω οδηγία ρυθμίζει μεν συγκεκριμένα τις συγχωνεύσεις και διασπάσεις των ανωνύμων εταιριών, η νοοτροπία και η μεθοδολογία που υιοθετεί ωστόσο για να ρυθμίσει τα ζητήματα που καλύπτει, συγκρότησαν έναν χρήσιμο οδηγό για τη ρύθμιση παρόμοιων ζητημάτων και για τους άλλους εταιρικούς τύπους, με την επιφύλαξη συγκεκριμένων εξειδικευμένων προβλέψεων, όπου κρίνεται απαραίτητο.

Από το ελληνικό δίκαιο λήφθηκαν φυσικά υπόψη οι διατάξεις του Κ.Ν 2190/1920 για τη συγχώνευση και τη διάσπαση ανωνύμων εταιριών, με τις οποίες ενσωματώθηκαν σε αυτό οι ανωτέρω ρυθμίσεις της τρίτης και της έκτης εταιρικής οδηγίας (και συγκεκριμένα άρθρ. 68-80 για τη συγχώνευση και 81-89 για τη διάσπαση). Επιπλέον, με τις κατάλληλες προσαρμογές αξιοποιήθηκαν οι λύσεις των άρθρων 66, 66α και 67 του Κ.Ν. 2190/1920, για τη μετατροπή από ΑΕ σε ΕΠΕ και αντίστροφα, από ΑΕ σε ΟΕ ή ΕΕ και αντίστροφα, καθώς και οι διατάξεις για τη μετατροπή από και σε ΙΚΕ (άρθρα 106 και 107 Ν. 4072/2012) και για τη συγχώνευση μεταξύ ΙΚΕ (άρθρα 108 – 115 Ν. 4072/2012)³³.

Ο Ν. 4601/2019 αποτελείται από 147 άρθρα, τα οποία είναι χωρισμένα σε πέντε μέρη. Το πρώτο μέρος είναι το εισαγωγικό (Α). Ακολουθούν τα κεφάλαια που αφορούν τις βασικές μορφές μετασχηματισμών, ένα για κάθε μία, ήτοι συγχώνευση, διάσπαση και μετατροπή και καταλήγει στο πέμπτο μέρος με τις τελικές και μεταβατικές διατάξεις. Κάθε μέρος που αφορά και σε μία μορφή μετασχηματισμού χωρίζεται σε κεφάλαια. Από αυτά το πρώτο είναι το γενικό που αναφέρεται στον οικείο μετασχηματισμό ανεξάρτητα

³³ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 682

από τις εταιρικές μορφές που συμμετέχουν σε αυτόν και τα υπόλοιπα κεφάλαια συγκροτούν το ειδικό μέρος της αντίστοιχης κατηγορίας μετασχηματισμού. Με τον τρόπο αυτό κάθε μορφή μετασχηματισμού διέπεται από γενικές και ειδικές διατάξεις, εκ των οποίων οι γενικές προβλέπουν τη διαδικασία συγχώνευσης, διάσπασης και μετατροπής ανεξαρτήτως εταιρικού τύπου των εταιριών που συμμετέχουν και τις ειδικές να προβλέπουν αποκλίσεις ή να συμπληρώνουν κενά, όπου αυτό επιβάλλεται από το είδος του εταιρικού τύπου. Έτσι, λοιπόν, εισάγονται ειδικές διατάξεις για τη συγχώνευση με συμμετοχή προσωπικών εταιριών, για τη συγχώνευση με συμμετοχή ΕΠΕ, με συμμετοχή ΑΕ, ΙΚΕ ή συνεταιρισμών, και η ίδια διάρθρωση ακολουθείται για τη διάσπαση και τη μετατροπή. Με άλλα λόγια, η κύρια διάκριση έχει να κάνει με το είδος του μετασχηματισμού, στη βάση του οποίου οικοδομείται το γενικό μέρος και ακολουθεί η διάκριση ανάλογα με τα υποκείμενα των μετασχηματισμών, με βάση τα οποία οικοδομείται το ειδικό μέρος για κάθε εταιρικό τύπο, στην έκταση που αυτό κρίθηκε απαραίτητο.³⁴

Για παράδειγμα προβλέπονται ειδικές διατάξεις για τη συγχώνευση με τη συμμετοχή προσωπικών εταιριών, ειδικές διατάξεις για τη συγχώνευση με συμμετοχή ΕΠΕ, με συμμετοχή ΑΕ, ΙΚΕ ή αστικών συνεταιρισμών και η διάκριση αυτή τηρείται και στους τομείς της διάσπασης και της μετατροπής.

3.1. Γενικές αρχές μετασχηματισμών

Οι μετασχηματισμοί που προβλέπονται από το νέο νομοθέτημα είναι τρεις, όπως προαναφέρθηκε: Συγχώνευση, διάσπαση και μετατροπή. Σύμφωνα και με την παρ. 4 του άρθρου 1, ο νόμος δεν ρυθμίζει περιπτώσεις μετασχηματισμών που συνδυάζονται με τη χρήση των εργαλείων, των εξουσιών και των μηχανισμών εξυγίανσης που προβλέπονται στο άρθρο 2 του ν. 4335/2015, καθώς αφορά εξαιρετική περίπτωση που προέρχεται από

³⁴ Αυγητίδης, Δ., (2019) Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Ο Ν 4601/2019 (ΦΕΚ Α' 44/9.3.2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 170

το ενωσιακό δίκαιο, όπως προβλέπεται στο άρθρο 87 παρ. 4 της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 και καλύπτει περιοριστικά το αντικείμενο της Οδηγίας 2014/59/ΕΕ³⁵.

Η παρ.5 του άρθρου 1 άλλωστε προβλέπει ότι οι διατάξεις του νόμου αποτελούν αναγκαστικό δίκαιο, έτσι ώστε οι παρεκκλίσεις από αυτές να επιτρέπονται μόνο όπου ο ίδιος ο νόμος το επιτρέπει. Οι παρεκκλίσεις αυτές είναι συγκεκριμένες και αποσκοπούν στην απλούστευση της υλοποίησης του μετασχηματισμού (π.χ. υποχρεώσεις δημοσίευσης, ρυθμίσεις για ποσοστά απαρτίας και πλειοψηφίας, επιλογή εμπειρογνομόνων, διαθεσιμότητα εγγράφων)³⁶. Επιπλέον, γίνεται πρόβλεψη για τον εταιρικό μετασχηματισμό σε περιπτώσεις εταιριών που έχουν λυθεί, λόγω περάτωσης του χρόνου διαρκείας τους ή κατόπιν ληφθείσας απόφασης από τη συνέλευση, με την προϋπόθεση ότι δεν έχει αρχίσει η διανομή της περιουσίας. Η πρόβλεψη στο άρθρο 3 παρ.1 και 2, καλύπτει και τις εταιρίες που κηρύχθηκαν σε πτώχευση, υπό την προϋπόθεση ότι μετά την κήρυξη της πτώχευσης έχει γίνει τελεσίδικη επικύρωση του σχεδίου αναδιοργάνωσης ή ολική εξόφληση των εταιρικών πιστωτών κατά την παρ. 1 του άρθρου 164 του Πτωχευτικού Κώδικα, εξαπλώνοντας με αυτόν τον τρόπο το περιεχόμενό της που εφαρμοζόταν ήδη στις ανώνυμες εταιρίες που συμμετείχαν σε συγχώνευση ή διάσπαση.³⁷

Εξαίρεση από την προαναφερθείσα δυνατότητα γίνεται στα άρθρα 24, 77 και 119 του ν. 4601/2019, όταν στη συγχώνευση ή διάσπαση ή μετατροπή συμμετέχει προσωπική εταιρία, της οποίας οι εταίροι έχουν συμφωνήσει ότι τη λύση δεν θα ακολουθήσει το στάδιο της εκκαθάρισης.

3.2. Κατηγορίες μετασχηματισμών

Η έννοια του εταιρικού μετασχηματισμού είναι έννοια γένους που καλύπτει κάθε περίπτωση μεταβολής του φορέα της επιχείρησης. Οι βασικές κατηγορίες

³⁵ Άρθρ. 135 παρ. 4 Οδηγίας 2017/1132

³⁶ Βλ. ενδεικτικά άρθρ. 8 παρ.2, 9 παρ.5, 10 παρ.7, 11 παρ.2,4,5

³⁷ Άρθρ. 47^α παρ.5 και 6 ΚΝ 2190/1920 και 171 παρ.3,4 και 5 Ν. 4548/2018

μετασχηματισμών είναι τρεις και συγκεκριμένα: η συγχώνευση, η διάσπαση και η μετατροπή, τα βασικά χαρακτηριστικά των οποίων αναφέρονται αμέσως παρακάτω:

3.2.1. Η συγχώνευση

Ως συγχώνευση ορίζεται η διαδικασία με την οποία επιτυγχάνεται η απόκτηση με καθολική διαδοχή από υφιστάμενη ή νεοϊδρυόμενη εταιρεία των περιουσιακών στοιχείων άλλων εταιρειών που λύνονται χωρίς εκκαθάριση³⁸. Η συγχώνευση εταιριών μπορεί να παράξει θετικά αποτελέσματα στην οικονομία, σε εθνικό και ιδιωτικό επίπεδο, λόγω της βιωσιμότητας των μεγάλων επιχειρήσεων, αλλά και της αντοχής τους στον ανταγωνισμό έναντι των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό. Προκειμένου, να ενισχυθεί η πρακτική των συγχωνεύσεων, προβλέφθηκαν συγκεκριμένες παροχές κινήτρων και φορολογικών απαλλαγών.³⁹

Η συγχώνευση εγκυμονεί τον κίνδυνο να δημιουργηθούν μονοπώλια, τα οποία θα διαταράξουν τον ανταγωνισμό. Για το λόγο αυτό και προβλέφθηκαν συγκεκριμένες διατάξεις, οι οποίες προστατεύουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό. Ειδικότερα, ο Ν. 3959/2011 επιτρέπει τις συγχωνεύσεις, αφού με το άρθρο 5 παρ.1 και 2 τις εξαιρεί από την απαγορευτική ρύθμιση του άρθρου 1 και 2, ενώ παράλληλα απαιτεί τη γνωστοποίησή τους στην Επιτροπή Ανταγωνισμού, η οποία βάσει του άρθρου 6, μπορεί να μην επιτρέψει μία συγχώνευση, εφόσον υπάρχει κίνδυνος να περιοριστεί ο ανταγωνισμός.

Η συγχώνευση είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί είτε με απορρόφηση ήδη υφιστάμενης εταιρίας είτε με σύσταση νέας εταιρίας, είτε και με εξαγορά, εφόσον εν προκειμένω πρόκειται για ΑΕ, σύμφωνα και με τα άρθρα 37 και 83 παρ.3. Ειδικότερα, κατά τη συγχώνευση με απορρόφηση μία ή περισσότερες εταιρίες (οι απορροφούμενες) λύνονται χωρίς να ακολουθήσει το στάδιο της εκκαθάρισης και μεταβιβάζουν την περιουσία τους

³⁸ Χρυσάνθης, Χρ., (2010) Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας – Κατ' άρθρο ερμηνεία του ΚΝ 2190/1920 (Επιμ. Περάκης Ευάγγελος). Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 2232, όπου επισημαίνεται ότι δεν είναι επιτρεπτή η μερική συγχώνευση, δηλαδή η συγχώνευση μέρους της περιουσίας της απορροφούμενης εταιρίας και η υπαγωγή της λοιπής περιουσίας στη διαδικασία λύσης και εκκαθάρισης

³⁹ Δρυλλεράκης, (2002) συγχώνευση ΑΕ με απορρόφηση κατά το Ν 2166/1993. Χρόνος μεταφοράς συναλλαγών στα βιβλία της απορροφούσας (γνμδ),ΕΕμπΔ 2002, σελ.482

ως σύνολο (ενεργητικό και παθητικό) σε μία άλλη υφιστάμενη εταιρία (την απορροφώσα). Οι εταίροι των απορροφούμενων εταιριών, οι οποίες εξαφανίζονται, καθίστανται εταίροι της απορροφώσας, η οποία συνεχίζει να υπάρχει. Πιο συγκεκριμένα, οι εταίροι λαμβάνουν εταιρικά μερίδια/μετοχές που εκδίδει η απορροφώσα έναντι της περιουσίας που έλαβε από την κάθε απορροφούμενη εταιρία και παράλληλα ενδεχομένως λαμβάνουν και ποσό σε μετρητά που δεν υπερβαίνει το 10% της ονομαστικής αξίας των διατιθέμενων εταιρικών συμμετοχών.

Στην περίπτωση της συγχώνευσης με σύσταση νέας εταιρίας δύο ή περισσότερες εταιρίες, οι οποίες λύνονται χωρίς να ακολουθήσει εκκαθάριση, παύουν να υπάρχουν αυτοτελώς και ενώνονται σε μία νέα εταιρία που ιδρύουν, η οποία αποτελείται αφενός από το άθροισμα των περιουσιών των συγχωνευόμενων εταιριών στο σύνολό τους και αφετέρου από όλους τους εταίρους τους. Κάθε συγχωνευόμενη εταιρία μεταβιβάζει την περιουσία της ως σύνολο στη νεοσυσταθείσα, ενώ στους εταίρους/μετόχους της παρέχονται ως αντάλλαγμα για την απώλεια της συμμετοχής τους στην εταιρία τους, εταιρικά μερίδια/μετοχές της νέας εταιρίας και παράλληλα ενδεχομένως λαμβάνουν και ποσό σε μετρητά που δεν υπερβαίνει το 10% της ονομαστικής αξίας των διατιθέμενων εταιρικών συμμετοχών.⁴⁰

3.2.2. Η διάσπαση

Οι γενικές διατάξεις της διάσπασης εντοπίζονται στα άρθρα 54-75 του Ν. 4601/2019. Ως διάσπαση ορίζεται η μεταβίβαση με καθολική διαδοχή, της περιουσίας της εταιρίας που λύεται χωρίς εκκαθάριση (διασπώμενη εταιρία), σε δύο τουλάχιστον εταιρίες (επωφελούμενες), οι οποίες είτε υπήρχαν ήδη, οπότε γίνεται λόγος για διάσπαση με απορρόφηση, είτε δημιουργούνται από την αρχή, οπότε πρόκειται για διάσπαση με σύσταση νέων εταιριών, είτε κάποιες υπήρχαν και κάποιες ιδρύονται για πρώτη φορά, οπότε πρόκειται για διάσπαση με απορρόφηση και σύσταση νέων εταιριών.

Πριν τον εταιρικό νόμο για τους μετασχηματισμούς, ήτοι το Ν. 4601/2019, οι διάφορες μορφές διάσπασης προβλέπονταν σε διάφορα νομοθετήματα και συγκεκριμένα, η

⁴⁰ Σινανιώτη – Μαρούδη Α. (2021) Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, Νομική Βιβλιοθήκη, 4η Έκδοση, σελ. 457

διάσπαση προβλεπόταν στον Κ.Ν. 2190/1920⁴¹, η απόσχιση κλάδου προβλεπόταν στον φορολογικό αναπτυξιακό Ν. 2166/1993 και η μερική διάσπαση στον ΚΦΕ⁴².

Με το Ν. 4601/2019 οι ως άνω μορφές διάσπασης ρυθμίζονται ενιαία ως προς το γενικό τους μέρος και η κεντρική έννοια της διάσπασης, μία από τις σημαντικότερες καινοτομίες του κειμένου, αναμορφώθηκε και κατέστη έννοια γένους που περιλαμβάνει τρία είδη. Κατά τα γερμανικά πρότυπα συγκεκριμένα, διακρίνεται σύμφωνα με το άρθρο 54 παρ.1 στην κοινή διάσπαση (split up), στη μερική διάσπαση (spin off) και στην απόσχιση κλάδου (hive down), με την υιοθέτηση αντίστοιχων κατηγοριών που προβλέπει η Οδηγία 2009/133/EK (σχετικά με το κοινό φορολογικό καθεστώς, το εφαρμοστέο σε συγχωνεύσεις, διασπάσεις, μερικές διασπάσεις, εισφορές ενεργητικού κλπ.) και το οποίο αναγνωρίζει η φορολογική νομοθεσία με τις διατάξεις του ν. 2166/1993 και του ν. 4172/2013. Επομένως, η διάσπαση του Ν. 4601/2019 δεν είναι ταυτόσημη με τη διάσπαση του Κ.Ν. 2190/1920, αλλά η διάσπαση του παλαιότερου νόμου αντιστοιχεί στην κοινή διάσπαση, ήτοι σε ένα από τα τρία είδη του σημερινού δικαίου, ενώ η διάσπαση του Ν. 4601/2019 είναι υπερκείμενη έννοια της διάσπασης του Κ.Ν. 2190/1920 και ήδη κοινής διάσπασης.⁴³

Στην κοινή διάσπαση, η διασπώμενη εταιρεία λύεται χωρίς να τεθεί σε εκκαθάριση και μεταβιβάζει με καθολική διαδοχή την περιουσία της (το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων) σε δύο ή περισσότερες επωφελούμενες εταιρίες (υφιστάμενες ή νέες). Οι μέτοχοι λαμβάνουν εταιρικά μερίδια/μετοχές που εκδίδουν οι επωφελούμενες εταιρίες έναντι της περιουσίας που έλαβαν από την διασπώμενη εταιρία και παράλληλα ενδεχομένως λαμβάνουν και ποσό σε μετρητά που δεν υπερβαίνει το 10% της ονομαστικής αξίας των διατιθέμενων εταιρικών συμμετοχών.⁴⁴

⁴¹ Νόμος Περί Ανωνύμων Εταιρειών, Κωδικοποιήθηκε σε ενιαίο κείμενο με το Β.Δ.174/1963, ΦΕΚ Α' 37/30.3.1963, Βλ. άρθρα 81 έως 89.

⁴² Βλ. άρθρο 54 παρ. 3 στοιχείο β του ν. 4172/2013

⁴³ Ψαρουδάκης, Γ., (2019) Η τυπολογία της διάσπασης στον Ν. 4601/2019, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 944

⁴⁴ ή σε περίπτωση έλλειψης ονομαστικής αξίας, της λογιστικής τους αξίας (Βλ. άρθρο 55 Ν. 4601/2019)

Στη μερική διάσπαση, η οποία σηματοδοτεί μία τομή για τον Ν. 4601/2019, η διασπώμενη εταιρία μεταβιβάζει με καθολική διαδοχή κλάδο ή κλάδους δραστηριότητας σε δύο ή περισσότερες επωφελούμενες εταιρίες (υφιστάμενες ή νέες). Η συγκεκριμένη διαδικασία στο παρελθόν αποκαλούνταν μερική συγχώνευση η οποία οριζόταν ως «αποχωρισμός κλάδου εταιρίας και καθολικής διαδοχής ιδρυόμενης ή υφιστάμενης Α.Ε. εις αντίστοιχον τμήμα μόνον της περιουσίας της αποξενουμένης του κλάδου εταιρίας»⁴⁵. Επειδή δεν μεταβιβάζεται το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων της εταιρείας αλλά μόνο κλάδος ή κλάδοι της δραστηριότητάς της, η εταιρεία δεν λύεται (όπως στην κοινή διάσπαση που περιγράφηκε ανωτέρω) αλλά συνεχίζει τη λειτουργία της με τον/τους εναπομείναντα/ εναπομείναντες κλάδους, χωρίς όμως τον μεταβιβαζόμενο κλάδο. Κατά συνέπεια, οι μέτοχοι της μερικώς διασπώμενης εταιρείας παραμένουν μέτοχοι αυτής και παράλληλα καθίστανται μέτοχοι των επωφελούμενων εταιρειών, οι οποίες τους παραχωρούν, ύστερα από αύξηση του κεφαλαίου τους μετοχές/εταιρικά μερίδια ως αντάλλαγμα για την απώλεια της εταιρικής τους συμμετοχής στη διασπώμενη εταιρία.⁴⁶ Παράλληλα ενδεχομένως λαμβάνουν και ποσό σε μετρητά που δεν υπερβαίνει το 10% της ονομαστικής αξίας των διατιθέμενων εταιρικών συμμετοχών. Βέβαια προκύπτει το συμπέρασμα ότι πρέπει να υφίσταται θετική καθαρή αξία στον μεταβιβαζόμενο κλάδο, καθώς σε αντίθετη περίπτωση δεν είναι δυνατόν να υπάρχει εισφορά στην επωφελούμενη εταιρία έναντι έκδοσης νέων μετοχών ή εταιρικών μεριδίων.⁴⁷

Συνεπώς στη μερική διάσπαση η διασπώμενη εταιρία «χάνει» περιουσιακά στοιχεία της χωρίς η περιουσία της να δέχεται κάποιο αντάλλαγμα, ώστε να εξισορροπηθεί η αποστέρηση. Επιπλέον επέρχονται τα ίδια οικονομικά αποτελέσματα που θα προέκυπταν αν η διασπώμενη εταιρία προέβαινε σε απόδοση περιουσίας στους μετόχους της και

⁴⁵ Σινανιώτη-Μαρούδη Α. (2021), Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, Νομική Βιβλιοθήκη, 4^η Έκδοση, σελ. 467

⁴⁶ Αλεξανδρίδου Ε. (2019), Δίκαιο εμπορικών εταιριών, Προσωπικές και Κεφαλαιουχικές εταιρίες – Εταιρικοί Μετασχηματισμοί, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 671

⁴⁷ Ψαρουδάκης Γ. (2019) Η τυπολογία της διάσπασης στον Ν. 4601/2019, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 944

εκείνοι τη διοχέτευαν σε άλλη εταιρία, με αντάλλαγμα μετοχές. Η μερική διάσπαση εν ολίγοις συμπυκνώνει πολλές περιουσιακές μετακινήσεις σε μία πράξη.

Η απόσχιση κλάδου παρουσιάζει τις ίδιες αποκλίσεις έναντι της κοινής διάσπασης όπως και η μερική διάσπαση. Ειδικότερα, και στην περίπτωση της απόσχισης κλάδου η διασπώμενη εταιρεία μεταβιβάζει με καθολική διαδοχή, κλάδο ή κλάδους δραστηριότητας σε μία ή περισσότερες επωφελούμενες εταιρίες (υφιστάμενες ή νέες) και η διασπώμενη εταιρία εξακολουθεί να υφίσταται. Ωστόσο, η ειδοποιός διαφορά έναντι της μερικής διάσπασης είναι ότι τις νεοεκδιδόμενες μετοχές της επωφελούμενης ή των επωφελούμενων εταιριών τις αποκτά η διασπώμενη και όχι οι μέτοχοί της, των οποίων η νομική θέση δεν μεταβάλλεται. Όπως προαναφέρθηκε, η έννοια της απόσχισης κλάδου, αποτελούσε επιτρεπτή μορφή μετασχηματισμού και πριν το Ν. 4601/2019, προβλεπόμενη στο Ν. 2166/1993. Ωστόσο κατά τη ρητή διατύπωση της σχετικής διάταξης του Ν. 2166/1993, δεν αποτελούσε διάσπαση, αλλά εισφορά σε είδος ενός κλάδου δραστηριότητας ανώνυμης εταιρείας σε μία άλλη ανώνυμη εταιρεία με ειδική διαδοχή⁴⁸. Συνεπώς, μετά την κατάργηση της διάταξης του Ν. 2166/1993 με το Ν. 4601/2019 και την ένταξη της απόσχισης κλάδου στις μορφές διάσπασης είναι επιτρεπτή σε όλες τις εταιρικές μορφές και δεν περιορίζεται μόνο σε ανώνυμες εταιρίες, όπως προέβλεπε ο Ν. 2166/1993.

Όλες οι μορφές διάσπασης, ήτοι η κοινή διάσπαση, η μερική διάσπαση και η απόσχιση κλάδου μπορούν να πραγματοποιηθούν είτε με απορρόφηση είτε με σύσταση νέας εταιρείας, ανάλογα με το αν η επωφελούμενη ή οι επωφελούμενες εταιρίες προϋπήρχαν της διάσπασης (διάσπαση με απορρόφηση) ή ιδρύονται στο πλαίσιο της διάσπασης (διάσπαση με σύσταση νέας εταιρίας) ή μία τουλάχιστον από αυτές προϋπήρχε και μία τουλάχιστον ιδρύεται στο πλαίσιο της διάσπασης (διάσπαση με απορρόφηση και με σύσταση νέας εταιρίας).

⁴⁸ Βλ. άρ. 4 παρ. 3 του Ν. 2166/1993 «3. Η πράξη με την οποία μία ανώνυμη εταιρεία χωρίς να λυθεί εισφέρει το σύνολο ή έναν ή περισσότερους κλάδους της δραστηριότητας της σε μίαν άλλη ανώνυμη εταιρεία έναντι μετοχών της λήπτριας εταιρείας δεν αποτελεί διάσπαση ανώνυμης εταιρείας και δεν διέπεται από τα άρθρα 81 έως 89 του Κ.Ν. 2190/1920.»

Ιδιαίτερη σημασία, έχει η αναφορά στην έννοια του «κλάδου δραστηριότητας», η οποία αποκτά σημασία στο πλαίσιο τόσο της μερικής διάσπασης όσο και της απόσχισης κλάδου δραστηριότητας, εξαιτίας του γεγονότος ότι στις δύο αυτές μορφές διάσπασης, η διασπώμενη εταιρία διατηρεί τη νομική της προσωπικότητα και έτσι καθίσταται εφικτή η εκ μέρους της μεταβίβαση μόνο ενός ή περισσότερων κλάδων δραστηριότητάς της.

Μέχρι σήμερα ο προσδιορισμός της έννοιας του κλάδου αποτελούσε προβληματική που αφορούσε κυρίως το πεδίο του φορολογικού δικαίου. Ειδικότερα, η έννοια της απόσχισης κλάδου προσδιοριζόταν από την φορολογική νομοθεσία και έτσι το εταιρικό δίκαιο δεν υπεισερχόταν στο ερώτημα τι αποτελεί κλάδο. Από πρακτικής άποψης, η βασική προβληματική ήταν κατά πόσο σε περίπτωση ενός μεταγενέστερου φορολογικού ελέγχου, οι φορολογικές αρχές μπορούσαν να αμφισβητήσουν ότι η αποσχισθείσα περιουσία αποτελούσε κλάδο, καταλογίζοντας έτσι τους φόρους από τους οποίους καταρχήν παρέχουν απαλλαγή οι ανωτέρω νόμοι.⁴⁹ Πλέον στο άρθρο 54 του ν. 4601/2019 και ειδικότερα στην παράγραφο 3 αυτού ορίζεται ως κλάδος δραστηριότητας «το σύνολο των στοιχείων τόσο του ενεργητικού όσο και του παθητικού, τα οποία συνιστούν, από οργανωτική άποψη, αυτόνομη εκμετάλλευση, δηλαδή, σύνολο ικανό να λειτουργήσει αυτοδύναμα.». Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου, ο ορισμός αυτός εναρμονίζεται με τον αντίστοιχο ορισμό της Οδηγίας 2009/133/ΕΚ (άρθρο 2 στοιχείο ι') σχετικά με το κοινό φορολογικό καθεστώς στις συγχωνεύσεις και διασπάσεις⁵⁰.

Τίθεται, βέβαια, το εύλογο ερώτημα ποια θα είναι η συνέπεια αν κριθεί ότι τα μεταβιβαζόμενα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού δεν συνιστούν κλάδο, καθώς και αν προκύπτει ακυρότητα του μετασχηματισμού ή της μεταβίβασης ενός περιουσιακού στοιχείου από τη διασπώμενη στην επωφελούμενη εταιρία. Σύμφωνα με το άρθρο 69 του Ν. 4601/2019 προβλέπεται προληπτικός έλεγχος νομιμότητας όλων των πράξεων και των διατυπώσεων που επιβάλλει ο νόμος στις εταιρίες που μετέχουν στη διάσπαση. Ακόμη,

⁴⁹ Βύζας, Β., (2019) Μερική διάσπαση και απόσχιση κλάδου: δύο ενδιαφέρουσες προσθήκες στο νέο δίκαιο για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς. Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 824-825

⁵⁰ Αληφαντής, Γ., (2020) Μερική διάσπαση και απόσχιση κλάδου, Η Ναυτεμπορική, 15 Ιανουαρίου 2020, σελ. 11, όπου αναφέρει ότι «επομένως ο κάθε κλάδος έχει τις δικές του ενσώματες και ασώματες ακινητοποιήσεις, τη δική του πελατεία, τη δική του εμπορική φήμη, τα δικά του αποθέματα, απαιτήσεις, διαθέσιμα, υποχρεώσεις, τους δικούς του λογαριασμούς τάξεως, τη δική του εκμετάλλευση

εάν συμμετέχει στη διάσπαση ανώνυμη εταιρία, η διάσπαση προϋποθέτει, πέραν του προληπτικού ελέγχου νομιμότητας, και εγκριτική απόφαση της Υπηρεσίας Γ.Ε.ΜΗ και απόφαση του Προϊσταμένου αυτής. Ο εν λόγω έλεγχος νομιμότητας αφορά, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του ως άνω άρθρου την τήρηση των διατάξεων του νόμου 4601/2019, της εταιρικής νομοθεσίας που διέπει τις εταιρίες που μετέχουν στη διάσπαση, του καταστατικού τους και των διατάξεων του Ν. 3419/2005. Με δεδομένο ότι η πράξη μιας μερικής διάσπασης ή απόσχισης προϋποθέτει την ύπαρξη κλάδου, φαίνεται να μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο εν λόγω έλεγχος νομιμότητας περιλαμβάνει και την ανάγκη διακρίβωσης αν τα μεταβιβαζόμενα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού συνιστούν πραγματικά κλάδο κατά τον ορισμό του νέου νόμου. Αυτό μπορεί να οδηγεί σε κάποιες πρακτικές δυσχέρειες, καθώς ο ορισμός του κλάδου ερείδεται περισσότερο σε οικονομικής και φορολογικής φύσης κριτήρια. Βέβαια, αυτό δύσκολα μπορεί να αποτελέσει λόγο να προκριθεί ότι ο έλεγχος νομιμότητας δεν εκτείνεται και στον έλεγχο ότι συντρέχει η ίδια η εννοιολογική βάση του κρινόμενου μετασχηματισμού⁵¹.

Ακόμη, το άρθρο 72 του Ν. 4601/2019 θέτει ένα πολύ στενό πλαίσιο για το ποιες περιπτώσεις μπορεί να οδηγήσουν σε ακύρωση της διάσπασης. Γραμματικά δεν περιλαμβάνεται η περίπτωση αμφισβήτησης των εννοιολογικών χαρακτηριστικών του κλάδου. Από την άλλη βέβαια, φαίνεται παράδοξο να επέρχονται τα κατά νόμο αποτελέσματα μιας μερικής διάσπασης ή απόσχισης κλάδου όταν δεν πρόκειται καν για κλάδο. Πάντως η σαφώς εκπεφρασμένη βούληση του νομοθέτη για προστασία της ασφάλειας του δικαίου (μέσω του περιορισμού των λόγων ακύρωσης ενός μετασχηματισμού, για το οποίο θα γίνει λόγος εν συνεχεία), φαίνεται να κατατείνει στο ότι εκ των υστέρων δύσκολα θα μπορούσε να προκύψει ακύρωση μιας μερικής διάσπασης στη βάση ότι τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία δεν συνιστούσαν κλάδο.

3.2.3. Η μετατροπή

Ως μετατροπή ορίζεται η πράξη μεταβολής του νομικού τύπου της εταιρείας, χωρίς να προηγηθεί λύση της και χωρίς να μεσολαβήσει διαδοχή (καθολική ή ειδική) στην

⁵¹ Βύζας, Β., (2019) Μερική διάσπαση και απόσχιση κλάδου: δύο ενδιαφέρουσες προσθήκες στο νέο δίκαιο για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς. Δίκαιο Επιχειρήσεων και εταιριών, σελ. 825

περιουσία της⁵². Η μετατροπή, η οποία ρυθμίζεται στα άρθρα 104 επ. Ν. 4601/2019 καλύπτει την ανάγκη της μεταβολής της εταιρικής μορφής ενός νομικού προσώπου λόγω μεταβολής των συνθηκών που υφίσταντο κατά την ίδρυσή του. Επομένως, η μετατροπή διαφοροποιείται σημαντικά έναντι των άλλων μορφών μετασχηματισμού, καθώς σε αυτή μετέχει μόνο ένας εταιρικός φορέας, ο οποίος χωρίς να λυθεί, μεταβάλλει το νομικό του τύπο διατηρώντας τη νομική του προσωπικότητα. Για τον λόγο αυτό καλείται και «μη μεταβιβαστικός μετασχηματισμός»⁵³. Η ένταξη ωστόσο της μετατροπής και η σχολαστική της ρύθμιση στον ν. 4601/2019, ήταν επιβεβλημένη καθώς υφίστανται έννομες συνέπειες στη μεταβολή του κανονισμού που διέπει τη λειτουργία της, αλλά και τις εσωτερικές και τις έναντι τρίτων σχέσεις της. Αν και δεν συντελείται στην περίπτωση της μετατροπής μεταβίβαση των περιουσιακών στοιχείων, οπότε δεν γίνεται λόγος για κανενός είδους διαδοχή, ειδική ή καθολική⁵⁴, υφίσταται αναλογική εφαρμογή της διαδικασίας ίδρυσης της νέας εταιρικής μορφής⁵⁵.

Η μετατροπή σηματοδοτεί την ριζική αλλαγή του συστήματος κανόνων που ρυθμίζουν το σύνολο της λειτουργίας της και τις έννομες σχέσεις της εταιρίας. Η υπαγωγή σε νέο νομοθετικό καθεστώς έχει κομβικό χαρακτήρα όταν οι διατάξεις που διέπουν την ίδρυση της εταιρίας υπό τη νέα νομική της μορφή προβλέπουν αυστηρότερες προϋποθέσεις σε σχέση με τις διατάξεις που ρυθμίζουν την ίδρυσή της υπό την παλαιά της μορφή, καθώς ελλοχεύει ο κίνδυνος παράλειψης των σημείων. Το άρθρο 105 θέτει όριο στην εξασφάλιση της τήρησης των διαδικασιών ίδρυσης του νέου εταιρικού τύπου που λαμβάνει το μετατραπέν νομικό πρόσωπο. Σύμφωνα δε με το άρθρο 106 του Ν. 4601/2019 προβλέπεται υποχρεωτική σύνταξη λεπτομερούς έκθεσης από το αρμόδιο

⁵² Αλεξανδρίδου Ε. (2019), Δίκαιο εμπορικών εταιριών, Προσωπικές και Κεφαλαιουχικές εταιρίες – Εταιρικοί Μετασχηματισμοί, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 658

⁵³ Άρθρ. 104 Ν 4601/2019. Βλ. Καραγκουνίδη, εισήγηση στην ημερίδα με θέμα «Το νέο Δίκαιο της ΑΕ και των εταιρικών μετασχηματισμών», η οποία διοργανώθηκε από την Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος και την Μακεδονική Ένωση Εμπορικού Δικαίου στις 5 και 6 Απριλίου 2019.

⁵⁴ Αυγητίδης Δ. (2019), Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 38

⁵⁵ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση επί του άρθρου 105 Ν 4601/2019

όργανο της διοίκησης της εταιρίας, η οποία αιτιολογεί την αλλαγή του νομικού τύπου και η οποία καταχωρείται στο Γ.Ε.ΜΗ.⁵⁶

3.3. Συμμετοχή στον μετασχηματισμό από εταιρικές μορφές

Όπως προβλέπει ρητά το άρθρο 2, παρ. 1 του ν. 4601/2019, «σε διαδικασία εταιρικού μετασχηματισμού, μπορεί να υποβληθούν ή να μετάσχουν οι ακόλουθες εταιρικές μορφές:

α. Ανώνυμες Εταιρείες

β. Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης

γ. Ιδιωτικές Κεφαλαιουχικές Εταιρείες

δ. Ομόρρυθμες Εταιρείες

ε. Ετερόρρυθμες Εταιρείες

στ. Ετερόρρυθμες Εταιρείες κατά μετοχές

ζ. Κοινοπραξίες που προβλέπονται στην παρ. 3 του άρθρου 293 του Ν. 4072/2012 (ΦΕΚ Α' 86)

η. Ευρωπαϊκές Εταιρείες (SE) που προβλέπονται στον Κανονισμό (ΕΚ) 2157/2001 του Συμβουλίου της 8ης Οκτωβρίου 2001 (ΕΕ L 294)

θ. Αστικοί Συνεταιρισμοί.

ι. Ευρωπαϊκές Συνεταιριστικές Εταιρείες (ΕΣΕτ) που προβλέπονται στον Κανονισμό (ΕΚ) 1435/2003 της 22ης Ιουλίου 2003 (ΕΕ L 207)»

Από την συγκεκριμένη διάταξη, γίνεται αντιληπτό ότι οι ρυθμιζόμενες μορφές πληρούν τη συντριπτική πλειοψηφία των νομικών προσώπων που έχουν την εμπορική ιδιότητα.

⁵⁶ Σινανιώτη – Μαρούδη Α. (2021), Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, Νομική Βιβλιοθήκη, 4^η Έκδοση, σελ. 469

Επαγωγικά ωστόσο μπορεί να ερμηνεύσει κανείς ότι η ως άνω διάταξη δεν συμπεριλαμβάνει ούτε φυσικά πρόσωπα που συγκροτούν ατομικές επιχειρήσεις, ούτε διαδικασίες μετασχηματισμών με φορείς ενώσεις προσώπων που στερούνται εμπορικής ιδιότητας, όπως το σωματείο ή η αστική εταιρία ή και εταιρικές μορφές που στερούνται νομικής προσωπικότητας, όπως για παράδειγμα η συμπλοιοκτησία (άρθρο 10 επ. ΚΙΝΔ).

Σε ότι αφορά τη συμπερίληψη ή μη των ατομικών επιχειρήσεων στο νέο νόμο, επικράτησε διχογνωμία. Η μία άποψη στήριζε ότι δεν έπρεπε να υπάρχει αποκλεισμός, βασιζόμενη κυρίως στο περιεχόμενο των ΝΔ 1297/1972 και του Ν. 2166/1993, στους οποίους υπάρχει πρόβλεψη σε σχετικά πεδία για τις ατομικές επιχειρήσεις με αναφορά σε μετατροπή ή συγχώνευση ατομικής επιχείρησης σε ΕΠΕ ή ΑΕ. Παρά τη φιλότιμη ενέργεια διεύρυνσης των περιπτώσεων μετασχηματισμών από τους ανωτέρω νόμους, υφίσταται μια ανάμειξη μεταξύ φορολογικού και εταιρικού δικαίου, καθώς η συγχώνευση ή η μετατροπή μιας ατομικής επιχείρησης δεν αποτελεί γνήσιο μετασχηματισμό αλλά μια κοινή εισφορά επιχείρησης στα πρότυπα της ίδρυσης ή της αύξησης κεφαλαίου στην ΕΠΕ ή την ΑΕ. Δεν νοείται όμως η εισφορά αυτή ως εταιρικός μετασχηματισμός, αντίθετα ρυθμίζεται από τις διατάξεις του εταιρικού και αστικού δικαίου.⁵⁷

Στο σημείο αυτό έρχεται η άποψη που επικράτησε και διαμόρφωσε το περιεχόμενο του νόμου. Ως εταιρικός μετασχηματισμός νοείται από το εταιρικό δίκαιο εκείνη η πράξη, της οποίας ελάχιστα γνωρίσματα είναι η μεταβίβαση περιουσίας με καθολική διαδοχή (ή και χωρίς διαδοχή στην περίπτωση της μετατροπής) και η επέλευση συνεπειών σωματειακής φύσεως (απόκτηση ιδιότητας εταίρου στις προερχόμενες από μετασχηματισμό εταιρίες για παράδειγμα ή και απώλειας της ιδιότητας στην περίπτωση της εξαγοράς). Οι επιπτώσεις αυτές έχουν ως προαπαιτούμενο ότι το υποκείμενο του μετασχηματισμού διαθέτει νομική προσωπικότητα. Η ρύθμιση επιπτώσεων καθολικής διαδοχής στην περίπτωση απλής μεταβίβασης επιχείρησης από ένωση προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα ή από ατομική επιχείρηση δεν συμβαδίζει με το σύστημα του ιδιωτικού δικαίου, το οποίο δεν διαχωρίζει την επιχείρηση από τα λοιπά περιουσιακά

⁵⁷ Αυγητίδης Δ. (2019), Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 40

στοιχεία των προσώπων που συγκροτούν την ένωση προσώπων ή την περίπτωση της ατομικής επιχείρησης, αλλά την αντιμετωπίζει ως αντικείμενο κοινών περιουσιακών διαθέσεων με τα γνωρίσματα της ειδικής διαδοχής.⁵⁸

Άξιο αναφοράς ωστόσο είναι ότι ο νέος νόμος πλέον επιτρέπει την τέλεση κάθε είδους μετασχηματισμού στην περίπτωση των αστικών συνεταιρισμών του Ν. 1667/1986 με την πρόσθεση των διασπάσεων μεταξύ τους και την ευχέρεια μικτών μετασχηματισμών, δηλαδή συγχωνεύσεις και διασπάσεις με άλλες εταιρικές μορφές, σε αντίθεση με το προγενέστερο καθεστώς που ρύθμιζε μόνο τη συγχώνευση αστικών συνεταιρισμών αποκλειστικά μεταξύ τους και τη μετατροπή εταιρίας σε συνεταιρισμό.

Αξίζει να αναφερθεί επίσης ότι σε αντίθεση με τα αναπτυξιακά νομοθετήματα όπως ο Ν 2166/1993 και το ΝΔ 1297/1972 που προσδίδουν πρώτα ορισμένα αναπτυξιακά ερείσματα πριν τη συντέλεση ενός μετασχηματισμού καθώς αποσκοπούν στα βέλτιστα δυνατά οικονομικά αποτελέσματα (για παράδειγμα προαπαιτούν μεγέθυνση οικονομικών μονάδων πριν τον μετασχηματισμό), εν προκειμένω ο Ν 4601/2019, ως ένα νομοθετικό κείμενο με εταιρικό πρόσημο που αποσκοπεί στην εξασφάλιση όσο το δυνατόν ομαλότερων συνθηκών στη διαδικασία των μετασχηματισμών, δεν επιδιώκει την προϋπόθεση κάποιου μεγεθυντικού ή αριθμητικού κριτηρίου. Για τον λόγο αυτό επομένως ρυθμίζει ρητά ότι σε έναν μετασχηματισμό μπορούν να συμμετέχουν εταιρίες διαφορετικού τύπου⁵⁹. Άρα επιδέχεται να λαμβάνουν μέρος ως υποκείμενα διαδικασίας μετασχηματισμού μια προσωπική και μια κεφαλαιουχική εταιρία ή μια ΑΕ με μια ΙΚΕ, με την παράμετρο ότι όταν οι μετασχηματισμοί δεν άπτονται των ως άνω αναπτυξιακών νομοθετημάτων, δεν δύνανται να εφαρμοστούν τα παρεπόμενα φορολογικά κίνητρα.

3.4 Συμπεράσματα

Ο Ν 4601/2019 δύναται να ρυθμίσει κάθε κατηγορία μετασχηματισμού, με υποκείμενο οποιαδήποτε από τις δέκα εταιρικές μορφές του άρθρου 2 παρ. 1, καταρρίπτοντας το μεγάλο πρόβλημα του «κλειστού αριθμού» των ρυθμιζόμενων μετασχηματισμών. Πλέον

⁵⁸ Βλ. αιτιολογική έκθεση επί του άρθρου 2 Ν 4601/2019

⁵⁹ Βλ. άρθρ. 2 και 3 Ν. 4601/2019

παρέχεται μεγάλη ευελιξία σε ένα νομικό πρόσωπο να επιλέξει και τον τρόπο που επιθυμεί να μετασχηματιστεί, αλλά και την έτερη εταιρική μορφή που θα πραγματοποιήσει τον μετασχηματισμό, αφού πλέον υπάρχει ευχέρεια των μικτών μετασχηματισμών. Πρέπει όμως να καταστεί σαφές ότι ο νομοθέτης αποσκοπεί με τη ρύθμιση αυτή στη δημιουργία ενός περισσότερο ελεύθερου πλαισίου, με δικλίδες στους γνήσιους μετασχηματισμούς αφού το περιεχόμενο είναι ρητό, περιοριστικό και δεσμευτικό. Δεν χωρεί αναλογική εφαρμογή της διάταξης για να υλοποιηθεί ο μετασχηματισμός σε άλλες περιπτώσεις εκτός των αναφερόμενων στη διάταξη. Υπάρχει εναλλακτικά ο «καταχρηστικός» μετασχηματισμός για περιπτώσεις μορφών εκτός της διάταξης που γίνεται με τη χρήση κοινού εταιρικού και περιουσιακού δικαίου χωρίς τα ευεργετήματα της καθολικής διαδοχής και συνέχισης της νομικής προσωπικότητας.

3.5. Βιβλιογραφία

- Σινανιώτη – Μαρούδη Α., Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, Νομική Βιβλιοθήκη, 4η Έκδοση, 2021
- Αλεξανδρίδου Ε., Δίκαιο εμπορικών εταιριών, Προσωπικές και Κεφαλαιουχικές εταιρίες – Εταιρικοί Μετασχηματισμοί, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019
- Αληφαντής, Γ., Μερική διάσπαση και απόσχιση κλάδου, Η Ναυτεμπορική, 15 Ιανουαρίου 2020
- Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019
- Βύζας, Β., Μερική διάσπαση και απόσχιση κλάδου: δύο ενδιαφέρουσες προσθήκες στο νέο δίκαιο για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς. Δίκαιο Επιχειρήσεων και εταιριών, 2019
- Διακόπουλος, Δ., Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 2019
- Δρυλλεράκης, (2002) συγχώνευση ΑΕ με απορρόφηση κατά το Ν 2166/1993. Χρόνος μεταφοράς συναλλαγών στα βιβλία της απορροφούσας (γνμδ),ΕΕμπΔ 2002
- Χρυσάνθης, Χρ, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας – Κατ' άρθρο ερμηνεία του ΚΝ 2190/1920 (Επιμ. Περάκης Ευάγγελος). Νομική Βιβλιοθήκη, 2010

- Ψαρουδάκης Γ. Η τυπολογία της διάσπασης στον Ν. 4601/2019, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 2019
- Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4601/2019
- Ν. 2166/1993, «Κίνητρα ανάπτυξης επιχειρήσεων, διαρρυθμίσεις στην έμμεση και άμεση φορολογία και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 137/24-8-1993
- Ν. 4172/2013, «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 167/23-7-2013
- Ν. 4548/2018, «Αναμόρφωση του δικαίου των ανωνύμων εταιριών», ΦΕΚ Α' 104/13-6-2018
- ΚΝ 2190/1920, «Περί Ανωνύμων Εταιριών», ΦΕΚ Α' 216/19-09-1920
- Νόμος Περί Ανωνύμων Εταιριών, Β.Δ.174/1963, ΦΕΚ Α' 37/30-3-1963
- Οδηγία (ΕΕ) 2017/6132

Κεφάλαιο 4: Οι καινοτομίες του Ν. 4601/2019

Με τον πρόσφατο Ν. 4601/2019 (ΦΕΚ Α' 44/09-03-2019) θεσπίστηκε νέο πλαίσιο για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς, με το οποίο επιδιώχθηκε η αναμόρφωση του δικαίου των εταιρικών μετασχηματισμών και η συστηματοποίησή του για πρώτη φορά σε ένα ενιαίο κείμενο, προκειμένου να αντιμετωπιστούν μία σειρά από προβλήματα που οφείλονταν στην αποσπασματική νομοθέτηση, στην πολυδιάσπαση της ύλης του και στην ελλειμματική κάλυψη περιπτώσεων⁶⁰. Από της ισχύος του Ν. 4601/2019 καταργούνται οι διατάξεις των άρθρων 66-89 του Κ.Ν. 2190/1920, που είχαν διατηρηθεί σε ισχύ με το Ν. 4548/2018⁶¹.

Με δεδομένη, λοιπόν, την κατάσταση του δικαίου των εταιρικών μετασχηματισμών υπό το προϊσχύσαν δίκαιο και τα προβλήματα που δημιούργησε, ο νέος νόμος κλήθηκε και κατάφερε να φέρει ορισμένες καινοτομίες, όπως: α) τη διευκόλυνση ή μη των μετασχηματισμών με τα χαρακτηριστικά της καθολικής διαδοχής και της συνέχισης της νομικής προσωπικότητας, β) αντιμετώπιση των διαδικασιών μετασχηματισμού με ενιαίο τρόπο, ανεξάρτητα από το είδος του μετασχηματισμού ή τις εταιρικές μορφές που συμμετέχουν σε αυτόν ή κατά περίπτωση προσέγγιση, γ) εξισορρόπηση των συμφερόντων των μετόχων ή εταίρων μειοψηφίας και των πιστωτών των μετασχηματιζόμενων εταιριών με το συμφέρον ασφαλούς επέλευσης του αποτελέσματος των μετασχηματισμών ή πρόταξη ορισμένων κατηγοριών συμφερόντων έναντι άλλων⁶²,

⁶⁰ Σαββαΐδου, Α., (2019) Η φορολογική μεταχείριση των εταιρικών μετασχηματισμών. Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 521-522

⁶¹ Λεοντάρης, Μ. (2019) Εταιρικοί μετασχηματισμοί (Μετατροπές-Συγχωνεύσεις-Διασπάσεις-Ν.4601/2019). Λογιστής, τεύχος 762, σελ. 1158

⁶² Αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημοσίων συμβάσεων», παρ. 13.

δ) απλούστευση των διαδικασιών των μετασχηματισμών ε) αντιμετώπιση των καταχρηστικών μετασχηματισμών και στ) δικονομικές ρυθμίσεις.

4.1. Η επέκταση των εταιρικών μετασχηματισμών

Οι διατάξεις του Ν. 4601/2019 αντιμετώπισαν ενιαία το ζήτημα των εταιρικών μετασχηματισμών, διατηρώντας μεν την αρχή του «κλειστού αριθμού», διευρύνοντας όμως σε μεγάλο βαθμό το υποκειμενικό και αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής του νόμου, έτσι ώστε να είναι ελάχιστες οι μορφές μετασχηματισμών που δεν καλύπτονται από τον Ν. 4601/2019. Είναι δε χαρακτηριστική η αναφορά στην αιτιολογική έκθεση του νόμου αυτού ότι «ο κανόνας εδώ οφείλει να είναι ότι όλοι μπορούν να συγχωνευθούν με όλους, όλοι μπορούν να απορροφήσουν όλους, όλοι μπορούν να διασπαστούν σε όλους, όλοι μπορεί να επωφεληθούν από όλους, όλοι μπορούν να μετατραπούν σε όλους.».

Μάλιστα οι εταιρίες μπορεί να μετάσχουν σε εταιρικό μετασχηματισμό με οποιαδήποτε από τις ιδιότητες που προσιδιάζουν σε αυτόν και πιο συγκεκριμένα ως απορροφώμενες, απορροφώσες, συγχωνευόμενες, διασπώμενες, εισφέρουσες, επωφελούμενες, συνιστώμενες ή μετατρεπόμενες, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στις διατάξεις του Ν. 4601/2019 (άρθρο 2 παρ. 2 του Ν. 4601/2019), ενώ είναι επιτρεπτός μετασχηματισμός με τη συμμετοχή δύο ή και περισσότερων εταιριών διαφορετικού τύπου (άρθρο 2 παρ. 3 του Ν. 4601/2019).

Το φάσμα, λοιπόν, των αποδεκτών με βάση το νέο νόμο είναι πλέον τόσο μεγάλο σε σύγκριση με όσα ίσχυαν μέχρι σήμερα, που αναμένεται να καλύψει το μέγιστο μέρος των αναγκών των ενδιαφερόμενων. Στο πλαίσιο αυτό, η πρόβλεψη του νόμου στην παράγραφο 2 του άρθρου 1 ότι άλλες μορφές εταιρικών μετασχηματισμών επιτρέπονται, εφόσον προβλέπονται ρητά από διάταξη νόμου, αποτελεί ελάχιστη ασφαλιστική δικλείδα για τη διαφύλαξη της ακεραιότητας του συστήματος που θεσπίζεται με τον νόμο αυτό

και για την επίτευξη ασφάλειας δικαίου επί οριακών περιπτώσεων που τυχόν θα εμφανισθούν.⁶³

Συνεπώς, ερμηνεύοντας το περιεχόμενο των ως άνω διατάξεων, καθίσταται εμφανές ότι πλέον καλύπτεται η συντριπτική πλειοψηφία των υλοποιούμενων μετασχηματισμών, ώστε η έννοια του «κλειστού αριθμού», να μην λειτουργεί κατά βάση κυριολεκτικά.

4.2. Ενοποίηση της ρύθμισης

Συνεχίζοντας με το δεύτερο ζήτημα που καλείται να αντιμετωπίσει ο νέος νόμος, ήτοι την αντιμετώπιση των διαδικασιών μετασχηματισμού, η επιλογή του είναι αυτή της ενοποίησης της ρύθμισής τους. Παρόλο που από μια πρώτη ανάγνωση, φαίνεται να εμπίπτουν στους μετασχηματισμούς πράξεις με διαφορετικά χαρακτηριστικά, ιδιαίτερα με το προ του Ν. 4601/2019 καθεστώς, όπου οι ρυθμίσεις του δικαίου των μετασχηματισμών, διακρίνονταν από αποσπασματικότητα, με τον νέο νόμο, η ύπαρξη του κοινού στοιχείου της συνέχισης της επιχειρηματικής δραστηριότητας από νέο επιχειρηματικό φορέα, όπως συμβαίνει στις περιπτώσεις της συγχώνευσης και της διάσπασης, ή από τον ίδιο επιχειρηματικό φορέα με διαφορετική νομική μορφή, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της μετατροπής, διευκολύνει τη σύλληψη της ρυθμιστέας ύλης και την αντιμετώπιση των προβλημάτων με ενιαίο τρόπο. Η ενιαία αυτή αντιμετώπιση διευκολύνεται από τη δραστική διεύρυνση του φάσματος των επιτρεπόμενων μετασχηματισμών, καθώς εκεί ακριβώς βασίζεται η τελευταία, ήτοι στην ύπαρξη κοινών στοιχείων κάθε είδους μετασχηματισμού, με συνέπεια η μη συμπερίληψη κάποιου εξ αυτών φαινομενικά να μην βασίζεται σε κάποιο έρεισμα⁶⁴.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. 4601/2019, από ουσιαστική άποψη σε όλες τις ρυθμιζόμενες περιπτώσεις πρόκειται για αλλαγή του φορέα άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας, μέσω ειδικά προβλεπόμενης επιχειρηματικής διαδικασίας, χωρίς

⁶³ Αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημοσίων συμβάσεων»

⁶⁴ Αυγητίδης, Δ., (2019) Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 167

εκκαθάριση – σε όλες τις περιπτώσεις – ή και χωρίς λύση ακόμα – στην περίπτωση της μετατροπής. Στις περιπτώσεις της συγχώνευσης και της διάσπασης, η συνέχιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας επιτυγχάνεται νομικά ιδίως μέσω του θεσμού της καθολικής διαδοχής, ενώ στην περίπτωση της μετατροπής απουσιάζει κάθε στοιχείο διαδοχής, καθώς ο μετατρεπόμενος φορέας συνεχίζεται υπό νέο νομικό καθεστώς. Σε κάθε περίπτωση, η απόφαση για συμμετοχή σε μετασχηματισμό αποτελεί επιχειρηματική απόφαση, η οποία συμπεριλαμβάνεται στις σημαντικές εταιρικές αποφάσεις, δεδομένου ότι θίγει τα θεμέλια του εταιρικού οργανισμού όλων των συμμετεχουσών εταιριών και αναπτύσσει πολύ σοβαρές νομικές και οικονομικές συνέπειες για τους εταίρους και τους πιστωτές. Από διαδικαστική άποψη, η λήψη της απόφασης του μετασχηματισμού, θα πρέπει να διέλθει τουλάχιστον των σταδίων της προπαρασκευής στη βάση ενός εκ των προτέρων καταρτιζόμενου από τα διαχειριστικά όργανα σχεδίου, της ενημέρωσης των μετόχων ή εταίρων, της απόφασης της συνέλευσης των μετόχων ή των εταίρων για κάθε εταιρικό τύπο, της κατάρτισης σύμβασης ή μονομερούς πράξης κατά περίπτωση, της υποβολής σε κάποιο προηγούμενο έλεγχο από τη διοίκηση και της δημοσιότητας μέσω της οποίας συντελείται ο μετασχηματισμός και επέρχονται τα αποτελέσματά του.

Στα παραπάνω αναφερόμενα πρέπει να προστεθούν η μέριμνα για τα συμφέροντα των πιστωτών, η απαρίθμηση των αποτελεσμάτων του μετασχηματισμού, η θέσπιση ειδικής ευθύνης για τα πρόσωπα που συμμετείχαν στην εφαρμογή του μετασχηματισμού (μέλη των διαχειριστικών οργάνων ή διαχειριστές) και η πρόβλεψη λόγων ακύρωσης του μετασχηματισμού. Ως εκ τούτου, κατά μια οπτική, ιδανική λύση θα μπορούσε να είναι η κατάρτιση ενός γενικού μέρους δικαίου μετασχηματισμών, το οποίο θα ήταν δεκτικό εφαρμογής σε κάθε περίπτωση, ανεξάρτητα από την κατηγορία (δηλαδή ανεξάρτητα από το εάν πρόκειται για συγχώνευση, διάσπαση ή μετατροπή) και χωρίς να τίθεται ζήτημα εάν η συγχώνευση, διάσπαση ή μετατροπή αφορούν εταιρίες ίδιας ή διαφορετικής μορφής.

Λόγω όμως, ότι οι ιδιαιτερότητες του κάθε είδους μετασχηματισμού ήταν αρκετές, ο Ν. 4601/2019 ακολούθησε ως ασφαλέστερη οδό την κατάστρωση ενός γενικού μέρους ρυθμίσεων για κάθε κατηγορία μετασχηματισμού, έτσι ώστε να προκύπτει εν τέλει ένα γενικό μέρος συγχώνευσης, ένα γενικό μέρος διάσπασης και ένα γενικό μέρος μετατροπής. Το σχήμα αυτό προϋποθέτει αφαίρεση των περιπτώσιολογικών

χαρακτηριστικών που συναρτώνται όχι τόσο με το είδος του μετασχηματισμού, όσο με τις εταιρικές μορφές που συμμετέχουν σε αυτόν. Συνδυάζεται δε με την αναγκαία προσθήκη ειδικών διατάξεων για την αντιμετώπιση ειδικών ζητημάτων ανά εταιρική μορφή ή ανά κατηγορία εταιρικών μορφών, όπως είναι για παράδειγμα η προσωπική ευθύνη των εταίρων προσωπικών εταιριών, η ύπαρξη εγγυητικών και εξωκεφαλαιακών εισφορών στην ΙΚΕ ή ο ειδικός τρόπος λήψης πλειοψηφικών αποφάσεων στην ΕΠΕ⁶⁵.

4.3. Εξισορρόπηση συμφερόντων

Η ενοποίηση της ρύθμισης των εταιρικών μετασχηματισμών σε συνδυασμό με τη διεύρυνση του φάσματος των επιτρεπτών περιπτώσεων, αναμένεται να ενισχύσει το επίπεδο προστασίας των εμπλεκόμενων κατηγοριών συμφερόντων, παρέχοντας ένα πλήρες, ολοκληρωμένο, προβλέψιμο και ασφαλές νομικό πλαίσιο για τη συντέλεση αυτών. Θεμελιώδεις και αναγνωρισμένες δικλείδες προστασίας, τις οποίες γνωρίζει το δίκαιό μας από τις πριν τον Ν. 4601/2019 ρυθμιζόμενες μορφές μετασχηματισμών, επεκτείνονται σε ολόκληρο το φάσμα των νοητών μετασχηματισμών. Βασικές από αυτές είναι η κατάρτιση σχεδίου συγχώνευσης ή διάσπασης με ελάχιστο περιεχόμενο που προβλέπεται στο νόμο, θέσπιση διατυπώσεων δημοσιότητας, υποβολή από το διαχειριστικό όργανο προς τη συνέλευση ή τους εταίρους γραπτής έκθεσης για το σχέδιο, εξέτασή του από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες, διαθεσιμότητα των εγγράφων για εξέταση από τους μετόχους ή εταίρους, παροχή δικαιώματος στους πιστωτές των εμπλεκόμενων εταιριών να ζητήσουν εγγυήσεις για την ικανοποίηση των απαιτήσεων εφόσον ο μετασχηματισμός τις καθιστά απαραίτητες, έγκριση της συγχώνευσης ή διάσπασης ή μετατροπής με αυξημένη απαρτία και πλειοψηφία της συνέλευσης των μετόχων ή εταίρων, επέλευση των αποτελεσμάτων του μετασχηματισμού με την τήρηση συγκεκριμένων διατυπώσεων δημοσιότητας και έλεγχο νομιμότητας, κήρυξη της ακυρότητας με διαπλαστική απόφαση με αυστηρές προϋποθέσεις και για περιοριστικά αναφερόμενους λόγους.⁶⁶

⁶⁵ Αυγητίδης, Δ., (2019) Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών., Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 168

⁶⁶ Αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημοσίων συμβάσεων»,

4.4. Απλούστευση διαδικασιών

Η διεύρυνση των περιπτώσεων που είναι δεκτικές μετασχηματισμών, μαζί με την ενοποίηση της ρύθμισής τους και τη σταθμισμένη προστασία των συμφερόντων κινούνται σε σωστή κατεύθυνση για την αποτελεσματικότητα του δικαίου των εταιρικών μετασχηματισμών, ωστόσο απαιτούνται περαιτέρω δικλείδες. Μια από αυτές είναι η απλούστευση των διαδικασιών, μια στόχευση που επιτυγχάνεται με προβλέψεις γενικού και ειδικού χαρακτήρα από τον νέο Ν. 4601/2019, οι οποίες με τη σειρά τους συντελούν στην αποφυγή των γραφειοκρατικών διαδικασιών, των υπέρ του δέοντος χρονοτριβών, όπως επιβάλλεται για την επίτευξη της αναγκαίας προφύλαξης των ενδιαφερομένων μερών και κατά κόρον των εταίρων και των πιστωτών, οι οποίοι είναι αναγκαίο να μην τίθενται σε διακινδύνευση.

Σύμφωνα με τον Ν. 4601/2019, απλούστευση διαδικασιών σημειώνεται στις εξής περιπτώσεις: α) δυνατότητα δημοσίευσης του σχεδίου σύμβασης συγχώνευσης και διάσπασης μόνο στην ιστοσελίδα κάθε μετασχηματιζόμενης εταιρίας β) απαλλαγή από τη σύνταξη και υποβολή στη συνέλευση ή στους εταίρους των νομικών προσώπων που λαμβάνουν μέρος στον μετασχηματισμό, επεξηγηματικής έκθεσης των διαχειριστικών οργάνων και των ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων, με την προϋπόθεση ότι αυτό τυγχάνει της συμφωνίας όλων των εταίρων, γ) σε ό,τι αφορά την περίπτωση συμμετοχής προσωπικής εταιρίας σε μετασχηματισμό, η διερεύνηση του σχεδίου σύμβασης συγχώνευσης από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες προβλέπεται ως υποχρεωτική μόνο κατόπιν ειδικού αιτήματος ενός τουλάχιστον από τους εταίρους της δ) σε παρόμοια περίπτωση, όπως και στην περίπτωση συμμετοχής ΕΠΕ και ΙΚΕ, από τη στιγμή που όλοι οι εταίροι της μετασχηματιζόμενης προσωπικής εταιρίας είναι συγχρόνως και διαχειριστές της, δεν είναι αναγκαία ούτε και η σύνταξη επεξηγηματικής έκθεσης ε) διαθεσιμότητα των εγγράφων που αφορούν το μετασχηματισμό στην ιστοσελίδα κάθε μετασχηματιζόμενης εταιρίας και παροχή αντιγράφων αυτών, κατόπιν αιτήματος εταίρου

μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στ) δημιουργία της σύμβασης συγχώνευσης και διάσπασης με ιδιωτικό έγγραφο, από τη στιγμή που λαμβάνουν μέρος στον μετασχηματισμό μόνο προσωπικές εταιρίες ή ΙΚΕ ζ) πραγματοποίηση του προληπτικού ελέγχου νομιμότητας του μετασχηματισμού χωρίς έκδοση διοικητικής εγκριτικής απόφασης, εφόσον στον μετασχηματισμό μετέχουν μόνο προσωπικές εταιρίες, ΕΠΕ ή ΙΚΕ.

4.5. Περιορισμός «καταχρηστικών» μετασχηματισμών και συμμετοχής του φορολογικού πλαισίου

Το άνοιγμα των περιπτώσεων των μετασχηματισμών, όπως και η ενιαία πρόβλεψή τους υπό τον ν. 4601/2019 σηματοδοτούν ότι βασικά ζητήματα των μετασχηματισμών, όπως το επιτρεπτό, οι συνέπειες και τα διαδικαστικά θέματα, έχουν ως κεντρικό πεδίο ρύθμισης, το εταιρικό δίκαιο. Η εξέλιξη αυτή αναμένεται να έχει δύο ειδών θετικές συνέπειες, καθεμία από τις οποίες συνδέεται με την αντιμετώπιση ενός διαφορετικού προβλήματος του προγενέστερου δικαίου των εταιρικών μετασχηματισμών.⁶⁷

Η πρώτη θετική συνέπεια είναι ο περιορισμός των κινήτρων προσφυγής σε καταχρηστικούς μετασχηματισμούς με τις δαπάνες και τις επιφυλάξεις που αυτοί επιφέρουν, διότι η σύμπτυξη της διαδικασίας και οι επιπτώσεις της καθολικής διαδοχής επιφυλάσσονται για όλες τις περιπτώσεις των προβλεπόμενων («γνήσιων») μετασχηματισμών, αίροντας κάθε σχετική αμφιβολία.

Η δεύτερη θετική συνέπεια αφορά τις απαλλαγές και τα κίνητρα που προβλέπει η φορολογική νομοθεσία, οι οποίες δεν εκπληρώνουν πλέον τον επιπλέον παράγοντα της αντιστάθμισης της έλλειψης του προνομίου της καθολικής διαδοχής, από τη στιγμή πλέον που θα αφορά προνόμιο που θα εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση. Ως επακόλουθο, η σχέση ανάμεσα στο εταιρικό και το φορολογικό δίκαιο έρχεται σε ισορροπία αποτελεσματικά, με την ενίσχυση της αυτοτέλειας του καθενός και με περιορισμό στα μέσα επίτευξης των εκάστοτε στόχων τους.

⁶⁷ Αυγητίδης Δ., (2019) Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών., Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 28

Με τον ν. 4601/2019 οριοθετούνται με σαφήνεια η εταιρική διαδικασία υλοποίησης των μετασχηματισμών από τη φορολογική τους μεταχείριση. Είναι εμφανές ότι το εταιρικό δίκαιο ρυθμίζει τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες του εκάστοτε μετασχηματισμού, γεγονός που απαλλάσσει τη φορολογική νομοθεσία από την αναγκαιότητα πρόβλεψης νέων μορφών μετασχηματισμών ή και τυχόν παρεκκλίσεων. Ωστόσο εξακολουθεί να εναπόκειται στη φορολογική νομοθεσία η δυνατότητα να παρέχει όποια πλεονεκτήματα, κίνητρα και ευεργετήματα είναι εφικτό, προκειμένου να επιτευχθεί η δημιουργία ισχυρότερων οικονομικών μονάδων πάντα υπό τις κατάλληλες σχετικές προϋποθέσεις και με όρους συμβατούς με το ενωσιακό δίκαιο.

4.6. Οι δικονομικού χαρακτήρα διατάξεις

Προκειμένου να μην υφίστανται διαφορές ανάμεσα στις δικονομικές διατάξεις που αφορούν τους μετασχηματισμούς και τις διατάξεις που ρυθμίζουν το καθεστώς των ΑΕ, ο Ν. 4601/2019 βασίζεται στο άρθρο 3 παρ.1 του Ν. 4548/2018. Συγκεκριμένα, σύμφωνα και με το άρθρο 5 παρ.1 το καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο «για την εκδίκαση των υποθέσεων που απορρέουν από την εφαρμογή του Ν 4601/2019, είναι το Μονομελές Πρωτοδικείο, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά σε επιμέρους διατάξεις. Αν στον μετασχηματισμό συμμετέχουν περισσότερες εταιρείες, τότε τοπικά αρμόδιο είναι το δικαστήριο της έδρας οποιασδήποτε από αυτές». Σε κάθε περίπτωση είναι δυνατή η υπαγωγή των υποθέσεων και διαφορών σε διαιτησία η διαμεσολάβηση (άρθρο 5 παρ.2)

Διατάξεις δε που προβλέπουν διαφορετικά είναι εκείνες που αφορούν αξιώσεις αποζημίωσης κατά των μελών διοικητικού συμβουλίου ή των διαχειριστών των εταιριών που μετέχουν στον μετασχηματισμό και κατά των εμπειρογνομόνων, για τις οποίες προβλέπεται καθ' ύλην αρμοδιότητα Ειρηνοδικείου, Μονομελούς ή Πολυμελούς Πρωτοδικείου, ανάλογα με το αντικείμενο της διαφοράς σύμφωνα με τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Στη διαδικασία εκδίκασης των διαφορών ο ν. 4601/2019 δίνει περιθώριο ώστε τα εκάστοτε ζητήματα να επιλυθούν είτε με βάση τις ειδικότερες διατάξεις του, είτε με βάση τις διατάξεις του ΚΠολΔ. Με βάση τα άρθρα 20 παρ.3, 72 παρ.3 και 116 παρ. 3 του Ν 4601/2019, η κήρυξη της ακυρότητας της συγχώνευσης, της διάσπασης ή της μετατροπής όπως και ο διορισμός εκπροσώπου για την άσκηση της αγωγής αποζημίωσης κατά μελών διοικητικού συμβουλίου, διαχειριστών και

εμπειρογνομόνων με βάση τα άρθρα 19 παρ.4, 71 παρ. 4 και 115 παρ. 3 του Ν. 4601/2019 υπάγονται στη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας. Σε ό,τι αφορά την αγωγή αποζημίωσης κατά μελών διοικητικού συμβουλίου, διαχειριστών και εμπειρογνομόνων, όπως και η αγωγή αποζημίωσης λόγω μη δίκαιης σχέσης ανταλλαγής υπάγονται στην τακτική διαδικασία, ενώ με βάση τα άρθρα 13 παρ. 3, 65 παρ.3 και 114 παρ. 2 του Ν. 4601/2019 η εκδίκαση διαφορών που αφορούν τις εγγυήσεις των πιστωτών υπάγεται στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων.

4.7. Συμπεράσματα

Ερμηνεύοντας το περιεχόμενο των ως άνω διατάξεων, καθίσταται εμφανές ότι εισήχθησαν καινοτομίες που καλύπτουν τη συντριπτική πλειοψηφία των υλοποιούμενων μετασχηματισμών, ώστε η έννοια του «κλειστού αριθμού», να μην λειτουργεί κατά βάση κυριολεκτικά. Επιπλέον, η ύπαρξη του κοινού στοιχείου της συνέχισης της επιχειρηματικής δραστηριότητας από νέο επιχειρηματικό φορέα, ή από τον ίδιο επιχειρηματικό φορέα με διαφορετική νομική μορφή, διευκολύνει πλέον τη σύλληψη της ρυθμιστέας ύλης και την αντιμετώπιση των προβλημάτων με ενιαίο τρόπο. Η ενοποίηση της ρύθμισης των εταιρικών μετασχηματισμών σε συνδυασμό με τη διεύρυνση του φάσματος των επιτρεπτών περιπτώσεων, ενισχύει το επίπεδο προστασίας των εμπλεκόμενων κατηγοριών συμφερόντων, παρέχοντας ένα πλήρες, ολοκληρωμένο, προβλέψιμο και ασφαλές νομικό πλαίσιο για τη συντέλεση αυτών.

Η θέσπιση διατάξεων, που απλουστεύουν ορισμένες διαδικασίες, με τη σειρά τους συντελούν στην αποφυγή των γραφειοκρατικών διαδικασιών, αλλά και των υπέρ του δέοντος χρονοτριβών, όπως επιβάλλεται για την επίτευξη της αναγκαίας προφύλαξης των ενδιαφερομένων μερών και κατά κόρον των εταιρών και των πιστωτών, οι οποίοι είναι αναγκαίο να μην τίθενται σε διακινδύνευση.

Επίσης με τον Ν. 4601/2019 οριοθετούνται με σαφήνεια η εταιρική διαδικασία υλοποίησης των μετασχηματισμών από τη φορολογική τους μεταχείριση. Είναι εμφανές ότι το εταιρικό δίκαιο ρυθμίζει τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες του εκάστοτε μετασχηματισμού, γεγονός που απαλλάσσει τη φορολογική νομοθεσία από την αναγκαιότητα πρόβλεψης νέων μορφών μετασχηματισμών ή και τυχόν παρεκκλίσεων, παρέχοντάς της τη δυνατότητα να δίνει όποια πλεονεκτήματα, κίνητρα και ευεργετήματα

είναι εφικτό, προκειμένου να επιτευχθεί η δημιουργία ισχυρότερων οικονομικών μονάδων.

4.8. Βιβλιογραφία

- Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019
- Λεοντάρης, Μ., Εταιρικοί μετασχηματισμοί (Μετατροπές-Συγχωνεύσεις-Διασπάσεις-Ν.4601/2019). Λογιστής, τεύχος 762, 2019
- Σαββαΐδου, Α., Η φορολογική μεταχείριση των εταιρικών μετασχηματισμών. Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 2019
- Αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημοσίων συμβάσεων»

Κεφάλαιο 5: Βασικά στάδια και κομβικές ρυθμίσεις του Ν. 4601/2019

5.1. Βασικά στάδια της διαδικασίας του μετασχηματισμού.

Για την κατάστρωση της διαδικασίας κάθε είδους μετασχηματισμού ακολουθείται η προφανής χρονική σειρά εκτύλιξης, η οποία αποδεικνύει και την ομοιογένεια των προς ρύθμιση ζητημάτων. Από τις ρυθμίσεις του νόμου γίνεται δηλαδή αντιληπτό ότι οι διαδικασίες συγχώνευσης (άρθρα 6-53 Ν. 4601/2019), διάσπασης (άρθρα 54-103 Ν. 4601/2019) και μετατροπής (άρθρα 104-139 Ν. 4601/2019) συγκλίνουν στις γενικές και ουσιώδεις ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις πραγματοποίησής τους. Η συγχώνευση αποτελεί τη βασική μορφή μετασχηματισμού, ενώ η διάσπαση είτε παραπέμπει στις ρυθμίσεις της συγχώνευσης είτε προβλέπει τη θέσπιση αντίστοιχων διατάξεων. Στη μετατροπή βέβαια απουσιάζουν κάποια διαδικαστικά βήματα (όπως είναι το σχέδιο σύμβασης συγχώνευσης και διάσπασης ή η έκθεση εμπειρογνώμονα που συντάσσεται στις άλλες δύο μορφές μετασχηματισμών) διότι αποτελεί απλή αλλαγή εταιρικού τύπου χωρίς να μεσολαβεί λύση της υπό μετατροπή εταιρίας και χωρίς να απαιτείται κάποιου είδους διαδοχή προς το σκοπό μεταβίβασης της περιουσίας της⁶⁸. Με βάση το άρθρο 108 Ν. 4601/2019, προκειμένου να συντελεστεί η μετατροπή, απαραίτητα συγκαλείται γενική συνέλευση της υπό μετατροπή εταιρίας, η οποία λαμβάνει και τη σχετική απόφαση. Η αρμοδιότητα αυτή είναι αποκλειστική⁶⁹, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 109 ορίζεται το ελάχιστο περιεχόμενο που ισχύει για όλες τις περιπτώσεις μετατροπών, προσαρμοσμένο στην πορεία στις εκάστοτε ιδιομορφίες με αντίστοιχες επιπρόσθετες προβλέψεις. Στην περίπτωση αυτή φυσικά καταρτίζεται σχετική έκθεση της διοίκησης της μετατρεπόμενης εταιρίας με οικονομική και νομική θεμελίωση της μετατροπής.

⁶⁸ Αυγητίδης, Δ., (2019) Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 170

⁶⁹ Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4601/2019

Συνοπτικά, η πραγματοποίηση του μετασχηματισμού περιλαμβάνει τα εξής βήματα⁷⁰:

α) Σύνταξη του σχεδίου σύμβασης συγχώνευσης ή διάσπασης από τα διοικητικά συμβούλια ή τους διαχειριστές των εταιριών που συμμετέχουν με ελάχιστο περιεχόμενο που προβλέπεται από το νόμο (άρθρα 7 και 59 Ν. 4601/2019) και καταχώρηση και δημοσίευσή του στο Γ.Ε.ΜΗ. ένα μήνα πριν από τη λήψη απόφασης, με δυνατότητα απαλλαγής σε περίπτωση ανάρτησης στην ιστοσελίδα κάθε συμμετέχουσας εταιρίας (άρθρα 8 και 60 Ν. 4601/2019).

β) Υποβολή του σχεδίου συγχώνευσης ή διάσπασης στο Γ.Ε.ΜΗ. και ανάρτησή του στο διαδίκτυο ένα μήνα πριν τη λήψη της απόφασης (άρθρα 8 και 60). Δύναται κάθε συμμετέχουσα εταιρία να απαλλαγεί από αυτήν την υποχρέωση στην περίπτωση της ανάρτησης του σχεδίου στην δική της ιστοσελίδα. Με βάση την αιτιολογική έκθεση επί του άρθρου 8: *«η τήρηση ιστοσελίδας είναι υποχρεωτική για εταιρίες με κινητές αξίες εισηγμένες σε οργανωμένη αγορά και δυναμική για τις υπόλοιπες.»*

γ) Σύνταξη λεπτομερούς γραπτής έκθεσης και ενημέρωσης επί του σχεδίου σύμβασης συγχώνευσης ή διάσπασης και επί της προτεινόμενης σχέσης ανταλλαγής ή, κατά περίπτωση, επί της επικείμενης απόφασης των μετόχων ή των εταίρων για τη μετατροπή, από το διοικητικό συμβούλιο ή τους διαχειριστές των εταιριών που συμμετέχουν ή της υπό μετατροπή εταιρίας (άρθρα 9, 61, 106 Ν. 4601/2019). Στην περίπτωση της συγχώνευσης και της διάσπασης ακολουθείται ένα μοντέλο ρύθμισης για τις ΑΕ και συγκεκριμένα το πρότυπο των άρθρων 69 παρ. 4-6 και 82 παρ. 5-6 ΚΝ 2190/1920. Σχετικά με τη μετατροπή όπως έχει προαναφερθεί, αποτελεί καινοτομία το άρθρο 106 Ν. 4601/2019 για τη σύνταξη λεπτομερούς έκθεσης με επεξήγηση και νομική αιτιολόγηση της μεταβολής της νομικής μορφής, συμπεριλαμβανομένης της θέσης των μετόχων και στην οποία συμπεριλαμβάνεται και το σχέδιο απόφασης για τη μετατροπή. Είναι δεκτική ακόμη η δυνατότητα του περιεχομένου της έκθεσης να διευρυνθεί για τη συμπερίληψη επιπλέον τυχόν στοιχείων από άλλους φορείς, όπως για παράδειγμα την τεκμηρίωση

⁷⁰ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 686.

εταιριών που υπάγονται στον ίδιο Όμιλο με την εταιρία που πραγματοποιεί μετασχηματισμό.

δ) Υποβολή των ως άνω εκθέσεων στη γενική συνέλευση ή στους εταίρους, εκτός αν όλοι οι μέτοχοι ή εταίροι συμφωνούν εγγράφως να μη συνταχθεί η έκθεση ή να μην υποβληθεί (άρθρα 9 παρ. 5, 61 παρ. 5, 106 παρ. 4 Ν. 4601/2019).

ε) Εξέταση του σχεδίου σύμβασης συγχώνευσης ή διάσπασης για κάθε μία από τις εταιρίες που μετέχουν από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες και σύνταξη σχετικής έκθεσης προς τη συνέλευση ή τους εταίρους των οικείων εταιριών, η οποία δεν απαιτείται αν όλοι οι μέτοχοι ή οι εταίροι συμφωνούν εγγράφως στη μη εξέταση του σχεδίου (άρθρα 10 και 62 Ν. 4601/2019). Η περίπτωση της μετατροπής δεν απαιτεί έκθεση εμπειρογνώμονα.

στ) Λήψη απόφασης από τα αρμόδια εταιρικά όργανα και συγκεκριμένα από τη γενική συνέλευση ή τους εταίρους για τη συγχώνευση, τη διάσπαση ή τη μετατροπή (άρθρα 14, 66, 108 Ν. 4601/2019). Δέον να τονιστεί ότι στην περίπτωση της διάσπασης, οι μέτοχοι ή οι εταίροι της διασπώμενης εταιρίας που μειοψήφησαν δύνανται να εξαγοράσουν τις συμμετοχές τους, εφόσον η κατανομή των συμμετοχών στην επωφελούμενη εταιρία δεν πραγματοποιείται αναλογικά με τη συμμετοχή στη διασπώμενη⁷¹. Κάθε εταιρική μορφή περιλαμβάνει δικές της εξειδικευμένες προβλέψεις σχετικά με τη διαδικασία της γενικής συνέλευσης και ιδιαίτερα στο θέμα της απαρτίας ή της διαμόρφωσης ειδικής πλειοψηφίας ώστε να ληφθεί απόφαση επί της πραγματοποίησης ή μη του μετασχηματισμού.

ζ) Κατάρτιση της σύμβασης συγχώνευσης ή διάσπασης με ιδιωτικό έγγραφο, εκτός αν πρόκειται για ΑΕ, ΕΠΕ, Ευρωπαϊκές Εταιρίες, αστικούς συνεταιρισμούς και ευρωπαϊκές συνεταιριστικές εταιρίες ή αν συντρέχουν άλλοι λόγοι που προβλέπονται στο νόμο, οπότε απαιτείται συμβολαιογραφικό έγγραφο ή εάν προβλέπεται διαφορετικά στο νόμο (άρθρα 15, 67 Ν. 4601/2019). Η περίπτωση της μετατροπής δεν προβλέπει τη διαδικασία αυτή. Το ιδιωτικό έγγραφο αποτελεί τον συνήθη τύπο της σύμβασης συγχώνευσης και

⁷¹ Άρθρο 66 ν. 4601/2019

διάσπασης. Από τον κανόνα αυτόν εξαιρούνται ορισμένοι τύποι εταιριών, για τους οποίους προβλέπεται συμβολαιογραφικός τύπος.

η) Προληπτικός έλεγχος νομιμότητας όλων των προπαρασκευαστικών πράξεων και διατυπώσεων της συγχώνευσης, της διάσπασης και της μετατροπής από το αρμόδιο κατά περίπτωση διοικητικό όργανο (Υπουργό Οικονομίας και Ανάπτυξης ή Υπηρεσία ΓΕΜΗ) και πραγματοποίηση συστατικής δημοσιότητας της συγχώνευσης, της διάσπασης ή της μετατροπής στο ΓΕΜΗ (άρθρα 16-17, 68-69, 111-112 Ν. 4601/2019). Μετά την πλήρωση των ως άνω προϋποθέσεων επέρχεται η επέλευση των αποτελεσμάτων της συγχώνευσης, διάσπασης ή της μετατροπής (18, 70, 113 Ν. 4601/2019).

5.2. Λήψη απόφασης μετασχηματισμού από τα αρμόδια εταιρικά όργανα.

Η προετοιμασία όλων των μορφών μετασχηματισμών γίνεται από τους νόμιμους εκπροσώπους των εταιριών που μετέχουν στον μετασχηματισμό. Παρόλα αυτά την απόφαση για τον μετασχηματισμό λαμβάνουν οι εταίροι, διότι κάθε μέτρο που επιφέρει δομικές αλλαγές στην εταιρία υπάγεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της συνέλευσης ή της γενικής συνέλευσης των εταίρων⁷². Κάθε μετασχηματισμός που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του νόμου πρέπει να εγκριθεί από τη γενική συνέλευση ή τους εταίρους καθεμίας των εταιριών που μετέχουν στη συγχώνευση ή διάσπαση ή της υπό μετατροπή εταιρίας. Στις γενικές διατάξεις για κάθε μετασχηματισμό προβλέπεται ότι οι αποφάσεις αυτές λαμβάνονται όπως ορίζεται στο νόμο και στο καταστατικό (άρθρα 14 παρ. 1, 66 παρ. 1, 108 παρ. 1 Ν. 4601/2019). Τα ειδικά μέρη συγκεκριμενοποιούν τα ποσοστά απαρτίας και πλειοψηφίας που απαιτούνται για κάθε εταιρική μορφή.

Οι διατάξεις του Ν. 4601/2019 δεν διαφοροποιούνται από το προϊσχύσαν θεσμικό πλαίσιο όσον αφορά τη λήψη των σχετικών αποφάσεων από τη γενική συνέλευση των μετόχων. Έτσι για τη λήψη αποφάσεων γενικών συνελεύσεων ανωνύμων εταιριών που συμμετέχουν σε συγχώνευση ή διάσπαση ή μετατρέπονται, ελλείψει ειδικής καταστατικής ρύθμισης, εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν. 4548/2018 και ειδικότερα το άρθρο 130 του νόμου αυτού για την αυξημένη απαρτία που προβλέπει ποσοστό 1/2 για

⁷² Ρόκας, Ν., (2019) Εμπορικές Εταιρίες, 9^η έκδοση, Σάκκουλας, σελ. 612

την αρχική και 1/3 ή 1/5 αν πρόκειται για εταιρία με εισηγμένες μετοχές για την επαναληπτική, και το άρθρο 132 του ίδιου νόμου για την αυξημένη πλειοψηφία που προβλέπει 2/3 των ψήφων που εκπροσωπούνται στη γενική συνέλευση. Ο κανόνας αυτός δεν ισχύει στην περίπτωση της μετατροπής ΑΕ σε ΟΕ, οπότε απαιτείται ομόφωνη απόφαση όλων των εταίρων, σύμφωνα με το άρθρο 130 παρ. 2 Ν. 4601/2019. Ακόμη, αν πρόκειται για μετατροπή ΑΕ σε ΕΕ, η απόφαση μπορεί να ληφθεί μόνο με ρητή συναίνεση του μετόχου της ΑΕ που ως εταίρος της ΕΕ θα ευθύνεται προσωπικά για τα χρέη της. Η ίδια συναίνεση απαιτείται και σε περίπτωση μετατροπής ΑΕ σε ΙΚΕ, εφόσον μέτοχος της ΑΕ πρόκειται να λάβει μερίδια που αντιστοιχούν σε εξωκεφαλαιακές εισφορές (άρθρο 130 παρ. 3 Ν. 4601/2019)⁷³. Ακόμη, σύμφωνα με το άρθρο 130 παρ. 4 Ν. 4601/2019, σε περίπτωση πλειοψηφικής λήψης της απόφασης, ο μέτοχος που διαφώνησε με τη μετατροπή μπορεί να ζητήσει την εξαγορά των μετοχών του από την ανώνυμη εταιρία, ενώ δύναται να μεταβιβάσει τις μετοχές του σε τρίτους κατά παρέκκλιση τυχόν καταστατικών όρων που εισάγουν απαγορεύσεις ή δεσμεύσεις μεταβίβασης.

Για τη λήψη αποφάσεων συνελεύσεων των εταίρων ΕΠΕ που συμμετέχουν σε συγχώνευση, διάσπαση ή μετατρέπονται (άρθρα 41, 91, 130 παρ. 1 Ν. 4601/2019) απαιτείται η διπλή πλειοψηφία του άρθρου 38 του Ν. 3190/1955 που ισχύει για τροποποίηση της εταιρικής σύμβασης (ποσοστό 1/2 του αριθμού των εταίρων που εκπροσωπούν το 65% του κεφαλαίου). Για την περίπτωση μετατροπής ΕΠΕ σε ΟΕ απαιτείται ομοφωνία. Επίσης, σε περίπτωση μετατροπής ΕΠΕ σε ΕΕ ή ΙΚΕ, ελλείπει πρόβλεψη ομοφωνίας, εφόσον εταίρος της ΕΠΕ θα ευθύνεται προσωπικά ή πρόκειται να λάβει μερίδια ΙΚΕ που αντιστοιχούν σε εξωκεφαλαιακές εισφορές, προϋπόθεση της μετατροπής είναι η ρητή συναίνεσή του. Σε περίπτωση πλειοψηφικής απόφασης, ο εταίρος που διαφώνησε μπορεί να ζητήσει την έξοδό του από την ΕΠΕ, ενώ δύναται να μεταβιβάσει τα μερίδιά του σε τρίτους κατά παρέκκλιση τυχόν καταστατικών όρων που εισάγουν απαγορεύσεις ή δεσμεύσεις μεταβίβασης.

⁷³ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 687

Για τη λήψη αποφάσεων εταίρων ΙΚΕ που συμμετέχουν σε συγχώνευση, διάσπαση ή μετατρέπονται, οι αποφάσεις τους λαμβάνονται με την αυξημένη πλειοψηφία των 2/3 του συνολικού αριθμού των μεριδίων (άρθρο 72 παρ. 5 Ν. 4072/2012, άρθρα 42 παρ. 2 και 92 παρ. 2 Ν. 4601/2019). Επίσης, ειδικά για τη μετατροπή ΙΚΕ σε ΟΕ απαιτείται ομόφωνη απόφαση των εταίρων της (άρθρο 130 παρ. 2 Ν. 4601/2019), ενώ ισχύουν τα προβλεπόμενα επί μετατροπής ΑΕ και ΕΠΕ (άρθρο 130 παρ. 3 και 4 Ν. 4601/2019), σε σχέση με την απαίτηση ρητής συναίνεσης του εταίρου που θα ευθύνεται προσωπικά και του δικαιώματος εξόδου του εταίρου που διαφώνησε με τη μετατροπή.

Για τη λήψη αποφάσεων των εταίρων προσωπικών εταιριών που συμμετέχουν σε συγχώνευση, διάσπαση ή μετατρέπονται, η απόφαση λαμβάνεται με ομοφωνία, εκτός αν η εταιρική σύμβαση προβλέπει διαφορετικά, όχι όμως λιγότερο από πλειοψηφία 3/4 τουλάχιστον του όλου αριθμού των εταίρων (άρθρα 27 παρ. 1, 80 παρ. 1, 121 παρ. 1Ν. 4601/2019 και άρθρο 253 Ν. 4072/2012)⁷⁴. Σύμφωνα με τα άρθρα 27 παρ. 2 και 80 παρ. 2 Ν. 4601/2019, κάθε εταίρος προσωπικής εταιρίας που μετέχει σε συγχώνευση και διάσπαση αντίστοιχα, δύναται να παράσχει τη συγκατάθεσή του σε αυτήν υπό τον όρο ότι θα λάβει θέση ετερορρύθμου εταίρου. Σύμφωνα δε με το άρθρο 121 παρ. 2 Ν. 4601/2019 εφόσον εταίρος της υπό μετατροπή προσωπικής εταιρίας θα ευθύνεται προσωπικά για τα χρέη της εταιρίας με τη νέα της νομική μορφή, η ρητή συναίνεσή του ανάγεται σε προϋπόθεση της μετατροπής. Το ίδιο ισχύει σε περίπτωση μετατροπής σε ΙΚΕ, εφόσον εταίρος της υπό μετατροπή εταιρίας πρόκειται να λάβει μερίδια που αντιστοιχούν σε εξωκεφαλαιακές εισφορές. Στον εταίρο της μειοψηφίας που διαφωνεί με το μετασχηματισμό (ή δεν γίνεται δεκτός όρος του για λήψη θέσης ετερορρύθμου εταίρου στις περιπτώσεις συγχώνευσης και διάσπασης) παρέχεται δικαίωμα εξόδου, το οποίο δεν μπορεί να περιοριστεί από την εταιρική σύμβαση (άρθρα 27 παρ. 3, 80 παρ. 3, 121 παρ. 3 Ν. 4601/2019).

⁷⁴ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 687

5.3. Προστασία μετόχων και πιστωτών

Όλες οι μορφές μετασχηματισμών μπορεί να επιφέρουν βλαπτική μεταβολή στην εταιρική συμμετοχή των εταίρων. Για το λόγο αυτό κάθε νομοθετική ρύθμιση θα πρέπει να έχει προστατευτικές διατάξεις των εταίρων, χωρίς όμως να καθιστά τον μετασχηματισμό χωρίς λόγο δυσχερή. Άλλα πρόσωπα που χρήζουν επίσης προστασίας είναι οι εταιρικοί δανειστές. Έτσι, στη μεν συγχώνευση οι εταίροι έχουν ως οφειλέτη τη νέα εταιρία, στην διάσπαση επέρχεται μείωση της υπέγγυας περιουσίας και στην μετατροπή είναι δυνατόν για τη νέα εταιρική μορφή να προβλέπονται λιγότερο αυστηροί κανόνες ως προς την ευθύνη ή την καταβολή και διατήρηση του κεφαλαίου.⁷⁵

Ο νέος νόμος προβλέπει σύνταξη των σχεδίων σύμβασης συγχώνευσης και διάσπασης και της έκθεσης μετατροπής με ελάχιστο υποχρεωτικό περιεχόμενο, διαθεσιμότητα των σχετικών εγγράφων (συμπεριλαμβανομένης της έκθεσης του διοικητικού συμβουλίου και των διαχειριστών και της έκθεσης των εμπειρογνομόνων, εφόσον τέτοιες έχουν συνταχθεί) κατά την ειδικά προβλεπόμενη, ανά εταιρικό τύπο, χρονική περίοδο μέχρι τη λήψη απόφασης επί του μετασχηματισμού⁷⁶. Σε κάθε περίπτωση το χρονικό διάστημα ορίζεται σε ένα μήνα πριν από τη γενική συνέλευση στην περίπτωση της ΑΕ, δέκα ημέρες πριν ληφθεί απόφαση στις προσωπικές εταιρίες και δέκα ημέρες πριν από τη σύγκληση της συνέλευσης των εταίρων στην ΕΠΕ, την ΙΚΕ και τους αστικούς συνεταιρισμούς. Το είδος των εγγράφων εξαρτάται από το είδος του εταιρικού μετασχηματισμού, δηλαδή εάν πρόκειται για συγχώνευση, διάσπαση ή για μετατροπή. Σε όλες τις περιπτώσεις παρέχεται η δυνατότητα απαλλαγής από την υποχρέωση διαθεσιμότητας των εγγράφων αυτών, εφόσον αυτά είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα της εταιρίας⁷⁷ για επαρκή χρόνο προτού ληφθεί απόφαση για τον μετασχηματισμό και αναλόγως της εταιρικής μορφής της κάθε συμμετέχουσας εταιρίας και μέχρι τη λήψη της απόφασης. Αναφορικά με την προστασία των πιστωτών, προβλέπεται στα άρθρα 13, 65 και 114 του Ν. 4601/2019 ότι μέσα σε

⁷⁵ Ρόκας, Ν., (2019) Εμπορικές Εταιρίες, 9^η έκδοση, Σάκκουλας, σελ. 612

⁷⁶ Βλ. και άρθρα 11, 63, 107 Ν. 4601/2019

⁷⁷ Αυγητίδης, Δ., (2019) Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σ. 171

τριάντα μέρες από την ολοκλήρωση των διατυπώσεων δημοσιότητας του σχεδίου σύμβασης συγχώνευσης ή διάσπασης ή της απόφασης για τη μετατροπή, οι πιστωτές των εταιριών ή της εταιρίας (στην περίπτωση της μετατροπής), των οποίων οι απαιτήσεις είχαν γεννηθεί πριν από το χρόνο αυτό, έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν κατάλληλες εγγυήσεις από τις εταιρίες ή την εταιρία, οι δε εταιρίες έχουν την υποχρέωση να παράσχουν αυτές, εφόσον οι πιστωτές αποδεικνύουν ότι η οικονομική κατάστασή τους εξαιτίας του μετασχηματισμού καθιστά απαραίτητη την παροχή τους και εφόσον δεν έχουν ήδη λάβει τέτοιες εγγυήσεις⁷⁸.

Ο ΚΝ 2190/1920 αποτελεί οδηγό, τόσο για την περίπτωση του άρθρου 13 της προστασίας των πιστωτών στη συγχώνευση (παλαιό άρθρο 70 με κάποιες τροποποιήσεις), όσο και στην περίπτωση του άρθρου 65 της διάσπασης (παλαιό άρθρο 83) διαμορφωμένο αναλόγως ώστε να καλύπτει τις περιπτώσεις της διάσπασης έναντι της συγχώνευσης ή της μερικής διάσπασης και της απόσχισης κλάδου. Στην περίπτωση της διάσπασης, η προστασία των πιστωτών έγκειται στο ότι καθώς οι επωφελούμενες εταιρίες ενδέχεται να είναι πολλές, συναντάται το φαινόμενο μια επωφελούμενη εταιρία να αναλαμβάνει υποχρεώσεις της διασπώμενης εταιρίας χωρίς να έχει τη δυνατότητα να τις φέρει εις πέρας, ωστόσο μια άλλη επωφελούμενη να καλύπτει στην ουσία την υποχρέωση. Για το λόγο αυτό και για να προστατευθεί ο πιστωτής, θεσπίζεται η εις ολόκληρον ευθύνη όλων των λοιπών επωφελούμενων εταιριών στην περίπτωση που η πρώτη επωφελούμενη δεν μπορεί να φέρει σε πέρας την υποχρέωση ή κάποια διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης εις βάρος της δεν έχει αποτέλεσμα. Η εις ολόκληρον ευθύνη των υπολοίπων επωφελούμενων εταιριών ανέρχεται μέχρι το ποσό της καθαρής θέσης της περιουσίας που εισφέρθηκε σε καθεμία.

Διαφορετική είναι η περίπτωση της μερικής διάσπασης και της απόσχισης κλάδου, όπου εν προκειμένω και η διασπώμενη εταιρία ευθύνεται εις ολόκληρον μαζί με τις επωφελούμενες, καθώς εξακολουθεί να έχει ύπαρξη με το πέρας της διαδικασίας της μερικής διάσπασης ή της απόσχισης κλάδου.⁷⁹ Οι απαιτήσεις των πιστωτών κατά της

⁷⁸ Νασόπουλος, Α., (2019) Μετατροπή Ο.Ε και Ε.Ε σε Ι.Κ.Ε. Λογιστής, τεύχος 762, σελ. 1168

⁷⁹ Βλ άρθρο 65 παρ. 4 Ν. 4601/2019

διασπώμενης εταιρίας ή και των επωφελούμενων εταιριών υπόκεινται σε πενταετή παραγραφή.

5.4. Έλεγχος νομιμότητας

Ο μετασχηματισμός υποβάλλεται σε δημοσιότητα στο Γ.Ε.ΜΗ κατά τις διατάξεις του Ν. 3419/2005 και ήδη 4635/2019, αφού διενεργηθεί ο προβλεπόμενος έλεγχος νομιμότητας (άρθρα 16-17, 68-69, 111-112 Ν. 4601/2019). Κατά τη ρητή διάταξη του νόμου, ο έλεγχος νομιμότητας περιορίζεται στην τήρηση των διατάξεών του, της οικείας εταιρικής νομοθεσίας, του καταστατικού των εταιριών που συμμετέχουν στο μετασχηματισμό και του Ν. 3419/2005. Κατά το πρότυπο ρύθμισης του άρθρου 9 του Ν. 4548/2018, προβλεπόταν ότι εφόσον στη συγχώνευση ή διάσπαση μετέχει ή από μετατροπή προκύπτει ανώνυμη εταιρία ή ευρωπαϊκή εταιρία, πλην του ελέγχου νομιμότητας απαιτείτο και εγκριτική απόφαση του Περιφερειάρχη του οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης δευτέρου βαθμού, στην περιφέρεια του οποίου έχει την έδρα της η απορροφώσα εταιρία (στην περίπτωση συγχώνευσης), η επωφελούμενη ή οι επωφελούμενες εταιρίες (σε περίπτωση διάσπασης), η υπό μετατροπή εταιρία (σε περίπτωση μετατροπής). Ωστόσο, δυνάμει του Ν. 4635/2019 (ΦΕΚ Α' 167/30.10.2019)⁸⁰ καταργήθηκε ο Ν. 3419/2005 από τα άρθρα 1 έως 12 και 14 έως 18 και πλέον όπου γίνεται αναφορά στο Ν. 3419/2005 νοείται ο Ν. 4635/2019. Σύμφωνα δε με το άρθρο 116 παρ. 1 Ν. 4635/2019, όπου στον Ν. 4548/2018 και στον Ν. 4601/2019 γίνεται αναφορά σε έλεγχο νομιμότητας, έλεγχο πληρότητας, έγκριση ή εγκριτική απόφαση της Περιφέρειας, Περιφερειακής Ενότητας ή του Περιφερειάρχη, νοείται πλέον έλεγχος της αρμόδιας για τον υπόχρεο Υπηρεσίας Γ.Ε.ΜΗ και απόφαση του Προϊσταμένου αυτής.

Για μετασχηματισμούς στους οποίους μετέχουν άλλες εταιρικές μορφές, η δημοσιότητα διενεργείται μόνο μετά από έλεγχο νομιμότητας του Γ.Ε.ΜΗ, χωρίς την προηγούμενη έκδοση εγκριτικής απόφασης. Τέλος, εγκριτική απόφαση από τον Υπουργό Οικονομίας

⁸⁰ Σύμφωνα με το άρθρο 116 παρ. 3 εδ. β του Ν. 4635/2019, η ισχύς των άρθρων 85-116 αρχίζει τρεις μήνες από τη δημοσίευση του νόμου αυτού.

και Ανάπτυξης απαιτείται σε περίπτωση συμμετοχής στη συγχώνευση ή διάσπαση εταιριών που αναφέρονται στην παρ. 3 του άρθρου 9 του Ν. 4548/2018⁸¹.

Κρίνεται σκόπιμο να γίνει λόγος και για την μέριμνα που έλαβε ο νομοθέτης για την προστασία των συναλλαγών σε περίπτωση ανατροπής του κύρους των διοικητικών πράξεων που συνδέονται με το μετασχηματισμό, μετά την καταχώρηση του τελευταίου στο Γ.Ε.ΜΗ.⁸² Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 5, 72 παρ. 7 και 116 παρ. 5 του Ν. 4601/2019, τυχόν ακύρωση με δικαστική απόφαση της διοικητικής πράξης, με την οποία εγκρίθηκε ο μετασχηματισμός, δεν επιφέρει ανατροπή των αποτελεσμάτων του μετασχηματισμού ούτε αποτελεί λόγο κήρυξης της ακυρότητάς του. Στην περίπτωση αυτή ο αιτών την ακύρωση της σχετικής διοικητικής πράξης διατηρεί αξιώσεις αποζημίωσης κατά τις γενικές διατάξεις⁸³.

5.5. Ευθύνη διαχειριστών και μελών του διοικητικού συμβουλίου

Προβλέπεται στο Ν. 4601/2019 και συγκεκριμένα στα άρθρα 19 (για τη συγχώνευση), 71 (για την κοινή και μερική διάσπαση) και 115 (για τη μετατροπή) ευθύνη των μελών του διοικητικού συμβουλίου ή των διαχειριστών των εταιριών που μετέχουν στο μετασχηματισμό, έναντι των μετόχων ή των εταίρων τους, για κάθε ζημία που υπέστησαν οι τελευταίοι λόγω υπαίτιας πράξης ή παράλειψης που συνιστά παράβαση των καθηκόντων τους για την προετοιμασία και την πραγματοποίηση του μετασχηματισμού, με δυνατότητα εισαγωγής των σχετικών αξιώσεων στο καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο, οι οποίες μπορεί να ασκηθούν από ειδικό εκπρόσωπο που διορίζεται από το Μονομελές Πρωτοδικείο με τη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας. Πρόκειται για ευθύνη για

⁸¹ Σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 3 Ν. 4548/2018 «Ο Υπουργός Οικονομίας και Ανάπτυξης ύστερα από έλεγχο νομιμότητας, εγκρίνει τη σύσταση και την τροποποίηση του καταστατικού των παρακάτω εταιριών: α) των εταιριών δημοσίου ενδιαφέροντος κατά την έννοια της περίπτωσης ιβ του άρθρου 2 του παρόντος, β) των μεγάλων οντοτήτων της παρ. 6 του άρθρου 2 του Ν. 4308/2014 (Α 251), καθώς και κάθε άλλης ανώνυμης εταιρίας εφόσον αυτό προβλέπεται ρητά από διάταξη νόμου, γ) των εταιριών που λαμβάνουν άδεια λειτουργίας από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.»

⁸² Αυγητίδης, Δ., (2019) Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σ. 173

⁸³ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 685

αποκατάσταση της τυχόν άμεσης ζημίας που υφίστανται οι μέτοχοι ή οι εταίροι, εξαιτίας του μετασχηματισμού, η οποία δεν θίγει την ευθύνη των ίδιων προσώπων για ζημία τρίτων κατά τις γενικές διατάξεις (όπως άρθρο 914 ΑΚ) ή τις ειδικότερες του Πτωχευτικού Κώδικα (όπως άρθρο 98 ΠτΚ), αλλά προφανώς ούτε την εσωτερική ευθύνη τους έναντι του νομικού προσώπου με βάση τις ειδικές διατάξεις του διέπουν κάθε εταιρικό τύπο (π.χ. άρθρα 102 επ. Ν. 4548/2018)⁸⁴.

Σε ό,τι αφορά τη συγχώνευση ή τη διάσπαση των εταιριών, ο νόμος προβλέπει στο άρθρο 19 παρ. 2, αλλά και στο άρθρο 71 παρ. 2, ότι οι εμπειρογνώμονες ευθύνονται έναντι των μετόχων των εταιριών που αποτελούν μέρος της διαδικασίας του μετασχηματισμού για κάθε ζημία που υπέστησαν λόγω υπαίτιας πράξης ή παράλειψης που σχετίζεται με άμεση παράβαση των καθηκόντων τους.

Οι αξιώσεις για την ευθύνη των μελών των ΔΣ, των διαχειριστών, αλλά και των εμπειρογνώμων μπορούν να εισαχθούν από ειδικό εκπρόσωπο. Σκοπός της ρύθμισης αυτής είναι να περιοριστεί η πληθώρα των δικαστικών υποθέσεων αλλά και να επιτευχθεί εξορθολογισμός του κόστους για τους μετέχοντες στη δίκη. Το Μονομελές Πρωτοδικείο σύμφωνα με το άρθρο 5 με τη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας ορίζει τον ειδικό εκπρόσωπο αφού πρώτα αξιολογήσει την πιθανότητα ύπαρξης της αξίωσης των εταίρων. Η απόφαση του διορισμού του ειδικού εκπροσώπου μαζί με την πρόσκλησή του στους μετόχους ή τους εταίρους να δηλώσουν αν επιθυμούν να ασκήσει αξιώσεις για λογαριασμό τους δημοσιεύεται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στα άρθρα 19 παρ.5, 71 παρ. 5 και 115 παρ. 4 του Ν. 4601/2019.

5.6. Αποτελέσματα μετασχηματισμών

Τα αποτελέσματα του μετασχηματισμού επέρχονται από την καταχώρηση στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο της σύμβασης συγχώνευσης ως προς την απορροφώσα εταιρία (άρθρο 18 Ν. 4601/2019), της σύμβασης διάσπασης ως προς τις επωφελούμενες εταιρίες

⁸⁴ Αυγητίδης, Δ., (2019) Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σ. 172

(άρθρο 70 Ν. 4601/2019) και της απόφασης της γενικής συνέλευσης ή των εταίρων για τη μετατροπή (άρθρο 113 Ν. 4601/2019).

Σχετικά με τα αποτελέσματα της συγχώνευσης ή της διάσπασης αναφέρονται τα ακόλουθα:

Μετά την έγκριση του σχεδίου της σύμβασης συγχώνευσης από τη γενική συνέλευση ή τη συνέλευση των εταίρων ακολουθεί η σύνταξη της σύμβασης συγχώνευσης από τους εκπροσώπους της εκάστοτε εταιρίας που μετέχει στη διαδικασία συγχώνευσης. Η σύμβαση συγχώνευσης έχει τη μορφή του ιδιωτικού εγγράφου, το οποίο θεωρείται από συμβολαιογράφο ή δημόσιο υπάλληλο εξουσιοδοτημένο από τον νόμο είτε από δικηγόρο, εκτός αν συμμετέχουν στη διαδικασία Α.Ε., ΕΠΕ, ΙΚΕ, ευρωπαϊκές εταιρίες ή αστικοί συνεταιρισμοί, οπότε είναι απαραίτητος ο τύπος του συμβολαιογραφικού εγγράφου. (άρθρο 15 Ν. 4601/2019).

Τα αποτελέσματα επέρχονται από την καταχώριση της σύμβασης συγχώνευσης στο ΓΕΜΗ και έχουν αντίκτυπο τόσο εσωτερικά, όσο και προς τρίτους. Εν προκειμένω επέρχεται αυτοδικαίως η καθολική διαδοχή της απορροφώσας εταιρίας στην περιουσιακή θέση της απορροφώμενης ή των απορροφώμενων από αυτή εταιριών χωρίς να προηγηθεί λύση και εκκαθάριση αυτών⁸⁵. Η απορροφώσα εταιρία υποκαθίσταται στο σύνολο του ενεργητικού και του παθητικού των εταιριών που απορροφώνται από αυτήν ενώ οι μέτοχοι ή εταίροι της απορροφώμενης εταιρίας γίνονται μέτοχοι της απορροφώσας.

Σε ότι αφορά την περίπτωση της διάσπασης αδιακρίτως αν πρόκειται για κοινή ή μερική διάσπαση ή απόσχιση κλάδου επέρχεται καθολική διάδοχή. Όμως ενώ στην κοινή διάσπαση η καθολική διάδοχή καταλαμβάνει το σύνολο της περιουσίας, στη μερική διάσπαση και στην απόσχιση κλάδου, η καθολική διαδοχή καταλαμβάνει φυσικά τον κλάδο δραστηριότητας που περιλαμβάνεται στη σύμβαση διάσπασης. Στην καθολική διάσπαση, σύμφωνα με την κατανομή του σχεδίου σύμβασης διάσπασης οι μέτοχοι της διασπώμενης εταιρίας καθίστανται μέτοχοι των επωφελούμενων, ενώ η διασπώμενη εταιρία δεν υφίσταται στη συνέχεια. Επιπλέον οι επωφελούμενες εταιρίες καθίστανται

⁸⁵ Σινανιώτη – Μαρούδη Α., (2021), Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, Νομική Βιβλιοθήκη, 4η Έκδοση, σελ. 464

ενάγουσες ή εναγόμενες στις εκκρεμείς δίκες της διασπώμενης χωρίς κάποια άλλη διατύπωση, όπως ορίζεται στο άρθρο 59 παρ. 3 του Ν. 4601/2019

Εκτός από την περίπτωση της μερικής διάσπασης και της απόσχισης κλάδου, όπου η διασπώμενη εταιρία συνεχίζει να υφίσταται, περατώνεται η ύπαρξη των απορροφώμενων ή της διασπώμενης εταιρίας.

Επιπλέον, συνεχίζονται αυτοδικαίως οι εκκρεμείς δίκες από την απορροφώσα ή από τις επωφελούμενες εταιρίες.

Αναφορικά με την περίπτωση της μετατροπής επέρχονται τα ακόλουθα αποτελέσματα:

Η μετατραπείσα εταιρία διατηρεί τη νομική της προσωπικότητα και συνεχίζεται με τη νέα μορφή της, χωρίς να μεσολαβεί μεταβίβαση περιουσίας με ειδική ή καθολική διαδοχή.

Τυχόν άδειες που έχουν εκδοθεί υπέρ της μετατραπείσας εταιρίας συνεχίζουν να υφίστανται.

Οι μέτοχοι ή οι εταίροι της μετατραπείσας εταιρίας συμμετέχουν στην εταιρία με τη νέα νομική της μορφή.⁸⁶

Τέλος, οι εκκρεμείς δίκες συνεχίζονται αυτοδικαίως στο όνομα της εταιρίας υπό τη νέα εταιρική της μορφή.

5.7. Ακυρότητα μετασχηματισμού

Υπό το προϊσχύσαν θεσμικό πλαίσιο, το δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας περιείχε ειδικές ρυθμίσεις σε σχέση με την προστασία του κύρους του μετασχηματισμού, προβλέποντας περιοριστικά απαριθμούμενους λόγους για την ακύρωση της αποφάσεως της γενικής συνέλευσης των μετόχων περί μετασχηματισμού (άρθρα 77α και 86 παρ. 4 ΚΝ 2190/1920).

⁸⁶ Σινανιώτη – Μαρούδη Α., (2021), Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, Νομική Βιβλιοθήκη, 4η Έκδοση, σελ. 469

Σύμφωνα, λοιπόν, με το πρότυπο ρύθμισης της ακυρότητας της συγχώνευσης και της διάσπασης ανωνύμων εταιριών, ακολουθείται σήμερα ενιαία φιλοσοφία ρύθμισης αναφορικά με την ακύρωση των μετασχηματισμών. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι ο μετασχηματισμός που συντελέστηκε μπορεί να κηρυχθεί άκυρος με δικαστική απόφαση, εφόσον παραλείφθηκε η έγκρισή του από μία από τις εταιρίες που συμμετέχουν σε αυτόν, με απόφαση της συνέλευσης ή των εταίρων ή η απόφαση έγκρισης είναι ανυπόστατη (σε περίπτωση συγχώνευσης ή διάσπασης) ή μία από τις αποφάσεις αυτές είναι άκυρη ή ακυρώσιμη⁸⁷. Κατά την πάγια πρακτική οι σχετικές αιτήσεις εκδικάζονται κατά τη διαδικασία εκουσίας δικαιοδοσίας⁸⁸.

Υπάρχει διαφοροποίηση των προσώπων που έχουν ενεργητική νομιμοποίηση να αιτηθούν την κήρυξη της ακυρότητας του μετασχηματισμού. Συγκεκριμένα, τη δυνατότητα αυτή έχει από τον νόμο κάθε μέτοχος που συμμετέχει στον μετασχηματισμό, με την προϋπόθεση ότι δεν συμμετείχε στη λήψη της απόφασης για την έγκριση της διαδικασίας του ή διαφώνησε με τη λήψη της απόφασης. Στις περιπτώσεις που παρακάμφθηκε το στάδιο της λήψης της απόφασης ή η απόφαση που ελήφθη είναι ανυπόστατη ή άκυρη, την αίτηση κήρυξης της ακυρότητας δύνανται να την υποβάλουν και οι πιστωτές της εταιρίας που έλαβε μέρος στον μετασχηματισμό. Αν δε προβάλλεται ως λόγος ακύρωσης του μετασχηματισμού η ακυρωσία απόφασης της συνέλευσης, σε αυτήν την περίπτωση την αίτηση μπορούν να καταθέσουν μέτοχοι ή εταίροι που εκπροσωπούν το 1/20 του κεφαλαίου της εταιρίας, εφόσον εν προκειμένω δεν έλαβαν μέρος στη λήψη της απόφασης για την έγκριση του μετασχηματισμού ή εναντιώθηκαν στη λήψη.

Επειδή η ανατροπή των αποτελεσμάτων του μετασχηματισμού ενέχει σοβαρότατες πρακτικές δυσχέρειες και εγκυμονεί κινδύνους για τα συμφέροντα εταίρων και πιστωτών αλλά και για την ασφάλεια των συναλλαγών, προβλέπονται μηχανισμοί διάσωσης του κύρους του. Συγκεκριμένα: α) εφόσον το ελάττωμα εξαλειφθεί ή ιαθεί με οποιονδήποτε

⁸⁷ Βλ. άρθρο 20 Ν. 4601/2019 για την ακύρωση της απόφασης περί συγχώνευσης, άρθρο 72 Ν. 4601/2019 για την ακύρωση της διάσπασης και άρθρο 116 Ν. 4601/2019 για την ακύρωση της μετατροπής

⁸⁸ Αυγητίδης, Δ., (2019) Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, σελ. 172

τρόπο μέχρι τη συζήτηση της αίτησης για την κήρυξη της ακυρότητας, η συγχώνευση, διάσπαση ή μετατροπή δεν κηρύσσεται άκυρη, β) το δικαστήριο παρέχει προθεσμία για την άρση του ελαττώματος, εφόσον τέτοια άρση είναι εφικτή, με δυνατότητα προσωρινής ρύθμισης των εταιρικών υποθέσεων στην περίπτωση αυτή, γ) σε περίπτωση ακυρότητας ή ακυρωσίας απόφασης γενικής συνέλευσης ή εταίρων, το δικαστήριο δύναται να μην κηρύξει την ακυρότητα της συγχώνευσης, διάσπασης ή μετατροπής εφόσον κρίνει ότι αυτή είναι δυσανάλογη σε σχέση με το ελάττωμα της απόφασης, με παροχή δυνατότητας έγερσης αξίωσης αποζημίωσης στον αιτούντα για τη ζημία που του προκάλεσε το ελάττωμα, δ) σε περίπτωση που η απορροφώσα ή η επωφελούμενη είναι εταιρία με μετοχές εισηγμένες σε ρυθμιζόμενη αγορά ή Πολυμερή Μηχανισμό Διαπραγμάτευσης (ΠΜΔ), δεν μπορεί να κηρυχθεί ακυρότητα λόγω άκυρης ή ακυρώσιμης απόφασης, παρέχεται όμως η ανωτέρω αξίωση αποζημίωσης. Σε κάθε περίπτωση, η απόφαση που κηρύσσει την ακυρότητα της συγχώνευσης, διάσπασης ή μετατροπής δεν θίγει το κύρος των συναλλαγών της απορροφώσας, της επωφελούμενης ή της προερχόμενης από τη μετατροπή εταιρίας που έγιναν μετά την καταχώριση του μετασχηματισμού και πριν τη δημοσίευση της απόφασης για την ακυρότητα στο Γ.Ε.ΜΗ.

5.8. Συμπεράσματα

Αποτιμώντας τόσο τις κατηγορίες μετασχηματισμών, όσο και τις ανωτέρω ρυθμίσεις, γίνεται αντιληπτό ότι ο νόμος χαρακτηρίζεται από σφαιρική ρύθμιση του ζητήματος, αναφορικά με όλους τους εταιρικούς τύπους και όλους τους νοητούς συνδυασμούς. Εισάγονται και εφαρμόζονται διαδικαστικές ελαφρύνσεις που απλουστεύουν τη διαδικασία μετασχηματισμού για κάθε τύπο εταιρείας. Ενοποιούνται σε ενιαίο νομοθέτημα όλες οι σχετικές με τους μετασχηματισμούς διατάξεις σε συμμόρφωση με το ενωσιακό δίκαιο, αίρονται οι περισσότερες συγκρούσεις και καλύπτονται κενά που υπήρχαν για μακρό χρονικό διάστημα. Τέλος, ενισχύεται εμφανώς η προστασία πιστωτών, εταίρων και εργαζομένων των επιχειρήσεων που μετέχουν σε μετασχηματισμούς. Οπωσδήποτε, κρίνεται ως ένα πολύ θετικό βήμα προς τον εκσυγχρονισμό και την βελτιστοποίηση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και τη διευκόλυνση στην εφαρμογή των σχετικών διατάξεων.

5.9. Βιβλιογραφία

- Σινανιώτη – Μαρούδη Α., Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, Νομική Βιβλιοθήκη, 4η Έκδοση, 2021
- Αυγητίδης, Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 2019
- Διακόπουλος, Δ., Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 2019
- Νασόπουλος, Α., Μετατροπή Ο.Ε και Ε.Ε σε Ι.Κ.Ε. Λογιστής, τεύχος 762, 2019
- Ρόκας, Ν., Εμπορικές Εταιρίες, 9η έκδοση, Σάκκουλας, 2019
- Ν. 4548/2018, «Αναμόρφωση του δικαίου των ανωνύμων εταιρειών», ΦΕΚ Α' 104/13-06-2018
- Ν. 4601/2019, «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημόσιων συμβάσεων και λοιπές διατάξεις», ΦΕΚ Α' 44/09-03-2019
- Ν. 4635/2019, «Επενδύω στην Ελλάδα και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 167/ 30-10-2019
- Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4601/2019

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Το φορολογικό δίκαιο στους εταιρικούς μετασχηματισμούς

6.1. Η φορολογική νομοθεσία

Οι εταιρικοί μετασχηματισμοί ως μηχανισμοί άμεσης ή έμμεσης μεταβίβασης περιουσιών έχουν σημαντικές φορολογικές συνέπειες (αποκάλυψη αφανών αποθεματικών, φορολογία μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων κλπ)⁸⁹. Λόγω όμως της στενής τους σχέσης με την προοπτική ανάπτυξης της οικονομίας, οι μετασχηματισμοί εταιριών ανέκαθεν αποτελούσαν πεδίο ιδιαίτερης φορολογικής μεταχείρισης.⁹⁰

Στο πλαίσιο της φορολογικής μεταχείρισης παρέχονται πλεονεκτήματα και απαλλαγές που στοχεύουν στη διασφάλιση της πλήρους φορολογικής ουδετερότητας των διενεργούμενων μετασχηματισμών και στην ενθάρρυνση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για τη δημιουργία ισχυρότερων οικονομικών μονάδων.⁹¹

Σήμερα, οι φορολογικές διατάξεις που διέπουν τους εταιρικούς μετασχηματισμούς βρίσκονται διάσπαρτες σε διάφορα φορολογικά και αναπτυξιακά νομοθετήματα, τα κυριότερα από τα οποία είναι τα εξής:⁹²

- Το Ν.Δ. 1297/1972 που ρυθμίζει την παροχή κινήτρων σε συγκεκριμένες περιπτώσεις συγχώνευσης και μετατροπής.
- Ο Ν. 2166/1993 που παρέχει φορολογικά κίνητρα για μια σειρά τύπων μετασχηματισμών και διέπεται από τη λογική της λογιστικής ενοποίησης των στοιχείων του ενεργητικού και παθητικού των εταιριών που συμμετέχουν στον μετασχηματισμό

⁸⁹ ΣΕΒ (2018), Εταιρικοί Μετασχηματισμοί, Special Report, Οικονομία και Επιχειρήσεις, τεύχος 36, σελ. 2

⁹⁰ Σαββαΐδου Κ, Η φορολογική μεταχείριση των εταιρικών μετασχηματισμών, ΔΕΕ 2019, τεύχος 268, σελ. 524.

⁹¹ ΣΕΒ (2018), Εταιρικοί Μετασχηματισμοί, Special Report, Οικονομία και Επιχειρήσεις, τεύχος 36, σελ. 2

⁹² Σοφρωνά Λ., Το φορολογικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών, ΔΕΕ 2019, τεύχος 269, σελ. 696

- Ο Ν. 2515/1997 που ρυθμίζει τις συγχωνεύσεις, διασπάσεις και την εισφορά κλάδου των πιστωτικών ιδρυμάτων
- Ο Ν. 2578/1998 που αφορά το φορολογικό καθεστώς συγχωνεύσεων, διασπάσεων, εισφοράς ενεργητικού και ανταλλαγής τίτλων μεταξύ εταιριών διαφορετικών κρατών – μελών της Ε.Ε. (όπως τροποποιήθηκε από τον Ν. 3517/2006)
- Ο Ν. 4172/2013 (Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος), που θεσπίστηκε σε εναρμόνιση με την Οδηγία 2009/133/ΕΚ «για το κοινό φορολογικό καθεστώς το εφαρμοστέο στις συγχωνεύσεις, διασπάσεις, μερικές διασπάσεις, εισφορές ενεργητικού και ανταλλαγές μετοχών που αφορούν εταιρείες διαφορετικών κρατών – μελών...»
- Ο Ν. 4438/2016 (άρθρο 61) που παρέχει κίνητρα μετασχηματισμών επιχειρήσεων με βάση τον Ν. 4172/2013.

Τα φορολογικά πλαίσια των ανωτέρω νομοθετημάτων δεν εφαρμόζονται σωρευτικά⁹³. Συνεπώς, μια επιχείρηση μπορεί να επιλέξει να κάνει χρήση οποιουδήποτε παρεχόμενου φορολογικού πλαισίου, όχι όμως να χρησιμοποιήσει παράλληλα περισσότερα νομοθετήματα του ενός. Συνεπώς η υπαγωγή του εταιρικού μετασχηματισμού στο καταλληλότερο φορολογικό πλαίσιο αποτελεί μια από τις κομβικότερες αποφάσεις που καλείται να λάβει μια εμπλεκόμενη επιχείρηση. Ακολουθεί μια συνοπτική παρουσίαση των αναπτυξιακών νόμων 1297/1972 και 2166/1993.

6.2. Το Ν.Δ. 1297/1972

Το Νομοθετικό Διάταγμα 1297/1972 αποτελεί το μακροβιότερο νομοθέτημα που διέπει τους εταιρικούς μετασχηματισμούς και παρέχει υπό προϋποθέσεις φορολογικά κίνητρα απαλλάσσοντας τις υπαγόμενες σ' αυτόν επιχειρήσεις από υπέρογκα κόστη και επιβαρύνσεις που θα είχαν σε περίπτωση που επέλεγαν να μετασχηματιστούν με τις γενικές διατάξεις του εταιρικού Ν. 4601/2019. Διαδοχικοί νόμοι παρέτειναν την

⁹³ Σοφρωνά Λ., Το φορολογικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών, ΔΕΕ 2019, τεύχος 269, σελ. 696

ισχύ του Ν.Δ. 1297/1972. Με τον Ν. 4072/2012 η ισχύς του Ν.Δ. 1297/1972 παρατάθηκε επ' αόριστον⁹⁴

Οι διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972 δεν θέτουν περιορισμό ως προς τον χρόνο ολοκλήρωσης της συγχώνευσης⁹⁵. Ειδικότερα, κατά τη συγχώνευση επιχειρήσεων με τις διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972 υποβάλλονται χωριστές δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος από τις συγχωνευόμενες επιχειρήσεις και χωριστή δήλωση φορολογίας εισοδήματος από την προερχόμενη από το μετασχηματισμό εταιρεία για τα εισοδήματα που αποκτά από το χρόνο ολοκλήρωσης της συγχώνευσης και μετά⁹⁶. Κατά συνέπεια, εν προκειμένω, δεν τίθεται ζήτημα αναβολής φορολόγησης των κερδών που προκύπτουν από πράξεις που πραγματοποιούνται από την ημερομηνία απόφασης του αρμοδίου οργάνου για διενέργεια της συγχώνευσης, μέχρι την ολοκλήρωση αυτής, ώστε η συγχώνευση να απαιτείται να διενεργηθεί εντός αυστηρού χρονικού πλαισίου.

Οι βασικότερες περιπτώσεις που εντάσσονται στο πεδίο εφαρμογής του Ν.Δ. 1297/1972 είναι οι εξής:

1) Συγχώνευση δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων οποιασδήποτε μορφής σε λειτουργούσα ανώνυμη εταιρεία ή προς το σκοπό ίδρυσης ανώνυμης εταιρείας⁹⁷:

⁹⁴ Βλ. αιτιολογική έκθεση του Ν. 4072/2012 (ΦΕΚ Α' 86/11-04-2012) αναφορικά με τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 322 η οποία αναφέρει ότι: «Με τις προτεινόμενες διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 322 παρατείνεται επ' αόριστον η ισχύς των διατάξεων του ν.δ.1297/1972, οι οποίες εξάλλου εφαρμόζονταν αδιαλείπτως από το 1972, με διαδοχικές παρατάσεις, μέχρι και 31.12.2011, προκειμένου να δημιουργηθούν μεγάλες οικονομικές μονάδες, οι οποίες θα έχουν τη δυνατότητα να ανταπεξέλθουν στον αυξανόμενο διεθνή επιχειρηματικό ανταγωνισμό και δεδομένου, ότι οι επιχειρήσεις οι οποίες έχουν στην ιδιοκτησία τους πολλά ακίνητα προτιμούν να μετασχηματίζονται με βάση τις διατάξεις του νομοθετήματος αυτού και όχι με βάση αυτές του ν.2166/1993.»

⁹⁵ Όπως έχει διευκρινισθεί με την απάντηση του Υπ. Οικ. με αρ. πρωτ. ΔΕΑΦΒ 1107932 ΕΞ 2015/7.8.2015 με θέμα «Προθεσμία ολοκλήρωσης μετασχηματισμού με βάση τις διατάξεις των Ν.Δ.1297/1972 και Ν.2166/1993», δεν υφίσταται κανένας περιορισμός για το χρόνο ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού με βάση τις διατάξεις του Ν.Δ.1297/1972.

⁹⁶ Όπως έχει γνωστοποιηθεί με τα υπ' αριθ. πρωτ. 1015612/10192/Β0012/11.03.2009 και 1072717/11061/Β0012/07.10.2004 έγγραφα του Υπ. Οικ.

⁹⁷ Βλ. άρ. 1 του Ν.Δ. 1297/1972

Στην περίπτωση αυτή μπορεί να απορροφηθεί, να εξαγορασθεί ή να συμμετάσχει στη νέα ανώνυμη εταιρεία όχι μόνο ανώνυμη εταιρεία αλλά και ατομική επιχείρηση, προσωπική εταιρεία (ομόρρυθμη ή ετερόρρυθμη) ή Ε.Π.Ε.. Όταν η εν λόγω συγχώνευση πραγματοποιείται μεταξύ προσωπικής εταιρείας, Α.Ε και Ε.Π.Ε. εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν. 4601/2019, καθώς καταλαμβάνονται από το πεδίο εφαρμογής του νόμου αυτού. Ωστόσο, η συμμετοχή ατομικής επιχείρησης σε συγχώνευση σε Α.Ε. ή προς το σκοπό ίδρυσης Α.Ε. δεν καταλαμβάνεται από το πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019. Υπό τις συνθήκες αυτές, η αρχή του κλειστού αριθμού των μετασχηματισμών δεν έχει παύσει ουσιαστικά να ισχύει. Επομένως, στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972. Πιο συγκεκριμένα, οι μορφές μετασχηματισμού που δεν καλύπτονται από το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019 είτε θα αντιμετωπισθούν ως ειδικά ρυθμιζόμενες περιπτώσεις μετασχηματισμού –εφόσον αυτές εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής κάποιου ειδικού νομοθετήματος– είτε θα αντιμετωπισθούν με την πρακτική των λεγόμενων «καταχρηστικών» μετασχηματισμών⁹⁸. Όσον αφορά την πρώτη περίπτωση, αυτή αφορά ειδικές περιπτώσεις μετασχηματισμών που μένουν αρρυθμιστες από το Ν. 4601/2019 και εμπίπτουν σε ειδικά φορολογικά νομοθετήματα, όπως εν προκειμένω.

2) Συγχώνευση δύο ή περισσότερων επιχειρήσεων οποιασδήποτε μορφής σε λειτουργούσα εταιρεία περιορισμένης ευθύνης ή προς το σκοπό ίδρυσης εταιρείας περιορισμένης ευθύνης⁹⁹: Στην περίπτωση αυτή μπορεί να απορροφηθεί, να εξαγορασθεί ή να συμμετάσχει στη νέα εταιρεία περιορισμένης ευθύνης ατομική επιχείρηση, προσωπική εταιρεία (ομόρρυθμη ή ετερόρρυθμη) αλλά και εταιρεία περιορισμένης ευθύνης, ενώ δεν μπορεί να μετέχει ανώνυμη εταιρεία, καθώς σκοπός του νομοθετήματα είναι η δημιουργία ανώτερων νομικά οντοτήτων. Όταν η εν λόγω συγχώνευση πραγματοποιείται μεταξύ προσωπικής εταιρείας και Ε.Π.Ε. εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν. 4601/2019, καθώς καταλαμβάνονται από το πεδίο

⁹⁸ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών

⁹⁹ Βλ. άρ. 1 του Ν.Δ. 1297/1972

εφαρμογής του νόμου αυτού. Ωστόσο, η συμμετοχή ατομικής επιχείρησης σε συγχώνευση σε Ε.Π.Ε. ή προς το σκοπό ίδρυσης Ε.Π.Ε. δεν καταλαμβάνεται από το πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019 και εφαρμόζονται όσα λέχθηκαν ανωτέρω για τη συγχώνευση σε Α.Ε. ή προς το σκοπό ίδρυσης Α.Ε..

3) Μετατροπή επιχειρήσεων οποιασδήποτε μορφής σε ανώνυμη εταιρεία ή εταιρεία περιορισμένης ευθύνης: Οι διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972 δεν επιτρέπουν την μετατροπή Α.Ε. σε Ε.Π.Ε. καθώς ο σκοπός του εν λόγω νομοθετήματος είναι η δημιουργία μεγάλων οικονομικών μονάδων και όχι η μετατροπή μεγάλων σε μικρές μονάδες¹⁰⁰. Η μετατροπή ατομικής επιχείρησης σε Α.Ε. ή Ε.Π.Ε. δεν καταλαμβάνεται από το πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019. Συνεπώς, θα τύχουν εφαρμογής οι διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972.

Όσον αφορά τα φορολογικά κίνητρα που παρέχονται από το Ν.Δ. 1297/1972 στις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις είναι τα εξής:

1) Αναβολή φορολόγησης της προκύπτουσας υπεραξίας των εισφερόμενων στοιχείων:

Σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρ. 2 του Ν.Δ. 1297/1972, η προκύπτουσα κατά τον μετασχηματισμό υπεραξία, η οποία διαπιστώνεται με απογραφή των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των συγχωνευόμενων ή μετατρεπόμενων επιχειρήσεων¹⁰¹, δεν υπάγεται σε φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων κατά το χρόνο του μετασχηματισμού. Η όποια υπεραξία θα φορολογηθεί κατά το χρόνο της με οποιονδήποτε τρόπο διάλυσης της λήπτριας/μετασχηματισθείσας εταιρίας¹⁰². Η έννοια της υπεραξίας αφορά τόσο στα

¹⁰⁰ Βλ. Εγκύκλιο Υπ. Οικ. με αριθ. πρωτ. 1039799/10359/Β0012/ΠΟΛ. 1080/5.4.1994.

¹⁰¹ Σύμφωνα με το προϊσχύον καθεστώς η απογραφή πραγματοποιούνταν από την Επιτροπή του άρθρου 9 του Ν. 2190/20.

¹⁰² Βλ. παρ. 2 του άρ. 2 του Ν.Δ.1297/1972

πάγια όσο και στα εμπορεύσιμα στοιχεία των συγχωνευόμενων ή μετατρεπόμενων επιχειρήσεων.

2) Απαλλαγή των εισφερόμενων ακινήτων από τον Φόρο Μεταβίβασης Ακινήτων (Φ.Μ.Α.):

Σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρ. 3 του Ν.Δ. 1297/1972 τα ακίνητα τα οποία ανήκουν και χρησιμοποιούνται από τη συγχωνεύομενη/ μετατρεπόμενη εταιρεία (ανεξάρτητα επί πόσο χρόνο) και εισφέρονται στη συγχωνεύουσα ή τη συνιστάμενη εταιρεία (Α.Ε. ή Ε.Π.Ε.), απαλλάσσονται από τον Φ.Μ.Α., υπό την προϋπόθεση ότι τα εισφερόμενα ακίνητα θα χρησιμοποιηθούν για τις ανάγκες της συγχωνεύουσας ή της νεοσύστατης εταιρείας για τουλάχιστον πέντε χρόνια από τη συγχώνευση ή τη μετατροπή. Όπως έχει διευκρινισθεί από τη φορολογική διοίκηση η εισφορά ακινήτων που ανήκουν στους εταίρους και όχι στο ίδιο το συγχωνεύομενο νομικό πρόσωπο δεν τυγχάνουν απαλλαγής¹⁰³. Επιπλέον, η εν λόγω απαλλαγή χορηγείται και εφόσον η εισφορά ακινήτου γίνεται από εταιρεία της ημεδαπής προς εταιρεία της αλλοδαπής, εγκατεστημένη όμως σε κράτος-μέλος της Ε.Ε.¹⁰⁴.

Η ανωτέρω απαλλαγή ισχύει και στην περίπτωση που το εισφερόμενο στη συγχωνεύουσα ή συνιστώμενη εταιρία ακίνητο είχε εισφερθεί κατά χρήση στη συγχωνεύομενη ή μετατρεπόμενη εταιρία ως πάγιο και αποδεδειγμένα είχε χρησιμοποιηθεί για τις ανάγκες αυτής επί μια πενταετία πριν τη συγχώνευση ή μετατροπή. Ομοίως, στην περίπτωση αυτή απαιτείται το εισφερόμενο ακίνητο να χρησιμοποιηθεί για τις ανάγκες της συγχωνεύουσας ή της συνιστώμενης εταιρίας επί μια πενταετία από τη συγχώνευση ή μετατροπή.

Ως «χρησιμοποίηση» του μεταβιβαζόμενου ακινήτου νοείται η άμεση και υλική, όχι απλώς οικονομική ένταξή του στην όλη επιχειρηματική δράση, η οποία εκδηλώνεται

¹⁰³ Όπως έχει γίνει δεκτό με την υπ' αριθ. 466/πολ.25/1973 ερμηνευτική Εγκύκλιο του Ν.Δ. 1297/1972

¹⁰⁴ Βλ. Απόφαση ΣτΕ 2393/2004

και με την υλική και απευθείας χρήση από την επιχείρηση στην οποία ανήκει το μεταβιβαζόμενο ακίνητο¹⁰⁵

Επιπλέον, η προκύπτουσα από το μετασχηματισμό επιχείρηση πρέπει να προέρχεται από άλλη, συγκροτημένη οικονομική μονάδα, η οποία λειτουργούσε ήδη κατά το χρόνο του μετασχηματισμού. Η επιχείρηση πρέπει να λειτουργεί με εχέγγυα νομιμότητας, επομένως δεν μπορεί να χορηγηθεί απαλλαγή εφόσον ακίνητο εισφέρεται λόγω χάριν από εταιρεία που λειτουργούσε παρανόμως, διότι δεν είχε λάβει την απαιτούμενη διοικητική άδεια¹⁰⁶.

Στην περίπτωση που δεν τηρηθούν οι απαιτούμενες από τον νόμο προϋποθέσεις, όπως αυτές ορίζονται στις διατάξεις των άρθρων 3 και 4 του νομοθετήματος, καθώς και στην περίπτωση που το προϊόν της εκποίησης δεν διατίθεται για τους σκοπούς όπως αυτοί ορίζονται στο άρθρο 6, αίρονται οι προβλεπόμενες φορολογικές απαλλαγές και διευκολύνσεις.

3) Μεταφορά ευεργετημάτων άλλων αναπτυξιακών νόμων:

Η παρ. 1 του άρθρου 10 του Ν.Δ. 1297/1972 προβλέπει ότι τα φορολογικά ευεργετήματα που παρέχονται στις μετατρεπόμενες ή συγχωνευόμενες επιχειρήσεις βάσει των αναπτυξιακών νόμων Ν.Δ. 4002/1959, Α.Ν. 147/1971 και Ν.Δ. 1078/1971, ισχύουν και για τη νέα επιχείρηση, εφόσον δεν έχει γίνει χρήση αυτών πριν από τον μετασχηματισμό που διενεργείται υπό τις διατάξεις του Ν.Δ. 1297/1972. Επιπλέον, η ακάλυπτη αξία των επενδύσεων θα πρέπει να οφείλεται σε έλλειψη επαρκών κερδών της μετατρεπόμενης ή συγχωνευόμενης επιχείρησης, διότι αν εκείνη είχε κέρδη και δεν έκανε χρήση των παρεχόμενων κινήτρων, χάνεται το δικαίωμα χρήσης των τελευταίων τόσο από τη μετατρεπόμενη ή συγχωνευόμενη επιχείρηση όσο και από τη νέα¹⁰⁷. Ως τρίτη προϋπόθεση για την εφαρμογή του συγκεκριμένου ευεργετήματος

¹⁰⁵ Σύμφωνα με τη Γνωμοδότηση υπ' αριθ. 1008/1986 του ΝΣΚ

¹⁰⁶ Βλ. Αποφάσεις ΣτΕ 3829/1989, 2756/1991, 1269-72/1992, 2613/1994, 77/1995

¹⁰⁷ Όπως ρητά διευκρινίζεται στην υπ' αριθ. 466/πολ.25/1973 ερμηνευτική Εγκύκλιο του Ν.Δ. 1297/1972

θα πρέπει κατά το χρόνο της μετατροπής ή συγχώνευσης να ισχύει ο αντίστοιχος αναπτυξιακός νόμος στον οποίο έχει υπαχθεί η επένδυση.

6.3. Ο Αναπτυξιακός Νόμος 2166/1993

Με τον Αναπτυξιακό Νόμο 2166/1993 δημιουργήθηκε ένα νέο νομοθετικό πλαίσιο για τις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις. Το εν λόγω πλαίσιο ήταν αναγκαίο αφενός μεν λόγω της προσαρμογής με την κοινοτική νομοθεσία, αφετέρου δε προέκυπτε από την ανάγκη δημιουργίας ενός καινούργιου θεσμικού πλαισίου που να διακρίνεται για την απλότητά του, τη συντομία του και την εξάλειψη των χρονοβόρων διαδικασιών, αλλά και τη θέσπιση φορολογικών διευκολύνσεων και απαλλαγών. Μέχρι σήμερα, ο Ν. 2166/1993 έχει υποστεί πολυάριθμες τροποποιήσεις και συμπληρώσεις, ενώ συγχρόνως έχουν εκδοθεί πολυάριθμες ερμηνευτικές Εγκύκλιοι, Διαταγές και Έγγραφοι θέσεις διευκρινίζοντας και οριοθετώντας τα ζητήματα εφαρμογής. Το εν λόγω φορολογικό αναπτυξιακό νομοθέτημα περιλαμβάνει τα ακόλουθα είδη εταιρικών μετασχηματισμών: μετατροπή, συγχώνευση, διάσπαση ανωνύμων εταιρειών και εισφορά ενός ή περισσότερων κλάδων ή τμημάτων από λειτουργούσα επιχείρηση. Όπως και στο Ν.Δ. 1297/1972 κατά το οποίο δεν υφίσταται χρονικός περιορισμός για την ολοκλήρωση του μετασχηματισμού, έτσι και στην περίπτωση διενέργειας μετασχηματισμού υπό τις διατάξεις του Ν. 2166/1993, εν ο λόγω νόμος δεν θέτει περιοριστική προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να ολοκληρωθεί ο μετασχηματισμός. Ειδικότερα, σε αντίθεση με τα όσα έχουν γίνει δεκτά για το Ν.Δ. 1297/1972, ήτοι ότι υποβάλλονται χωριστές δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος από τις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις και χωριστή δήλωση φορολογίας εισοδήματος από την προερχόμενη από το μετασχηματισμό εταιρεία για τα εισοδήματα που αποκτά από το χρόνο ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού και έπειτα¹⁰⁸, οι διατάξεις του Ν. 2166/1993 προβλέπουν ότι όλες οι πράξεις που διενεργούνται από τις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις μετά την ημερομηνία σύνταξης του ισολογισμού μετασχηματισμού μέχρι και το χρόνο ολοκλήρωσης αυτού, θεωρούνται ότι

¹⁰⁸ Όπως έχει γνωστοποιηθεί με τα υπ' αριθ. πρωτ. 1015612/10192/Β0012/11.03.2009 και 1072717/11061/Β0012/07.10.2004 έγγραφα του Υπ. Οικ.

διενεργήθηκαν για λογαριασμό της νέας εταιρείας και τα ποσά των σχετικών συναλλαγών μεταφέρονται με συγκεντρωτική εγγραφή στα βιβλία της¹⁰⁹

Με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρ. 1 του Ν. 2166/1993 καθορίζονται οι περιπτώσεις μετασχηματισμών που καταλαμβάνονται από το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω νομοθετήματος, οι οποίες είναι οι ακόλουθες:

- 1) Μετατροπή ή συγχώνευση ημεδαπής επιχείρησης ή υποκαταστήματος εγκαταστημένου στην Ελλάδα αλλοδαπής επιχείρησης, οποιασδήποτε μορφής (ατομική επιχείρηση, προσωπική εταιρεία (ομόρρυθμη ή ετερόρρυθμη) ή Ε.Π.Ε) ή αντικειμένου εργασιών, σε ημεδαπή Α.Ε. ή Ε.Π.Ε: εκτός από τις ημεδαπές επιχειρήσεις, μπορούν να μετατραπούν ή να συγχωνευθούν σε ημεδαπή Α.Ε. ή Ε.Π.Ε. και τα εγκατεστημένα στην Ελλάδα υποκαταστήματα αλλοδαπών ανωνύμων εταιριών και εταιριών περιορισμένης ευθύνης, ενώ με τις διατάξεις του Ν.Δ. 1297/72 δεν έχουν το δικαίωμα αυτό¹¹⁰. Η μετατροπή ατομικής επιχείρησης σε Α.Ε. ή Ε.Π.Ε. δεν καταλαμβάνεται από το πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019. Συνεπώς, θα τύχουν εφαρμογής οι διατάξεις του Ν. 2166/1993. Όπως έχει επισημάνει η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων για την μετατροπή ατομικής επιχείρησης σε Α.Ε. ή Ε.Π.Ε., η οποία αποτελεί κατ' ουσίαν σύσταση νέου νομικού προσώπου με εισφορά σε είδος και όχι μετατροπή κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 118-133 του Ν.4601/2019, οι οποίες ρυθμίζουν τα της μετατροπής προσωπικών και κεφαλαιουχικών εταιριών, εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις των αναπτυξιακών νομοθετημάτων, διότι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019¹¹¹.

¹⁰⁹ Βλ. άρ. 2 παρ. 6 του Ν. 2166/1993

¹¹⁰ Όπως έχει γνωστοποιηθεί με τις υπ' αριθ. πρωτ. 799 και 851/1988 Γνωμοδοτήσεις της Νομικής Διεύθυνσης του Υπουργείου Οικονομικών.

¹¹¹ Βλ. Ε.2048/21.3.2019, Κοινοποίηση διατάξεων του Ν 4601/2019 «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημοσίων συμβάσεων και λοιπές διατάξεις...» (ΦΕΚ Α' 44/9.3.2019).

- 2) Απορρόφηση επιχείρησης οποιασδήποτε μορφής (ατομική επιχείρηση, προσωπική εταιρεία (ομόρρυθμη ή ετερόρρυθμη) ή Ε.Π.Ε) ή αντικειμένου εργασιών από υφιστάμενη ημεδαπή Α.Ε. ή Ε.Π.Ε.¹¹²: Σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη, είναι δυνατή η απορρόφηση με τις ευεργετικές διατάξεις του Ν. 2166/1993 ατομικής επιχείρησης ή προσωπικής εταιρείας (ομόρρυθμη ή ετερόρρυθμη) ή Ε.Π.Ε από υφιστάμενη κατά το χρόνο της απορρόφησης Α.Ε. ή Ε.Π.Ε.
- 3) Εισφορά από λειτουργούσα επιχείρηση ενός ή περισσότερων κλάδων ή τμημάτων της σε λειτουργούσα ανώνυμη εταιρεία¹¹³: Προϋπόθεση υπαγωγής στις διατάξεις αυτές είναι η επωφελούμενη εταιρεία να περιβάλλεται το νομικό τύπο της ανώνυμης εταιρείας, να προϋπάρχει και να μην ιδρύεται κατά τη στιγμή της απόσχισης και εισφοράς του κλάδου. Κατά τη ρητή διατύπωση της σχετικής διάταξης του Ν. 2166/1993 αντιμετωπίζεται ως εισφορά σε είδος ενός κλάδου δραστηριότητας ανώνυμης εταιρείας σε μία άλλη ανώνυμη εταιρεία με ειδική διαδοχή και όχι ως διάσπαση παρόλο που πρόκειται για απόσχιση κλάδου, η οποία αποτελεί μορφή διάσπασης. Ωστόσο, μετά την παύση εφαρμογής της διάταξης του Ν. 2166/1993 με το Ν. 4601/2019 και την ένταξη της απόσχισης κλάδου στις μορφές διάσπασης είναι επιτρεπτή σε όλες τις εταιρικές μορφές και δεν περιορίζεται μόνο σε ανώνυμες εταιρίες, όπως προέβλεπε ο Ν. 2166/1993.

Σχετικά με τα φορολογικά κίνητρα που παρέχονται από το Ν. 2166/1993 στις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις:

- 1) Δεν γεννάται θέμα φορολογίας υπεραξίας, διότι δεν προκύπτει υπεραξία: Με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρ. 2 του Ν. 2166/1993 εισάγεται μία παρέκκλιση από την εταιρική νομοθεσία, όσον αφορά στη διαδικασία αποτίμησης των εισφερόμενων περιουσιακών στοιχείων. Ειδικότερα, ο νόμος παρεκκλίνοντας από τις διατάξεις του Κ.Ν. 2190/1920 απαλλάσσει τις μετασχηματιζόμενες εταιρείες από την υποχρέωση διενέργειας αποτίμησης των

¹¹² Βλ. άρ. 1 παρ. 1 περ. β του Ν. 2166/1993

¹¹³ Βλ. άρ. 1 παρ. 1 περ. ε του Ν. 2166/1993.

μεταβιβαζόμενων περιουσιακών στοιχείων και προβλέπει την καθιέρωση μιας ειδικής διαδικασίας συντέλεσης του μετασχηματισμού μέσω της λογιστικής ενοποίησης των στοιχείων του ενεργητικού και παθητικού των εταιριών που μετέχουν στο μετασχηματισμό¹¹⁴. Κατά συνέπεια, δεν προκύπτει υπεραξία των εισφερόμενων περιουσιακών στοιχείων επομένως δεν τίθεται ζήτημα φορολόγησής της.

- 2) Απαλλαγή των εισφερόμενων ακινήτων από τον Φόρο Μεταβίβασης Ακινήτων (Φ.Μ.Α.): Η απαλλαγή καταλαμβάνει τα εισφερόμενα ακίνητα τα οποία ανήκουν στην κυριότητα της μετασχηματισθείσας επιχείρησης κατά το χρόνο του μετασχηματισμού, ανεξάρτητα αν αυτά χρησιμοποιούνται από την επιχείρηση για τις ανάγκες αυτής για μία πενταετία πριν από τον μετασχηματισμό, τις επιχειρήσεις ή αν αυτά θα χρησιμοποιηθούν για μία πενταετία μετά τον μετασχηματισμό¹¹⁵
- 3) Αναβολή φορολόγησης κατά τον χρόνο του μετασχηματισμού των αφορολόγητων αποθεματικών: Με τις διατάξεις της παρ. 4 του άρ. 3 του νόμου προβλέπεται ότι τα ειδικά αφορολόγητα αποθεματικά εκ των μη διανεμόμενων κερδών, που υφίστανται στις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις, εφόσον μεταφέρονται και εμφανίζονται αυτούσια σε ειδικούς λογαριασμούς στη νέα εταιρεία, δεν υπόκεινται σε φορολογία κατά το χρόνο του μετασχηματισμού.
- 4) Μεταφορά φορολογικών ζημιών: Με την παρ. 3 του άρ. 2 του Ν. 2166/1993 προβλεπόταν αρχικά η δυνατότητα μεταφοράς ζημίας της μετασχηματιζόμενης επιχείρησης στην προκύπτουσα από το μετασχηματισμό εταιρεία, προκειμένου να συμψηφισθεί με τα φορολογητέα κέρδη της σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις περί φορολογίας εισοδήματος, κάτι που δεν προβλέπεται στο Ν.Δ. 1297/1972. Με την παράγραφο 5 του άρθρου 9 του Ν.3522/ 2006¹¹⁶ καταργήθηκε η παράγραφος

¹¹⁴ Λ.-Ε. Σωφρονά, Το φορολογικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών - Ανάλυση υπό το πρίσμα των νέων εταιρικών ρυθμίσεων (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιριών - 5/2019, Μάιος 2019

¹¹⁵ Ευθύμιος Χρ. Αναγνώστου (2008), Πρακτικός Οδηγός Μετασχηματισμοί Επιχειρήσεων με τις διατάξεις των άρθρων 1-5 του Ν. 2166/1993, Β' έκδοση, Prosvasis A.E.B.E., σελ. 71

¹¹⁶ Ν.3522/2006 «Μεταβολές στη Φορολογία εισοδήματος, απλουστεύσεις στον Κώδικα Βιβλίων και στοιχείων και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 276/Α/22-12-2006.

5 του άρθρου 9 του Ν. 2992/2002 σύμφωνα με την οποία, κατά το μετασχηματισμό των επιχειρήσεων βάσει των διατάξεων του Ν. 2166/1993, η ζημιά της μετασχηματιζόμενης επιχείρησης που μεταφερόταν στον ισολογισμό της νέας εταιρείας, μπορούσε κατά το μέρος αυτής που αναγνωριζόταν φορολογικά και δεν συμψηφίζόταν με κέρδη, να συμψηφιστεί με κέρδη της νέας εταιρείας κατά τις επόμενες δύο χρήσεις αυτής. Η κατάργηση του δικαιώματος μεταφοράς της ζημίας αυτής καταλαμβάνει, σύμφωνα με τις ίδιες διατάξεις, τους μετασχηματισμούς που πραγματοποιούνται από τη δημοσίευση του Ν. 3522/2006 στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, ήτοι από τις 22/12/2006 και έπειτα.

6.4. Συγκριτική παρουσίαση των δύο αναπτυξιακών νομοθετημάτων:

Στον ακόλουθο πίνακα Α' παρουσιάζεται συγκριτικά το πεδίο εφαρμογής των δύο αναπτυξιακών νομοθετημάτων Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993. Εν συνεχεία, στον πίνακα Β' αποτυπώνονται οι προϋποθέσεις υπαγωγής στα δύο αναπτυξιακά νομοθετήματα και στον πίνακα Γ' παρουσιάζονται τα παρεχόμενα φορολογικά ευεργετήματα του κάθε νομοθετήματος.

Πίνακας Α: Πεδίο εφαρμογής

Είδος μετασχηματισμού	Ν.Δ. 1297/1972	Ν. 2166/1993
<i>Μετατροπή</i>	Κάθε μορφής επιχείρησης σε Α.Ε. και κάθε μορφής πλην Α.Ε. σε Ε.Π.Ε. ή Ι.Κ.Ε.	Κάθε μορφής επιχείρησης σε Α.Ε. και κάθε μορφής πλην Α.Ε. σε Ε.Π.Ε. ή Ι.Κ.Ε.
<i>Συγχώνευση με απορρόφηση</i>	Κάθε μορφής επιχείρησης σε Α.Ε. ή εκτός Α.Ε. σε Ε.Π.Ε. ή Ι.Κ.Ε. και Βιομηχανικών – βιοτεχνικών εταιριών εκτός Α.Ε. σε Ο.Ε., Ε.Ε., Ε.Π.Ε. και Ι.Κ.Ε.	Κάθε μορφής επιχείρησης σε Α.Ε. ή εκτός Α.Ε. σε Ε.Π.Ε. ή Ι.Κ.Ε.
<i>Συγχώνευση με σύσταση νέας</i>	Κάθε μορφής επιχείρησης σε Α.Ε. ή εκτός Α.Ε. σε Ε.Π.Ε. ή Ι.Κ.Ε. και Βιομηχανικών – βιοτεχνικών εταιριών εκτός Α.Ε. σε Ο.Ε., Ε.Ε., Ε.Π.Ε. και Ι.Κ.Ε.	Δεν προβλέπεται

<i>Διάσπαση</i>	Δεν προβλέπεται	Μόνο για Α.Ε.
<i>Απόσχιση κλάδου</i>	Ναι (από επιχείρηση σε υφιστάμενη ή νέα Α.Ε.)	Ναι (από Α.Ε. ή από μετατροπή Ε.Π.Ε. ή Ι.Κ.Ε. ή προσωπική σε υφιστάμενη Α.Ε.)

Πίνακας Β: Προϋποθέσεις υπαγωγής

Προϋποθέσεις	Ν.Α. 1297/1972	Ν. 2166/1993
<i>Μετασχηματισμός σε εταιρεία «ανώτερου νομικού τύπου»</i>	Απαιτείται	Απαιτείται
<i>Εγκατάσταση επιχείρησης</i>	Μόνο για ημεδαπές	Για ημεδαπές και υποκαταστήματα αλλοδαπών Α.Ε. και Ε.Π.Ε.
<i>Οικονομικές καταστάσεις</i>	Δεν απαιτείται η προηγούμενη σύνταξη ισολογισμών	Απαιτείται η σύνταξη ενός τουλάχιστον ισολογισμού από τις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις
<i>Τηρούμενο λογιστικό σύστημα</i>	Δεν τίθεται σχετική προϋπόθεση	Τήρηση διπλογραφικού λογιστικού συστήματος

Πίνακας Γ: Φορολογικά ευεργετήματα

Φορολογικά ευεργετήματα	Ν.Α. 1297/1972	Ν. 2166/1993
<i>Προκύπτουσα υπεραξία</i>	Η υπεραξία δεν φορολογείται κατά τον χρόνο του μετασχηματισμού, αλλά φορολογείται κατά τον χρόνο διάλυσης της απορροφώσας/νέας εταιρείας.	Δεν προκύπτει υπεραξία, επομένως δεν τίθεται ζήτημα φορολόγησής της. Τα στοιχεία των ισολογισμών των μετασχηματιζόμενων εταιρειών μεταφέρονται στον ισολογισμό της προκύπτουσας από το μετασχηματισμό εταιρείας στην αξία που

		είχαν πριν το μετασχηματισμό.
<i>Φορολογητέα αξία περιουσιακών στοιχείων και αποσβέσεις της προκύπτουσας από το μετασχηματισμό εταιρείας</i>	<p>Η φορολογητέα αξία είναι ίση με την αξία που προέκυψε από την αποτίμηση.</p> <p>Οι αποσβέσεις υπολογίζονται επί της αξίας που προέκυψε από την αποτίμηση, (και επί της υπεραξίας βάσει της αποτίμησης που αναλογούσε σε αναπόσβεστη αξία).</p>	<p>Ίδια με την φορολογητέα αξία που είχαν πριν το μετασχηματισμό (δεδομένου ότι δεν γίνεται αποτίμηση αλλά λογιστική ενοποίηση).</p> <p>Οι αποσβέσεις της προκύπτουσας από το μετασχηματισμό εταιρείας διενεργούνται, όπως διενεργούνταν πριν την συγχώνευση.</p>
<i>Φόρος Μεταβίβασης Ακινήτων</i>	Απαλλαγή με την προϋπόθεση ότι τα εισφερόμενα ακίνητα θα χρησιμοποιηθούν από την προκύπτουσα από το μετασχηματισμό εταιρεία επί μία πενταετία. Υπό προϋποθέσεις, τα εν λόγω ακίνητα μπορούν να εκμισθωθούν ή εκποιηθούν.	Απαλλαγή χωρίς προϋποθέσεις
<i>Τέλος χαρτοσήμου και κάθε άλλος φόρος, κάθε τέλος ή εισφορά</i>	Προβλέπεται γενική απαλλαγή	Προβλέπεται γενική απαλλαγή
<i>Φόρος συγκέντρωσης κεφαλαίων</i>	Προβλέπεται απαλλαγή με ορισμένες εξαιρέσεις	Προβλέπεται απαλλαγή με ορισμένες εξαιρέσεις
<i>Αφορολόγητες κρατήσεις αναπτυξιακών νόμων</i>	Δεν υπάγονται σε φορολογία κατά το χρόνο του μετασχηματισμού. Μεταφέρονται σε λογαριασμό αποθεματικού της προκύπτουσας εταιρείας.	Δεν υπάγονται σε φορολογία κατά το χρόνο του μετασχηματισμού. Μεταφέρονται σε λογαριασμό αποθεματικού της προκύπτουσας εταιρείας.

<i>Μεταφορά ενεργημάτων αναπτυξιακών νόμων</i>	Προβλέπεται	Προβλέπεται
<i>Μεταφορά φορολογικών ζημιών</i>	Απορροφώμενη: Δεν προβλέπεται Απορροφώσα: Προβλέπεται	Απορροφώμενη: Δεν προβλέπεται Απορροφώσα: Προβλέπεται
<i>Προθεσμία ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού</i>	Κρίσιμος χρόνος: Χρόνος ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού. Οι μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις υποβάλλουν χωριστές δηλώσεις φόρου εισοδήματος μέχρι την ολοκλήρωση του μετασχηματισμού. Δεν υφίσταται περιορισμός ως προς τον χρόνο ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού.	Κρίσιμος χρόνος: Ημερομηνία ισολογισμού μετασχηματισμού. Όλες οι πράξεις που διενεργούνται από τις μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις μετά την ημερομηνία του ισολογισμού μετασχηματισμού, θεωρούνται ως διενεργηθείσες για λογαριασμό της νέας εταιρείας και τα ποσά αυτών μεταφέρονται με συγκεντρωτική εγγραφή στα βιβλία της. Η ολοκλήρωση του μετασχηματισμού πρέπει να γίνει το πολύ εντός ενός έτους.

Τα νομοθετήματα Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993 παρόλο που με μία πρώτη ανάγνωση ομοιάζουν, εντούτοις παρουσιάζουν ορισμένες διαφορές, οι οποίες δεν είναι καθόλου αμελητέες. Αρχικά, τα δύο νομοθετήματα διαφοροποιούνται ως προς το πεδίο εφαρμογής τους. Επιπλέον, διαφορές εντοπίζονται και αναφορικά με το υποκείμενο των φορολογητέων πράξεων των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων με σημείο αναφοράς τον χρόνο ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού. Εν συνεχεία, οι προϋποθέσεις υπαγωγής στο Ν. 2166/1993 είναι πιο ελαστικές σε σύγκριση με αυτές που θέτει το Ν.Δ. 1297/1972. Τέλος, η πιο κρίσιμη διαφορά μεταξύ των δύο νόμων εντοπίζεται στην υποχρέωση αποτίμησης περιουσιακών στοιχείων. Ειδικότερα, σύμφωνα με το Ν.Δ. 1297/1972 διενεργείται αποτίμηση των εισφερόμενων περιουσιακών στοιχείων. Αντίθετα, ο Ν. 2166/1993 δεν προβλέπει σχετική

υποχρέωση αλλά πραγματοποιείται λογιστική ενοποίηση των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων.

Κατά συνέπεια, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο Ν. 2166/1993 χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη ευελιξία σε σύγκριση με το Ν.Δ. 1297/1972, καθώς διαθέτει πιο ελαστικές προϋποθέσεις εφαρμογής και αποκλίνει από τη χρονοβόρα και απαιτητική διαδικασία της αποτίμησης των εισφερόμενων περιουσιακών στοιχείων.

6.5. Σημεία σύγκλισης φορολογικού και εταιρικού δικαίου

Η θέσπιση διατάξεων φορολογικού χαρακτήρα με αντικείμενο τους εταιρικούς μετασχηματισμούς, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, καθίσταται εύλογη και αναγκαία ως προς την προώθηση του σκοπού δημιουργίας ισχυρότερων οικονομικών μονάδων. Για το λόγο αυτό, οι διατάξεις φορολογικού χαρακτήρα προβλέπουν τη χορήγηση φορολογικών κινήτρων, διευκολύνσεων και απαλλαγών για την πραγματοποίηση εταιρικών μετασχηματισμών. Η ανάμειξη του φορολογικού δικαίου σε ύλη που ανήκει στο εταιρικό δίκαιο όμως δημιουργεί μοιραία δυσχέρειες κατά την πραγμάτωση των μετασχηματισμών.¹¹⁷

Ειδικότερα, τα αναπτυξιακά νομοθετήματα, Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993, προκαλούν ασάφειες ως προς τις επιτρεπόμενες μορφές μετασχηματισμών καθώς στο πεδίο εφαρμογής τους περιλαμβάνονται και οι καταχρηστικοί κατά το εταιρικό δίκαιο μετασχηματισμοί. Ο Ν. 2166/1993 καταλαμβάνει μεταξύ άλλων την εισφορά από λειτουργούσα επιχείρηση ενός ή περισσότερων κλάδων ή τμημάτων της σε λειτουργούσα Α.Ε.¹¹⁸, ενώ το Ν.Δ. 1297/1972 εφαρμόζεται και σε εισφορά κλάδου σε Α.Ε. Ωστόσο, η απόσχιση κλάδου και η μερική διάσπαση δεν είχαν νομικό έρεισμα στο εταιρικό δίκαιο¹¹⁹, με αποτέλεσμα να μην ρυθμίζονται διεξοδικά τα επιμέρους ζητήματα εταιρικού δικαίου για τους όρους και τη διαδικασία

¹¹⁷ Αυγητίδης Δ. (2019), Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 17.

¹¹⁸ Βλ. άρ 1 παρ. 1 περ. ε του Ν. 2166/1993.

¹¹⁹ Στον Ν. 2190/1920 που ήταν σε ισχύ.

πραγματοποίησής τους¹²⁰. Επιπροσθέτως, το Ν.Δ. 1297/1972 και ο Ν. 2166/1993, παρεκκλίνοντας από τις διατάξεις του εταιρικού δικαίου, δεν αναγνωρίζουν την περίπτωση της μετατροπής ως συνέχιση της νομικής προσωπικότητας της μετασχηματιζόμενης εταιρίας, αλλά ως εισφορά της καθαρής θέσης της εταιρίας σε νέο νομικό πρόσωπο. Περαιτέρω, στο πεδίο εφαρμογής τους περιλαμβάνεται και η μετατροπή ατομικών επιχειρήσεων σε Α.Ε. ή Ε.Π.Ε., μορφή μετασχηματισμού η οποία δεν καλύπτεται από τον Ν. 4601/2019. Συνεπώς, θα τύχουν εφαρμογής οι διατάξεις των Ν. 2166/1993 και Ν.Δ. 1297/1972. Όπως έχει επισημάνει η Α.Α.Δ.Ε. για την μετατροπή ατομικής επιχείρησης σε Α.Ε. ή Ε.Π.Ε., αποτελεί κατ' ουσίαν σύσταση νέου νομικού προσώπου με εισφορά σε είδος και όχι μετατροπή κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 118-133 του Ν.4601/2019, οι οποίες ρυθμίζουν τα της μετατροπής προσωπικών και κεφαλαιουχικών εταιριών, με συνέπεια να εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις των αναπτυξιακών νομοθετημάτων, διότι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019¹²¹.

Δέον να τονιστεί ότι η παροχή φορολογικών κινήτρων και διευκολύνσεων για τους μετασχηματισμούς που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των δύο νομοθετημάτων δεν συνιστά «παρέμβαση» στο εταιρικό δίκαιο που διέπει τους μετασχηματισμούς, αλλά αποτελεί το μέσο δυνάμει του οποίου οι εταιρικοί μετασχηματισμοί καθίστανται ελκυστικότεροι προκειμένου οι επιχειρήσεις να προβούν στη δημιουργία ισχυρότερων οικονομικών μονάδων.

Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες στο πλαίσιο των ευεργετημάτων η φορολογική νομοθεσία παρεμβαίνει στη διαδικασία διενέργειας του μετασχηματισμού, όπως αυτή ρυθμίζεται από το εταιρικό δίκαιο. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι η διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν. 2166/1993, σύμφωνα με την οποία προβλέπεται η απλοποίηση της διαδικασίας για την αποτίμηση των

¹²⁰ Διακόπουλος, Δ., (2019) Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών

¹²¹ Βλ. Ε.2048/21.3.2019, Κοινοποίηση διατάξεων του Ν 4601/2019 «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημοσίων συμβάσεων και λοιπές διατάξεις.» (ΦΕΚ Α' 44/9.3.2019).

περιουσιακών στοιχείων που μεταφέρονται στις επιχειρήσεις στο πλαίσιο των μετασχηματισμών που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του. Ειδικότερα, η ως άνω διάταξη προβλέπει ότι, οι μετασχηματισμοί πραγματοποιούνται κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Κ.Ν. 2190/1920, με απλή λογιστική ενοποίηση των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων, όπως αυτά εμφανίζονται στους ισολογισμούς αυτών συντασσόμενους για το σκοπό του μετασχηματισμού και μεταφέρονται ως στοιχεία ισολογισμού της νέας εταιρίας. Η εν λόγω πρόβλεψη να μην εξυπηρετεί το σκοπό της απλοποίησης και διευκόλυνσης του μετασχηματισμού, ωστόσο καθιστά ανενεργά τα παρεχόμενα από το εταιρικό δίκαιο εχέγγυα για την πληροφόρηση και προετοιμασία των μετόχων ή εταίρων των μετασχηματιζόμενων εταιρειών. Αν και οι ρυθμίσεις αυτές είναι καίριες για τη προστασία όλων των εμπλεκομένων στο μετασχηματισμό συμφερόντων, μια εταιρία που επιχειρεί την υπαγωγή της στο Ν. 2166/1993, δύναται να τις αποφύγει όχι μόνον όταν συμμετέχει σε μια μη προβλεπόμενη από το εταιρικό δίκαιο απόσχιση κλάδου, αλλά και όταν συμμετέχει σε συγχώνευση ή διάσπαση διεπόμενη από αυτό¹²².

6.6. Οι φορολογικές ρυθμίσεις του Ν. 4601/2019

Έχοντας γνώση της παρέμβασης του φορολογικού δικαίου στο εταιρικό δίκαιο που διέπει τους μετασχηματισμούς και κατ' επέκταση της ανάγκης εναρμόνισης αυτών, τέθηκε μέριμνα κατά τη διάρθρωση της ύλης του Ν. 4601/2019 να θεσπιστούν διατάξεις, οι οποίες περιλαμβάνονται στο άρθρο 4 του νόμου, για την διευθέτηση των ασαφειών και προβλημάτων που δημιουργούνται από αυτή την παρέμβαση. Με την παράγραφο 1 του άρθρου 4 συγκεκριμένα, ορίζεται ότι οι διατάξεις των αναπτυξιακών φορολογικών νόμων διατηρούνται σε ισχύ όσον αφορά τις φορολογικού χαρακτήρα ρυθμίσεις τους. Αντίθετα, κατισχύουν οι διατάξεις του Ν. 4601/2019 για τα εταιρικού δικαίου ζητήματα που αφορούν τις προϋποθέσεις, τη διαδικασία και τα αποτελέσματα των μετασχηματισμών που εμπίπτουν στο πεδίο

¹²² Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, Τεύχος 2/2019, Φεβρουάριος 2019

εφαρμογής του Ν. 4601/2019, με δυνατότητα αποκλίσεων μόνο στις περιπτώσεις που προβλέπεται από τον εν λόγω νόμο.

Έτσι καθίσταται σαφές ότι, οι διατάξεις των Ν. 2166/1993 και Ν.Δ. 1297/1972, οι οποίες προβλέπουν τις ειδικότερες προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληρούνται για να τύχουν εφαρμογής τα παρεχόμενα φορολογικά κίνητρα, παραμένουν σε ισχύ καθώς δεν ρυθμίζουν το επιτρεπτό, τις προϋποθέσεις, τη διαδικασία πραγματοποίησης και τα αποτελέσματα των μετασχηματισμών.

Με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου λύνονται οι ασάφειες ως προς τον τρόπο υλοποίησης των μετασχηματισμών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των δύο αναπτυξιακών νομοθετημάτων αλλά δεν προβλέπονται στο εταιρικό δίκαιο. Κατά συνέπεια, οι προβλεπόμενες από το Ν.Δ. 1297/1972 και το Ν. 2166/1993 μορφές μετασχηματισμού, οι οποίες δεν καταλαμβάνονται από το πεδίο εφαρμογής του Ν. 4601/2019, διέπονται χωρίς παρεκκλίσεις, όσον αφορά τις προϋποθέσεις, τη διαδικασία και τα αποτελέσματά τους, από τις διατάξεις της οικείας εταιρικής νομοθεσίας.

Επίσης μέσω της ρύθμισης του άρθρου 4, τέθηκαν γενικές αρχές, χωρίς να συμπληρωθεί η εν λόγω ρύθμιση με ειδικότερες προβλέψεις ως προς τις καταργούμενες και διατηρούμενες σε ισχύ διατάξεις των αναπτυξιακών νόμων, με λίγες μόνο εξαιρέσεις, π.χ., τη διάταξη του άρθρου 147 περ. ε' του νόμου, με την οποία καταργήθηκε ρητά η παρ. 3 του άρθρου 4 του Ν 2166/1993. Κατά συνέπεια, οι περιεχόμενες στους αναπτυξιακούς νόμους διατάξεις ουσιαστικού εταιρικού δικαίου φαίνεται να καταργούνται σιωπηρώς, βάσει των προβλέψεων του άρθρου 41

6.7. Συμπεράσματα

Ο νέος νόμος δεν περιλαμβάνει νέου φορολογικού περιεχομένου διατάξεις, προβλέπεται όμως ρητά ότι οι ρυθμίσεις των ΝΔ. 1297/1972, Ν. 2166/1993 και Ν. 4172/2013 παραμένουν σε ισχύ. Ως προς το επιτρεπτό, τη διαδικασία, τις προϋποθέσεις και τα αποτελέσματα του μετασχηματισμού, θα εφαρμόζονται πλέον οι διατάξεις της οικείας εταιρικής νομοθεσίας.

Οι διατάξεις φορολογικού χαρακτήρα προβλέπουν τη χορήγηση φορολογικών κινήτρων, διευκολύνσεων και απαλλαγών για την πραγματοποίηση εταιρικών μετασχηματισμών. Η ανάμειξη του φορολογικού δικαίου σε ύλη που ανήκει στο εταιρικό δίκαιο όμως δημιουργεί μοιραία δυσχέρειες κατά την πραγμάτωση των μετασχηματισμών.

Ειδικότερα, τα αναπτυξιακά νομοθετήματα, Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993, προκαλούν ασάφειες ως προς τις επιτρεπόμενες μορφές μετασχηματισμών καθώς στο πεδίο εφαρμογής τους περιλαμβάνονται και οι καταχρηστικοί κατά το εταιρικό δίκαιο μετασχηματισμοί. Για τον λόγο αυτό και καθίσταται ωφέλιμη η εκπόνηση ενός νέου νομοθετικού κειμένου που θα ρυθμίζει ευθέως το φορολογικό πλαίσιο, λύνοντας τις παρερμηνείες μεταξύ των νομοθετημάτων.

6.8. Βιβλιογραφία

- Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, Τεύχος 2/2019, 2019
- Αναγνώστου Ευθύμιος, Πρακτικός Οδηγός Μετασχηματισμοί Επιχειρήσεων με τις διατάξεις των άρθρων 1-5 του Ν. 2166/1993, Β΄ έκδοση, Prosvasis A.E.B.E, 2008
- Διακόπουλος, Δ., Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 2019
- Σαββαΐδου Κ, Η φορολογική μεταχείριση των εταιρικών μετασχηματισμών, ΔΕΕ 2019, τεύχος 268, 2019
- Σοφρονά Λ., Το φορολογικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών, ΔΕΕ 2019, τεύχος 269, 2019
- ΣΕΒ, Εταιρικοί Μετασχηματισμοί, Special Report, Οικονομία και Επιχειρήσεις, τεύχος 36, 2018
- Αιτιολογική έκθεση του Ν. 4072/2012 (ΦΕΚ Α' 86/11-04-2012)
- ΝΔ 1297/1972 (ΦΕΚ Α' 217/8-12-1972)
- Ν. 2166/1993 (ΦΕΚ Α' 137/24-8-1993)

- Ν.3522/2006 «Μεταβολές στη Φορολογία εισοδήματος, απλουστεύσεις στον Κώδικα Βιβλίων και στοιχείων και άλλες διατάξεις», (ΦΕΚ Α'276/22-12-2006.)
- Ε.2048/21.3.2019, Κοινοποίηση διατάξεων του Ν 4601/2019 «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημοσίων συμβάσεων και λοιπές διατάξεις.» (ΦΕΚ Α' 44/9.3.2019).
- Υπ' αριθ. πρωτ. 799 και 851/1988 Γνωμοδοτήσεις της Νομικής Διεύθυνσης του Υπουργείου Οικονομικών.
- Υπ' αριθ. 466/πολ.25/1973 ερμηνευτική Εγκύκλιος του Ν.Δ. 1297/1972
- Υπ' αριθ. πρωτ. 1015612/10192/Β0012/11.03.2009 και 1072717/11061/Β0012/07.10.2004 έγγραφα του Υπ. Οικ.
- Απάντηση του Υπ. Οικ. με αρ. πρωτ. ΔΕΑΦΒ 1107932 ΕΞ 2015/7.8.2015 με θέμα «Προθεσμία ολοκλήρωσης μετασχηματισμού με βάση τις διατάξεις των Ν.Δ.1297/1972 και Ν.2166/1993»
- Υπ' αριθ. 1008/1986 Γνωμοδότηση του ΝΣΚ
- Απόφαση ΣτΕ 3829/1989,
- Απόφαση ΣτΕ 2756/1991,
- Απόφαση ΣτΕ 1269-72/1992,
- Απόφαση ΣτΕ 2613/1994,
- Απόφαση ΣτΕ 77/1995
- Απόφαση ΣτΕ 2393/2004

Κεφάλαιο 7: Το νομοθετικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών στην εποχή της πανδημίας

7.1. Γενικό Πλαίσιο

Ο κορονοϊός αποτελεί μέρος της καθημερινότητάς μας. Από τις αρχές του έτους, και το ξέσπασμα της πανδημίας στην Κίνα, τίποτα δεν προμήνυε τη σημερινή πραγματικότητα και το πόσο αυτή θα άλλαζε ως αποτέλεσμα της υγειονομικής αποσταθεροποίησης. Η Ελλάδα, βγαίνοντας πρόσφατα από την περίοδο της χρηματοοικονομικής κρίσης έδειχνε ενθαρρυντικά σημάδια επανόδου σε μία περίοδο κοινωνικής και οικονομικής κανονικότητας.

Η πανδημία όμως άλλαξε άρδην τα δεδομένα έχοντας σημαντικές επιπτώσεις στην υγεία, την κοινωνική συνοχή και το σύνολο της οικονομίας. Κατέστη καθολικά παραδεκτό ότι ειδικότερα οι μεσαίες και μικρές επιχειρήσεις ήταν εκείνες που έχρηζαν άμεσης ενίσχυσης, προκειμένου να ανταπεξέλθουν την κρίση και να μπορούν να επανακάμψουν κατά την επανεκκίνηση των αγορών. Η ίδια φιλοσοφία επικράτησε και σε ευρωπαϊκό επίπεδο: Σε επίπεδο ευρωπαϊκού κοινοβουλίου, η έκθεση του Δεκεμβρίου 2020 τόνισε την ανάγκη επικαιροποίησης της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις μεσαίες και μικρές επιχειρήσεις, υπό το πρίσμα της πανδημίας. Οι 24 εκατομμύρια Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις στην ΕΕ αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της οικονομίας, αντιπροσωπεύοντας το 99% των επιχειρήσεων στην ΕΕ. Πριν την έναρξη της πανδημίας του κορονοϊού, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις παρήγαγαν πάνω από το 50% του Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος της ΕΕ, ενώ απασχολούσαν περίπου 100 εκατομμύρια εργαζομένους.¹²³

Η Ελλάδα, με την κύρωση του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/241 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης Φεβρουαρίου 2021 για τη θέσπιση του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας εξασφάλισε, μέσω του Ταμείου Ανάκαμψης

¹²³ <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/economy/20210107STO95112/covid-19-mporei-i-ee-na-stirixei-tis-mikres-epicheiriseis> 09-10-2021

και Ανθεκτικότητας προϋπολογισμό, ποσού 31,16 δις ευρώ. Στο πλαίσιο της όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερης αξιοποίησης των διαθέσιμων πόρων, ο μετασχηματισμός των μικρομεσαίων επιχειρήσεων είναι αναγκαίος ώστε να μπορέσουν να χρηματοδοτηθούν από τις τράπεζες. Επιπλέον, προκειμένου να αναπτύξουν εκείνο το βέλτιστο μέγεθος ώστε να μπορέσουν αφενός να επωφεληθούν από τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης, αφετέρου αν χρειασθεί να προσελκύσουν και άλλες μετοχικές συμμετοχές.

Με δεδομένο ότι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων αποτελεί μια από τις βασικές προϋποθέσεις της οικονομικής προόδου της Ελλάδας για τις επόμενες δεκαετίες, τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση μέχρι την 1η Νοεμβρίου 2021, το Σχέδιο Νόμου του Υπουργείου Οικονομικών με τίτλο: «Κίνητρα ανάπτυξης επιχειρήσεων».¹²⁴ Σκοπός του νομοσχεδίου, είναι η εισαγωγή φορολογικών κινήτρων, ώστε να προωθηθούν η διευκόλυνση των συνενώσεων, των πάσης φύσεως εταιρικών μετασχηματισμών και συνεργασιών των μικρών και (σε ό,τι αφορά τις συνενώσεις) μεσαίων επιχειρήσεων, σε πλήρη αρμονία με τον Ν. 4601/2019.

7.2. Περιεχόμενο του νέου νομοθετικού κειμένου

Σε ότι αφορά τους εταιρικούς μετασχηματισμούς του άρθρου 1 παρ.1, το νομοσχέδιο αφορά σε επιχειρήσεις που απασχολούν μέχρι 250 εργαζομένους και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 50 εκατ. ευρώ και επί των μορφών συνεργασιών επιχειρήσεις που απασχολούν μέχρι 50 εργαζομένους και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών, βάσει των τελευταίων εγκεκριμένων και δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων της καθεμίας, δεν ξεπερνά τα 10 εκατ. ευρώ. Σημειωτέον, ότι η παρ. 3 του νομοσχεδίου ορίζει ότι «Ως προς τη φορολογική μεταχείριση, ο παρών εφαρμόζεται επιπροσθέτως του Ν.Δ. 1297/1972, του ν. 2166/1993 και του ν. 4172/2013».

¹²⁴ <http://www.opengov.gr/minfin/?p=10839> 09-10-2021

Με το άρθρο 2 του νομοσχεδίου, δίνονται ορισμένοι νομοθετικοί ορισμοί. Ιδιαίτερη αξία έχει ο ορισμός της «συνεργασίας». Ως «συνεργασία» λοιπόν, νοείται η εταιρική σχέση ή ο σχηματισμός που συγκεντρώνει αθροιστικά τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Δημιουργείται δυνάμει οποιασδήποτε μορφής σύμβασης ή συμφωνίας μεταξύ μη συνδεδεμένων προσώπων, κατά την έννοια της περ. ζ' του άρθρου 2 του ν. 4172/2013, με αντικείμενο τη συμβολαιακή γεωργία ή σύμβασης δικαιόχρησης (franchising) ή δυνάμει της ίδρυσης οποιασδήποτε μορφής νομικού προσώπου ή άλλης νομικής οντότητας, συμπεριλαμβανομένων των κοινοπραξιών, των συνεταιρισμών, των οργανώσεων ή των ομάδων παραγωγών ανεξαρτήτως νομικής μορφής,
- Έχει σκοπό την από κοινού προώθηση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων των συνεργαζόμενων εταιρειών ή προσώπων,
- Διαρκεί για τουλάχιστον πέντε έτη από την ημερομηνία σύναψης της συμφωνίας ή της ίδρυσης του νομικού προσώπου ή της νομικής οντότητας, και
- Ο συνολικός μέσος κύκλος εργασιών των εταιρειών που μετέχουν σε αυτή, λαμβάνοντας υπόψη την προηγούμενη τριετία, είναι τουλάχιστον ίσος με ποσοστό εκατό πενήντα τοις εκατό (150%) του κύκλου εργασιών της εταιρείας με τον μεγαλύτερο, μεταξύ των συνεργαζόμενων εταιρειών, μέσο κύκλο εργασιών της τελευταίας τριετίας.

Το νομοσχέδιο επιχειρεί να δώσει φορολογικά κίνητρα στις περιπτώσεις του μετασχηματισμού επιχειρήσεων, της συνεργασίας προσώπων και της μετατροπής ατομικής επιχείρησης ή συνένωσης ατομικών επιχειρήσεων, μέσα από την απαλλαγή του φόρου εισοδήματος.

Στο άρθρο 3 του νομοσχεδίου, στην περίπτωση μετασχηματισμού επιχείρησης παρέχεται στη νέα εταιρεία το κίνητρο της απαλλαγής από την καταβολή φόρου εισοδήματος επί των πραγματοποιούμενων προ φόρου κερδών, τα οποία προκύπτουν, με βάση τη φορολογική νομοθεσία, κατά ποσοστό 30%, εφόσον πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- α) ο συνολικός μέσος κύκλος εργασιών των μετασχηματιζόμενων επιχειρήσεων, λαμβάνοντας υπόψη την προηγούμενη τριετία, είναι τουλάχιστον ίσος με ποσοστό εκατό

πενήντα τοις εκατό (150%) του κύκλου εργασιών της επιχείρησης με τον μεγαλύτερο μεταξύ των μετασηματιζόμενων επιχειρήσεων μέσω κύκλο εργασιών της τελευταίας τριετίας, και

β) ο κύκλος εργασιών της νέας εταιρείας, δηλαδή, το άθροισμα του κύκλου εργασιών των τελευταίων εγκεκριμένων και δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων των μετασηματιζόμενων επιχειρήσεων, αφαιρουμένων των μεταξύ τους συναλλαγών, είναι ίσος ή μεγαλύτερος από το ποσό των 450.000 ευρώ.

Στο άρθρο 4 του νομοσχεδίου, στην περίπτωση συνεργασίας προσώπων παρέχεται το κίνητρο της απαλλαγής από την καταβολή φόρου εισοδήματος για κάθε συνεργαζόμενο πρόσωπο επί των πραγματοποιούμενων προ φόρων κερδών, τα οποία προκύπτουν, με βάση τη φορολογική νομοθεσία, κατά ποσοστό τριάντα τοις εκατό (30%), εφόσον πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) στην περίπτωση που η συνεργασία πραγματοποιείται δυνάμει της ίδρυσης νέου νομικού προσώπου ή άλλης νομικής οντότητας, καθένα από τα συνεργαζόμενα πρόσωπα εισφέρει στο εταιρικό κεφάλαιο του υπό ίδρυση νομικού προσώπου ή νομικής οντότητας ποσό ίσο με το δέκα τοις εκατό (10%) τουλάχιστον του εταιρικού του κεφαλαίου και το εταιρικό κεφάλαιο του νέου νομικού προσώπου ή της νέας νομικής οντότητας δεν μπορεί να υπολείπεται του ποσού των εκατό πενήντα χιλιάδων (150.000) ευρώ.

β) στην περίπτωση που η συνεργασία πραγματοποιείται δυνάμει σύμβασης ή συμφωνίας με αντικείμενο τη συμβολαιακή γεωργία, καθένας από τους συνεργαζόμενους παραγωγούς εισφέρει ποσότητες προϊόντων ίσες με το σαράντα τοις εκατό (40%) τουλάχιστον της συνολικής ποσότητας όμοιων ή παρεμφερών προϊόντων της παραγωγής του.

Στο άρθρο 5 του νομοσχεδίου, στην περίπτωση μετατροπής ατομικής επιχείρησης σε προσωπική εταιρεία ή σε οποιασδήποτε άλλης μορφής εταιρεία ή σε περίπτωση συνένωσης ατομικών επιχειρήσεων με σκοπό τη δημιουργία νομικού προσώπου ή νομικής οντότητας, παρέχεται στη νέα εταιρεία το κίνητρο της απαλλαγής από την καταβολή φόρου εισοδήματος επί των πραγματοποιούμενων προ φόρου κερδών, τα

οποία προκύπτουν, με βάση τη φορολογική νομοθεσία, κατά ποσοστό τριάντα τοις εκατό (30%), εφόσον πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) η ατομική επιχείρηση που μετατρέπεται ή οι συνεργαζόμενες ατομικές έχουν ιδρυθεί τουλάχιστον προ τριετίας από την ημερομηνία της μετατροπής ή της έναρξης της συνεργασίας,

β) η νέα εταιρεία τηρεί λογιστικά αρχεία με το διπλογραφικό σύστημα, και

γ) σε περίπτωση συνένωσης περισσότερων ατομικών επιχειρήσεων, ο κύκλος εργασιών της νέας εταιρείας είναι ίσος ή μεγαλύτερος κατά ποσοστό εκατόν πενήντα τοις εκατό (150%) από τον κύκλο εργασιών της ατομικής επιχείρησης με τον μεγαλύτερο μεταξύ των μετασχηματιζόμενων εταιρειών μέσω κύκλο εργασιών της τελευταίας τριετίας.

Στο άρθρο 6, κατά το οποίο προβλέπονται ορισμένες γενικές διατάξεις για την απαλλαγή του φόρου εισοδήματος, το νομοσχέδιο ορίζει ότι η απαλλαγή από τον φόρο εφαρμόζεται για έως τρία φορολογικά έτη, αρχής γενομένης από το επόμενο έτος της ημερομηνίας ολοκλήρωσης του μετασχηματισμού οποιασδήποτε μορφής ή της ημερομηνίας έναρξης της οποιασδήποτε μορφής συνεργασίας.

Στην περίπτωση μετασχηματισμού επιχείρησης και μετατροπής ή συνένωσης ατομικών επιχειρήσεων το φορολογικό όφελος δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό συνολικά του 1.000.000 ευρώ, σε διάστημα έως τριών ετών.

Στην περίπτωση συνεργασίας προσώπων το φορολογικό όφελος δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό των 100.000 ευρώ για καθένα από τα συνεργαζόμενα πρόσωπα, το οποίο υπολογίζεται επί των κερδών που προκύπτουν από τη συνεργασία για καθένα από αυτά, σε διάστημα έως τριών ετών από την ημερομηνία εφαρμογής της απαλλαγής, ενώ τα παραπάνω δεν εφαρμόζονται στις κατασκευαστικές κοινοπραξίες. Στην περίπτωση που η συνεργασία δημιουργείται δυνάμει συμφωνίας δικαιόχρησης (franchising), το κίνητρο της απαλλαγής παρέχεται αποκλειστικά υπέρ του δικαιοδόχου (franchisee).

7.3. Συμπέρασμα

Οι επιχειρήσεις, άμεσα επηρεασμένες από τις οικονομικές συνέπειες της πανδημίας του κορονοϊού αλλά και την 10ετή οικονομική κρίση, καλούνται, πρωτίστως να επιβιώσουν και εν συνεχεία να αναπτυχθούν σε ένα επιχειρηματικό περιβάλλον που απαιτεί την προσαρμογή σε νέα δεδομένα. Νέα δεδομένα που επιβάλλουν τον εκσυγχρονισμό και την ενδυνάμωσή τους, με επίκεντρο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους.

Ο νομοθέτης κινείται προς αυτήν την κατεύθυνση, με γνώμονα τις συμπράξεις και τις συγχωνεύσεις επιχειρήσεων, συνδέοντάς τες μάλιστα άμεσα με τις δυνατότητες χρηματοδότησης μέσω των κοινοτικών κονδυλίων του Ταμείου Ανάκαμψης.

Αν αναλογιστούμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων της χώρας είναι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, εύκολα αντιλαμβάνεται κάποιος ότι η επιδιωκόμενη αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου δεν μπορεί να συμβεί τάχιστα. Λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας, η προσαρμογή και ουσιαστικά η μετάβαση σε ένα διαφορετικό παραγωγικό μοντέλο απαιτεί χρόνο και προσεκτικό σχεδιασμό. Ιδιαίτερα, για τη βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων και την επιδίωξη οικονομικών κλίμακας, χρειάζονται συγκροτημένες κινήσεις.

7.4. Βιβλιογραφία

- <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/economy/20210107STO95112/covid-19-pos-mporei-i-ee-na-stirixei-tis-mikres-epicheiriseis 09-10-2021>
- <http://www.opengov.gr/minfin/?p=10839 09-10-2021>

Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα

Ο Ν. 4601/2019 εισάγει καινοτομίες που καλύπτουν τη συντριπτική πλειοψηφία των υλοποιούμενων μετασχηματισμών, ώστε η έννοια του «κλειστού αριθμού», να μην λειτουργεί κατά βάση κυριολεκτικά. Η ενοποίηση της ρύθμισης των εταιρικών μετασχηματισμών σε συνδυασμό με τη διεύρυνση του φάσματος των επιτρεπτών περιπτώσεων, ενισχύει το επίπεδο προστασίας των εμπλεκόμενων κατηγοριών συμφερόντων, παρέχοντας ένα πλήρες, ολοκληρωμένο, προβλέψιμο και ασφαλές νομικό πλαίσιο για τη συντέλεση αυτών.

Στο νομοθετικό κείμενο εισάγονται και εφαρμόζονται διαδικαστικές ελαφρύνσεις που απλουστεύουν τη διαδικασία μετασχηματισμού για κάθε τύπο εταιρείας. Ενοποιούνται σε ενιαίο νομοθέτημα όλες οι σχετικές με τους μετασχηματισμούς διατάξεις σε συμμόρφωση με το ενωσιακό δίκαιο, αίρονται οι περισσότερες συγκρούσεις και καλύπτονται κενά που υπήρχαν για μακρό χρονικό διάστημα. Τέλος, ενισχύεται εμφανώς η προστασία πιστωτών, εταίρων και εργαζομένων των επιχειρήσεων που μετέχουν σε μετασχηματισμούς. Ερωτήματα όμως εγείρονται γύρω από το φορολογικό πλαίσιο του νόμου, ο οποίος παραπέμπει όπου κρίνεται, στα αναπτυξιακά νομοθετήματα Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993, χωρίς να εισάγει κάποια καινοτόμο ενιαία ρύθμιση.

Από την ανάλυση του Ν.Δ. 1297/1972 και του Ν. 2166/1993, γίνεται αντιληπτό ότι, τα εν λόγω αναπτυξιακά νομοθετήματα παρέχουν σημαντικά φορολογικά κίνητρα, διευκολύνσεις ώστε κατ' επέκταση να πετύχουν τον στόχο της δημιουργίας μεγάλων οικονομικών μονάδων. Ως εκ τούτου, εξαιτίας του ευνοϊκού φορολογικού καθεστώτος που παρέχουν, τυγχάνουν ευρείας χρήσης καθώς επιλέγονται κατά κόρον από τις επιχειρήσεις που επιθυμούν να μετασχηματισθούν και θα συνεχίσουν να επιλέγονται και στο μέλλον. Κρίνεται λοιπόν αναγκαία η ύπαρξη ενός φορολογικού πλαισίου που θα διέπει τους εταιρικούς μετασχηματισμούς, εφαρμοζόμενο σε συνάρτηση με το εταιρικό πλαίσιο.

Συνεπώς, τα αναπτυξιακά νομοθετήματα Ν.Δ. 1297/1972 και Ν. 2166/1993 και γενικότερα οι φορολογικές διατάξεις, προκειμένου να συνεχίσουν να εφαρμόζονται από τις επιχειρήσεις, χωρίς να προκαλούν ασάφειες και δυσχέρειες στην εκτέλεση του μετασχηματισμού, πρέπει να τροποποιηθούν και συστηματοποιηθούν, ώστε να τελούν σε

αρμονία με το εταιρικό δίκαιο και από κοινού να προσφέρουν ένα ελκυστικό και ευέλικτο πλαίσιο για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς.

Σήμερα, δύο έτη μετά την εφαρμογή του Ν. 4601/2019 με τη θέσπιση του ενιαίου εταιρικού πλαισίου για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς και ακόμα περισσότερο πλέον υπό το πρίσμα των νέων δεδομένων που έχει επιφέρει η πανδημία σε όλα τα επίπεδα, έχει καταδειχθεί πλέον η άμεση ανάγκη αναμόρφωσης του φορολογικού πλαισίου, ώστε να αντιμετωπισθεί η πολυδιάσπαση και αποσπασματικότητα του και να καταστεί αρωγός της λειτουργίας του εταιρικού πλαισίου των μετασχηματισμών ως εργαλείου ανάπτυξης. Η νομοθετική πρωτοβουλία για τα φορολογικά κίνητρα στις περιπτώσεις των συγχωνεύσεων των εταιριών με το Σχέδιο Νόμου που αναρτήθηκε στη δημόσια ηλεκτρονική διαβούλευση τον Οκτώβριο του 2021, κρίνεται επιβεβλημένη, καταδεικνύει ωστόσο ακόμα περισσότερο την ανάγκη μιας καινοτόμου ρύθμισης σε ό,τι αφορά το φορολογικό πλαίσιο.

Δεν είναι τυχαίο και μάλιστα πολύ εύλογα, όπως ο εταιρικός νομοθέτης υποστηρίζει και στην αιτιολογική έκθεση του Ν. 4601/2019, στο πλαίσιο μιας μελλοντικής νομοθετικής πρωτοβουλίας, να επανεκτιμηθεί από το φορολογικό νομοθέτη το σημερινό καθεστώς παροχής φορολογικών κινήτρων σε εταιρικούς μετασχηματισμούς, μέσω αφενός του εξορθολογισμού του και αφετέρου της πλήρους ευθυγράμμισής του με το σύστημα του Ν.4601/2019.

Συγκεντρωτική Βιβλιογραφία

- Σινανιώτη – Μαρούδη Α., Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, Νομική Βιβλιοθήκη, 4η Έκδοση, 2021
- Αλεξανδρίδου Ε., Δίκαιο εμπορικών εταιριών, Προσωπικές και Κεφαλαιουχικές Εταιρίες – Εταιρικοί μετασχηματισμοί, 3η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019
- Αληφαντής, Γ., Μερική διάσπαση και απόσχιση κλάδου, Η Ναυτεμπορική, 15 Ιανουαρίου 2020
- Αναγνώστου Ευθύμιος, Πρακτικός Οδηγός Μετασχηματισμοί Επιχειρήσεων με τις διατάξεις των άρθρων 1-5 του Ν. 2166/1993, Β΄ έκδοση, Prosvasis A.E.B.E, 2008
- Αυγητίδης Δ., Το νέο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019
- Βύζας Β., Η ρήτρα κατά της φοροαποφυγής στο ελληνικό δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017
- Διακόπουλος, Δ., Εισαγωγή στο δίκαιο των εταιρικών μετασχηματισμών. Μια συνοπτική παρουσίαση του νέου νόμου (Ν 4601/2019). Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 2019
- Δρυλλεράκης, συγχώνευση ΑΕ με απορρόφηση κατά το Ν 2166/1993. Χρόνος μεταφοράς συναλλαγών στα βιβλία της απορροφούσας (γνμδ),ΕΕμπΔ 2002
- Κόντος – Μάναλης Λ., Η Φορολογία των Επιχειρήσεων, τόμος Α΄, εκδόσεις Σάκκουλας, 2007
- Λεοντάρης, Μ., Εταιρικοί μετασχηματισμοί (Μετατροπές-Συγχωνεύσεις-Διασπάσεις-Ν.4601/2019). Λογιστής, τεύχος 762, 2019
- Νασόπουλος, Α., Μετατροπή Ο.Ε και Ε.Ε σε Ι.Κ.Ε. Λογιστής, τεύχος 762, 2019
- Νικολάου Α., Λογιστικά πληροφοριακά συστήματα, Εκδόσεις Μπένου Αθήνα 1999,
- Ρόκας, Ν., Εμπορικές Εταιρίες, 9η έκδοση, Σάκκουλας, 2019
- Σαββαΐδου, Α., Η φορολογική μεταχείριση των εταιρικών μετασχηματισμών. Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 2019

- Σακέλλης Ε., Η εκτίμηση της αξίας της επιχειρήσεως – Συγχωνεύσεις και μετατροπές εταιριών (από άποψη Νομική, Φορολογική, Λογιστική), Εκδόσεις Βρύκουσ, 1991
- Σινανιώτη – Μαρούδη Α., Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, Νομική Βιβλιοθήκη, 4η Έκδοση, 2021
- Σωφρονά Λ.-Ε., Το φορολογικό πλαίσιο των εταιρικών μετασχηματισμών - Ανάλυση υπό το πρίσμα των νέων εταιρικών ρυθμίσεων (Ν 4601/2019), Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιριών, Μάιος 2019
- Τριανταφυλλάκης, Εισηγήσεις Εμπορικού Δικαίου, 2η Έκδοση, 2018
- Χρυσάνθης, Χρ, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας – Κατ' άρθρο ερμηνεία του ΚΝ 2190/1920 (Επιμ. Περάκης Ευάγγελος). Νομική Βιβλιοθήκη, 2010
- Ψαρουδάκης Γ. Η τυπολογία της διάσπασης στον Ν. 4601/2019, Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 2019
- S. Jones, Principles of Taxation for Business and Investment Planning, Edition, Published by McGraw-Hill/Irwin, 2010
- Αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου Τμήμα Α', Ι, παρ. 1 «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων στο πλαίσιο δημοσίων συμβάσεων»
- Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις» Β. Ειδικό μέρος, τμήμα πρώτο, Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος
- ΚΝ 2190/1920, "Περί Ανωνύμων Εταιρειών", ΦΕΚ Α' 216/ 19-09-1920
- Νόμος Περί Ανωνύμων Εταιρειών, Β.Δ.174/1963, ΦΕΚ Α' 37/30-3-1963
- Ν.Δ. 1297/1972 «Περί παροχής φορολογικών κινήτρων διά την συγχώνευσιν ή μετατροπήν επιχειρήσεων προς δημιουργίαν μεγάλων οικονομικών μονάδων», ΦΕΚ Α' 217/8-12-1972
- Ν. 2166/1993 «Κίνητρα ανάπτυξης επιχειρήσεων, διαρρυθμίσεις στην έμμεση και άμεση φορολογία και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 137/24-08-1993

- Ν. 2859/2000 «Κύρωση Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας», ΦΕΚ Α' 248/07-11-2000
- Ν. 4172/2013 «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 167/23-07-2013
- Ν. 4548/2018, «Αναμόρφωση του δικαίου των ανωνύμων εταιρειών», ΦΕΚ Α' 104/13-6-2018
- Ν. 4635/2019, «Επενδύω στην Ελλάδα και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 167/30-10-2019
- Οδηγία 90/434/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1990
- Οδηγία (ΕΕ) 2017/1132 - κωδικοποίηση ορισμένων πτυχών του εταιρικού δικαίου που αφορούν τις κεφαλαιουχικές εταιρίες.
- Εγκύκλιος του Υπουργείου Οικονομικών ΠΟΛ 1057/2017
- Υπ' αριθ. πρωτ. 799 και 851/1988 Γνωμοδοτήσεις της Νομικής Διεύθυνσης του Υπουργείου Οικονομικών.
- Υπ' αριθ. 466/πολ.25/1973 ερμηνευτική Εγκύκλιος του Ν.Δ. 1297/1972
- Υπ' αριθ. πρωτ. 1015612/10192/Β0012/11.03.2009 και 1072717/11061/Β0012/07.10.2004 έγγραφα του Υπ. Οικ.
- Απάντηση του Υπ. Οικ. με αρ. πρωτ. ΔΕΑΦΒ 1107932 ΕΞ 2015/7.8.2015 με θέμα «Προθεσμία ολοκλήρωσης μετασχηματισμού με βάση τις διατάξεις των Ν.Δ.1297/1972 και Ν.2166/1993»
- Υπ' αριθ. 1008/1986 Γνωμοδότηση του ΝΣΚ
- Απόφαση ΣτΕ 3829/1989,
- Απόφαση ΣτΕ 2756/1991,
- Απόφαση ΣτΕ 1269-72/1992,
- Απόφαση ΣτΕ 2613/1994,
- Απόφαση ΣτΕ 77/1995
- Απόφαση ΣτΕ 2393/2004
- ΑΠ 217/1934 Θ.ΜΕ
- <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/economy/20210107STO95112/ovid-19-pos-mporei-i-ee-na-stirixei-tis-mikres-epicheiriseis 09-10-2021>
- <http://www.opengov.gr/minfin/?p=10839 09-10-2021>